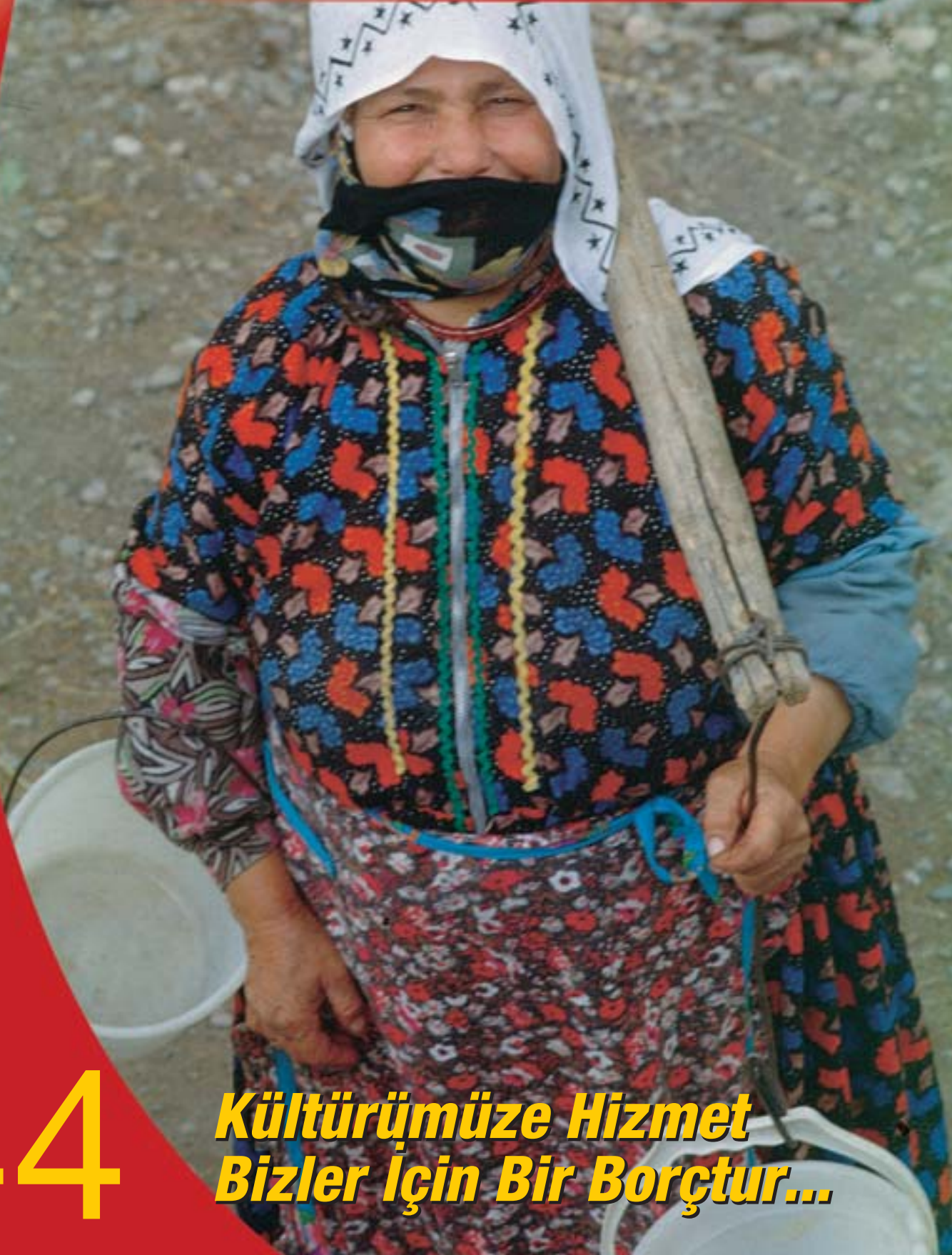

Yıl: 12 Sayı: 44 Fiyat: 15.000.000.-TL / 15.- YTL OCAK - ŞUBAT - MART '06

MOTİF

Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Dergisi ISSN 1303 - 4146

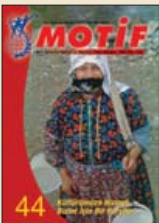

44

***Kültürümüze Hizmet
Bizler İçin Bir Borçtur...***

EKOL®

İçindekiler

Ocak / Şubat / Mart '06

2 Kültürümüze Hizmet Bizler İçin Bir Borçtur...

6 İnançların Beslenme Kültürü Üzerine Etkisi

12 Halı Dokuma Sanatındaki Motiflerin
Kaynaklarının Araştırılması

16 Türk Halk Müziğinin Yapısal
Dönüşümü

18 İstanbul Beşiktaş Deniz Müzesi'nde
Bulunan Deri Ürünlerinden Örnekler

22 Bin Yeminle Korunan Kimlik
Nusayrilik

30 Halk Kültürünün Değişiminde Plastik Sanatlar

32 Türk Halk Müziği İcrasında
Viyolonsel

34 Şeyh Ahmet Kuseyri ve
Kerametleri

36 Tarihin Beşiği Bursa

40 Sivas Yöresi İş Manileri

42 Motif ten Haberler

Kültürümüze Hizmet Bizler İçin Bir Borçtur...

*D*eğerli Motif Okurları, bugüne kadar kültürün pek çok tanımı yapılmıştır. İşte bu tanımlardan bazıları: "Tarihin derinliklerinden süzülüp gelen; zamanın ve ihtiyaçların doğurduğu, şuurlu tercihlerle, manâlı ve zengin bir sentez oluşturan, sistemli ve sistemsiz şekilde nesilden nesile aktarılan, bu suretle her insanda mensubiyet duygusu, kimlik şuuru kazanılmasına yol açan; çevreyi ve şartları değiştirme gücü veren, nesillerin yaşadıkları zamana ve geleceğe bakışları sırasında geçmişe ait atıf düşüncesi geliştiren, inanışların, kabullenişlerin, yaşama şekillerinin bütünüdür.", "Kültür bir toplumun yaşama tarzıdır.", "Kültür denilince karşımıza bir yığın hadise çıkar. Bir toplum da, tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramı içerisine girer ", "Kültür, bir topluluğu, bir milleti millet yapan, onu başka milletlerden ayıran hayat tezahürlerinin bütünüdür. Bu hayat tezahürleri her milletin kendine has olan milli değerleridir".

Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere, milleti millet yapan maddî ve manevî değerlerin hepsi kültürü oluşturmaktadır.

Binlerce yıldır birçok uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan Anadolu toprakları, özellikle maddî ve tabî ki manevî değerleri bağrında yaşatan bir

bütündür. Bu bütün, Anadolu topraklarında yaşayan gelmiş geçmiş tüm uygarlıklar tarafından yaratılmış ve günümüze aktarılmıştır. Zira yüzyıllar geçse de Türk'ün doğal ve toplumsal çevresine egemenliği aşikârdır.

Yüzyılların süzgecinden geçerek oluşmuş kültürel değerlerimizin, korunması, yaşatılması ve her ne olursa olsun tüm otantikliğiyle gelecek nesillere aktarılması şarttır.

Anadolu'ya yolu düşen yerli yabancı herkesin hemfikir olduğu bir gerçek vardır, o da Anadolu'nun yaşayan bir tarih olduğudur. Gerçekten de bu topraklarda yerleşik hayata geçebilmiş insan toplulukları öyle güzel eserler bırakmışlardır ki, bunları görmek, bu eserlerin yapıldığı tarihe dönmek demektir. Her bir taşın altında yatan çileler, mutluluklar, ağtılar, savaşlar ve barışlar, aşklar tarihin kokusuyla bütünleşip günümüze ulaşmayı başarmıştır. Milattan önce ve milattan sonraki eserlerin bütününe bakıldığında Anadolu'nun ne muhteşem bir prizma olduğu ortaya çıkacaktır. Öyle ki bu prizmanın neresinden bakarsanız bakın hem farklı bir kültür tabakasına, hem de bugünkü kültürümüzün temel taşlarına rastlarsınız. Anadolu topraklarında yaşamış her uygarlığın hatta her insanın bugünkü kültürümüz üzerinde bir etkisi vardır. Geçmişî bu denli uzun bir kültürün sahibi

olarak bizlere düşen görev de bu kültürü öncelikle yaşatmaktır kuşkusuz. İşte bu nedenledir ki, Motif ailesi olarak bizim benimsediğimiz misyon halk kültürünün bilinen tüm alanlarında kaliteli ve verimli hizmeti, hem tedarikçimiz hem de hedef kitemiz olan halka, hedef ve il-kelerimizden ödün vermeden iletmektir. Gerek halkoyunlarında, gerekse halk kültürünün bilinen diğer dallarında öze inip, bu özden kopmadan kültürümüzü gelecek kuşaklara aktarmalıyız.

Motif Halkoyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı olarak bizler; gençlerimize, halk kültürünün temel taşlarından olan halk oyunlarımızı öğretiyor, onları kendi kültürlerinden uzaklaşmaya başlayan bir neslin içinde bir inci gibi parlatabilmek için çalışıyoruz. Yozlaşmaya ve kendi kültüründen uzaklaşmaya başlayan bir gençliğin, atalarından kalanları görmeden, göremeden büyümeleri hepimizi üzer. Torunlarımıza hiçbir şey bırakamamanın, bizlere atalarımızdan kalanları torunlarımıza aktaramamanın, onları bu emanetlerden yoksun bırakmanın telâfisi asla mümkün olmayacaktır. İşte bu nedenle, Motif Ailesi olarak kültürümüzün yaşatılmasına katkıda bulunabilmek amacıyla, tüm gücümüzle faaliyetlerimizi sürdürüyoruz.

Her yıl düzenlediğimiz Motiflerle Anadolu Kültür Şölenlerimiz, gençlerimize yıl boyunca verdikleri emeklerini sergileme; izleyenlere ise doyumsuz bir halk oyunları gösterisi izleme imkanı sunmaktadır. Ayrıca, halk bilimine verilen emekleri takdir etmek ve ödüllendirmek üzere düzenlediğimiz Motif Halkbilim Ödülleri Törenleri de yine kültürümüzü korumak ve yaşatmak adına yaptığımız bir başka çalışmadır. Bu yıl yedincisini gerçekleştirmek üzere çalışmalarına hız verdiğimiz Halk Bilim Sempozyumları da halk kültürünün araştırılması, derlenip yaşatılması adına atılan önemli bir adımdır. Yine kültür adına bir araştırma ve derleme külliyatı olan Motif Dergisi ve Motif Vakfı Yayınları atılan bu adımlardan bir diğeridir. Bizler

biliyoruz ki, halk kültürüne hizmette sınıır yoktur. Kültürel değerlerimizin korunması için daha çok neferlere ihtiyaç vardır.

Değerli Motif okurları, bize göre büyük önem taşıyan bir başka mesele de şudur: Anadolu'da bir çok ilimizde tarihi eserlerimizin çoğunlukla yabancı misafirler tarafından ziyaret edildiğini hayretle ve biraz da garipseyerek görüyoruz. Yazık ki biz kendi kültürümüze başkaları kadar değer vermiyoruz. Anadolu'nun herhangi bir köşesine yapılan bir kültür turu, bize ya maddi külfeti değmez veya ertelenebilir geliyor. Oysa dünyanın bir ucundan gelen yabancı turistlerin akın akın geldiği camilerimiz, kümbetlerimiz, kalelerimiz, medreselerimiz, hanlarımız, hamamlarımız, arkeolojik sit alanlarımız bizim topraklarımızdadır ve dünya mirası olarak bilinen bu eserler bizler tarafından ziyaret edilmeyi beklemektedir. Çünkü bu eserlerin duvarlarına dokunmak veya bir taşına el sürmek sizi tarihte yolculuğa çıkarır. O anda o taşın oraya konduğu anı yaşarsınız. Yanınızda ki rehberin anlattıklarına kulak kabarttığınızda veya yapının Türkçe'ye çevrilmiş kitabesini okuduğunuzda size bugünden tanıdık gelen bir şeyler bulursunuz. Örneğin o cami bir savaşın kazanılmasında Allah'a şükür mahiyetinde yaptırılmış bir cami ise, o han bir yerlere maddi katkı sağlamak amacıyla yaptırılmışsa, o kale düşmanı alt etmek ve şehre sokmamak için çok ince ayrıntılarla yapılmışsa veya o eserin üzerindeki ay-yıldız simgeleri astrolojiye merak sarmış bir milleti temsil ediyorsa; bu gibi detaylardan kendimize pay çıkarmak hiç de zor değildir.

Kısacası, güzel Anadolumuzda yaşayan ve yaşanan tarihi ve kültürel değerlerimize ait her detayı araştırılmalı ve torunlarımıza aktarmalıyız. Bu görevi yalnızca kamu kurum ve kuruluşlarından beklemek, duyarlı Türk toplumunun uzak durması gereken bir düşüncedir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarımıza önemli görevler düşmektedir. Bu bilinçle hareket edilecek olunursa, yok olmaya

yüz tutmuş kültür varlıklarımızı kurtarmış ve yaşama haklarını geri vermiş olacağımızı düşünmekteyiz. Unutmamalıyız ki, Anadolu içinde bulunan maddi kültür ürünleri ve manevî kültür hazinelerini yüzyıllardır bağrında yaşatabilmiştir.

Atatürk'ün şu söylevi konuyu layığıyla anlatmaktadır: "Büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve şümüllü medeniyetlere sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır".

Değerli Motif Okurları, tarihini ve kültürünü tanıyan, bilen ve yaşatarak sahip çıkan gençlerin yetişmesine katkıda bulunmak Motif Vakfı olarak bizlerin en önemli misyonudur. Bilinmelidir ki, bizler bu konuda elimizden gelen her ne varsa yapmaya, durmadan, yılmadan ve asla umutsuzluğa kapılmadan çalışmaya devam edeceğiz.

Saygılarımla...

M. Zeki BAYKAL

Zeki Baykal

SERVING OUR CULTURE IS A DUTY FOR US...

Dear Motif Readers, up until now, many definitions have been made for culture. Here are some of these definitions: "Culture is an integral of beliefs, acceptances, life styles having gone on from the depths of history, forming a rich meaningful synthesis with preferences with conscious that have been created by time and needs, which have been transferred from generation to generation in a manner with systematic or unsystematic, thus giving rise to the feeling of belonging and identity consciousness to be earned in every human being, giving the power to change environment and conditions to them, developing a reference thought belonging to past between the views of the generations to the time they are living already and the future.", "Culture is the life style of a nation." "When talked about culture, there are many events we are facing. In a community, everything arising out of human hands and tongue other than nature enters into the concept of culture." "Culture is the integral of the appearing of life making the society and nation a nation and separating them from other nations. These appearing of life are the national values of each nation special to them."

As shall be understood from these definitions, all material and moral values making the nation a nation constitute the culture.

The lands of Anatolia that had hosted to many

civilizations for thousands of years are integral keeping alive especially material values of course moral values in its body. This integral has been created and transferred to our date by all the civilizations having lived on Anatolian soils. Forasmuch as, even if centuries have passed, it is evident that Turks shall be sovereign against their natural and communal environment.

It is a must that we preserve; keep alive our cultural values that have been formed through the centuries and transfer them to the future generations at any cost with their entire authenticity.

There is a reality on which both native and foreign people agree who come to or be in Anatolia for some sort of reasons; that Anatolia is a living history. Actually, the human communities that have been able to live stationary life in these lands have left such fine works that seeing them means turning back to the history at which these works had been made. The trials, happiness, dirges, wars and peaces, loves under ach stone have achieved to reach our day by integrating with the scent of history. When looked at the all works of Before Christ and Anno Domini, one shall realize what a magnificent prism Anatolia is. Such that, whichever angle you look, you could meet both a different culture category and the corner stones of today's culture. Each civilization or each person who had lived on Anatolian soils has an effect of

today's culture. The task of ours who have a long culture background is, of course, to keep this culture alive in the first instance. That's why, as Motif family, our mission that we have adopted is to forward the quality and efficient service in all known fields of folk culture to the people who are both our providers and target audience without making a concession in terms of our goals and principles. We must descend to the core in both folk dances and other known fields of folk culture and transfer our culture to future generations without cutting ourselves loose from this core.

As Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, we teach our folk dances which are the foundation stone of folk culture to our young people and try to be able to shine them like a pearl among a generation who have begun diverging from their own culture. That the young people who have begun degenerating and diverging from their own culture shall grow up without seeing or being able to see the leavings from their ancestors makes us sad. Not being able to leave anything to our grandchildren, not being able to transfer the leavings from our ancestors to them and depriving them these custodies shall not be able to be repaired in any way. That's why, as Motif family, in order to contribute to keep our culture alive, we are continuing our works and activities with our all strength.

Our Anatolian Culture Feasts with Motifs that we organize each year enables our young people to show their efforts they gave for an entire year and the audiences to see the insatiate folk dances show. Besides, again Motif Folklore Awards Ceremonies that we organize in order to appreciate and give award to efforts given to folklore are other studies to preserve and keep alive our culture.

The Folklore Symposiums the studies of which we have accelerated to realize the seventh of them this year are important steps to search and keep alive folk culture by compiling. Again Motif Magazine and Motif Vakfı Publications which are search and complete works for culture are other steps taken. We know that there is no limit in serving to folk culture. We need more individuals for preserving our cultural values.

A dear Motif reader, another important matter according to us is the following: We see in amazement and by finding strange that our historical artifacts in our many cities are being visited mostly by foreign visitors. Unfortunately, we do not esteem our culture as much as other do. A culture tour organized to any corner of Anatolia seems us as unworthy or postponable. Whereas, the mosques, cupolas, citadel, madrasahs, caravansaries, baths, archeological protected areas that the tourists from all over the world are visiting are in our lands and the buildings known as a world heritage are waiting to be visited by us. Because, touching the walls of these buildings or touching a stone of them provides you to go out on a journey in history. At that time you live the moment when that stone has been put there. When you prick up your ears what the guide tell you or you read the epigraph of the building translated into Turkish, you find something familiar to you from today. For example, if that mosque is a mosque that had been made built for thankfulness to God for wining the battle, if that caravansary had been made built in order to contribute to somewhere, if that citadel had been built with very fine details in order to beat the enemy and not to make them enter into the city or the symbols of moon and star on that building represent a nation who

had been greatly interested in astrology, it is not difficult at all to extract a share for us from these kind of details.

In brief, we must search all the details of our cultural values and the history living and lived in our beautiful Anatolia and transfer them to our grandchildren. Expecting this task form only public institutions and organizations is a thought that the sensitive Turkish people must keep away. In this point, the civil society institutions are responsible for important tasks. If one behaves with this thought, we think that we shall have saved our cultural wealth that is apt to disappear and given back their rights of living. We must not forget that Anatolia had been able to keep alive material culture woks and moral culture treasuries in its body for centuries.

Atarüt's this speech tells the subject properly: "Our ancestors having found big countries have had big and comprehensive civilizations. Searching for, investigating this, and informing it to Turkish people and the world is a duty for us. As long as Turkish child knows his ancestor, he shall find strength in himself in order to make bigger work.

Dear Motif Readers, contributing in the growing up of young persons claiming to be owner of their history and culture by knowing and keeping them alive is the most important task for us as Motif Vakfı. It must be known that we shall go on to work to the best of our abilities in this subject without stopping, without being demoralized and abandoning ourselves to despair.

Kind Regards,
M. Zeki BAYKAL

İNANÇLARIN Beslenme Kültürü Üzerine Etkisi

Yrd. Doç. Dr. Yasemin ERSOY - Dr. Leyla ÖZGEN
Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

“Kültür, bilgiyi, sanatı, ahlakı, hukuk, örf ve adetleri içine aldığı gibi, insanın cemiyetin bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün kabiliyet ve alışkanlıkları da içine alan bir bütündür”. Ayrıca, “Kültür, varlığımızın yapısını belirleyen, sosyal bir süreçle öğrendiğimiz uygulama ve inançların, maddi ve manevi öğelerin birliğidir”. (Erkal, 1994) Tanımlarından da anlaşılacağı gibi kültür insan yaşamının her alanında yer almaktadır.

Beslenme, insan hayatı için karşılanması zorunlu olan bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı karşılama biçimi bireyler arasında farklı olabildiği gibi toplumlar arasında da farklılık göstermektedir. Beslenme kültürü toplumlar arasında belirleyici özellik olabilmektedir. (Baysal, 2003).

Türklerin beslenme kültürü Anadolu da yaşayan halkların kültürü ve Orta Asya'dan göç sırasında getirilen yemek kültürünün etkileşimleri sonucu çeşitlenip, zenginleşerek günümüze kadar gelmiştir. Beslenme kültürünün etkilediği özelliklerden biri dini inançlardır. (Ersoy, 2000).

Bu çalışmada değişik inançların beslenme kültürü üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılacaktır.

1. İslam Dininin Beslenme Kültürüne Etkisi:

Türklerin 9.yüzyılda

İslamiyet'i kabul etmeleriyle beslenme kültüründe İslam etkileri görülmeye başlanmıştır. İslamiyet'te yenilebilecek besinlere helâl; yenmeyen besinlere de haram denir. Bu tür yiyecekler, boğazı kesilmeden kendiliğinden ölen hayvanlar, vücuttan çıkmış kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlar ve alkoldür. Kuran'da; “Deniz avı ve onu yemek, size de yolculara da geçimlik olarak helal kılınmıştır.”, denilmektedir. Bu ayete dayanarak, boğazı kesilmeden ölen deniz hayvanları ve kara hayvanlarından çekirgenin yenmesi helâl kabul edilir. (Halıcı, 1999), (Kocacer, 2001).

Dinimizde insanların sağlığını bozacak her türlü madde ve bu arada sarhoşluk verenler de haramdır. Ancak kıtlık ve safhada ihtiyaç bulunduğu insanın kendisini diri tutması için “mundar” sayılan nesnelere asgari ölçüde tüketilebileceği bildirilmektedir. Kuran'da tek yasaklanmış hayvan olan domuzla sonradan başkaları da ilave edilmiştir. Bunlar; et yiyen hayvanların ve alıcı kuşların, tilki, eşek ve katırın eti yasaklanırken; kertenkele ve kirpininki tasvip edilmemekte, tavşan ve at ile çekirge ve pullu balıklarınki “mübah” olarak kabul edilmektedir (Oğuz, 1976).

Bunların dışında sarhoşluk veren her türlü yiyecek ve içecekler de yasaklanmıştır. 7.yüzyılda Medine ve çevre ahali hurmadan yapılan büsr, temr ya da fadih denen şarabı içerken, Fas halkı üzüm suyundan yapılan şarabı, Yemenliler biti

denen baldan yapılan içkiyi, Habeşliler ise pirinç ve darıdan yapılan şarabı içerlerdi. İmbik icat edilmemiş olduğu için damıtılmış alkollü içkiler o zamanlar tüketilmemektedir (Çevik, 2001). Sarhoşluk veren yiyecek ve içecekler ibadet sırasında yanlışlara neden olduğu için bu tür maddeler yasaklanmıştır. Bu konu ile ilgili sûreler Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde belirtilmiştir:

Bakara Suresi (2/ 219): "Sana şarap ve kumarı sorarlar. De ki ikisinin de ba-bı faydaları var ama ikisinde de büyük günah vardır. Fakat onların kötülüğü yararlarından daha büyüktür...". Maide Suresi (5/90-91) "Ey insanlar, şarap, kumar, putlar ve fal okları şeytanın işidir. Bunlar pistir. Bunlardan kaçının ki mutluluğa eresiniz", "Şeytan hile ile şarapa ve kumar yolu ile aranızı nifak ve düşmanlık sokmak ister. Sizi Allah'ı anlamaktan, namaz kılmaktan vazgeçirmeye çalışır. Cennet, nimetlerinin her türlüşününün, tarifi gereği bulunduğu, ayrıca bunların bütün zararlı ve günah unsurlarından arındırılmış olarak sunulduğu sonsuz mertebede idealize edilmiş bir ortamdır. Bunu bir diğer surede saffet suresi'nde (37/40-47) daha açık bir şekilde görmekteyiz. "Allah'ın ihlas'a erdirilmiş temiz kulları başkadır". Onlar nimetlerle dolu cennetlerde ikramlarla karşılanan kişilerdir (Aydın ve ark.2002). Şafiler, malikiler ve habbeliler için her türlü alkollü içkiyi içmek yasaktır. Bir yudumu bile yasaktır. Hanefi mezhebinin kurucusu imam Abu (Ebu) Hanefi ise "meşrubat kükreyip kükremesi ile şiddet ile üzerindeki kaymağı ve tortuyu atma-

dıkça tahammür etmez" demiş ve sıra, hoşaf, boza, sirke gibi içkilere sarhoş olunmaması şartı ile izin verilmiştir (Gürsoy, 2004).

İslam dini, sağlıklı beslenme için az yenmesini tavsiye etmiştir. Yemeğe besmele ile başlanması, aile bireylerinin aynı sofraya da yer alması, yemek sonrası dua edilmesi yemeğe besmele ile ve sağ taraftan başlanması, yemekten önce ve sonra ellerin yıkanması, sağ elin kullanılması İslamiyet'in yemek yeme adabı üzerindeki etkilerinden önemli olanlarıdır. Görüldüğü üzere İslam dininin koyduğu kurallar günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir (Tezcan, 2000).

1.2. İslam'da Özel Günler ve Dinî Bayramlar:

Oruç, sabah ezanından bir saat önce başlayarak akşam ezanına kadar hiçbir yiyecek-içecek almamak şeklinde gerçekleştirilir. Eski İstanbul'da Ramazan bir bayram havası içinde karşılanır, sosyal yaşamda bir canlılık görülürdü. İftar sofrası akşam öncesi hazırlanırdı. Boş mideye birden ağır yiyeceklerle doldurmak için önce kahvaltılık yiyecekler yenirdi. Kahvaltı yapıldıktan sonra akşam namazı kılınır sonra yemeğe oturulurdu. Büyük siniler hazırlanırdı, zembem fincanları, hurma, zeytin, peynir, pastırma, sucuk, pide, susamlı simit, salatalar, hardal sininin kenarına yerleştirilirdi. Limonlar ortaları kesilmiş, tüllerle sarılmış, renkli kurdelerle bağlanmış olarak tabakla uygun yere kurulurdu. Top atılmasından birkaç dakika önce sinin ortasına sığabilecek

bir kahvaltılık tepsi getirilip ortaya konurdu. Bu tepside Ramazan için hazırlanmış iftariyelikler bulunurdu. Kahvaltıdan sonra, yemek münüsü istenilen şekilde düzenlenirdi.

Sahur yemeği iftar yemeklerine göre daha hafif hazırlanırdı. Bunun nedeni ağır iftar yemeğinden sonra sahurda da bu tür yiyecekler yendiğinde susamaya neden olacağı düşünülmekteydi. Sahurda etli yaprak sarması, kıymalı veya peynirli erişte, köfte, hoşaf orta halli bir ailenin sahur yemeğidir (Araz, 1989).

"Onbir ayın sultanı" olarak bilinen bereketin, sevabın bol olduğu Ramazan ayının bitiminde Ramazan (Şeker) bayramı kutlanır. Bayramdan önce arife yani bayramın geldiğinin müjdesi olan günde pişi denilen yağlı çörekler pişirilir ve komşulara dağıtılır, bayram baklavaları yapılır, çocuk şekerleri alınır ve mezarlıklar ziyaret edilerek yasinler okunur. Eve gelen misafirlere ise yörenin özelliğine göre mutlaka bir tatlı türü (baklava, kömbe vb.) ve şeker ikram edilir. Bu da bayramın şeker bayramı olarak anılmasına neden olmuştur (Nahya, 1982).

Ölü yemeği, tamamen dinsel nitelikteki bir toplu yemektir. Bu yemek ölünün defnedildiği gün yakınlarının cenazede görev alanlara, cenazeye katılanlara, komşuya ve akrabalarına verilir. Ölünün defninden sonra, akşam dua için gelenlere helva pişirilir. Komşu ve akrabaları cenaze evine yemek getirir. Cenaze çıkan evde 7 gün yemek pişmez, TV izlenmez, radyo dinlenmez. Bu yemek ve ikram, vefatın 7.,40.,52. günlerinde de yapılır. Bunlar ölünün ruhu için ve cenazeye katılanların ölü üzerinde hakkı kalmasın diye yapılan ikramlardır. Ölüm yıl dönümü için

okunan mevlitlerde de ikram yapılır (Tezcan, 1982).

Yağmur duası, kuraklık zamanında yağmur yağması için yapılan yağmur duası sırasında da, özel yiyecekler hazırlanmaktadır. Büyük ya da küçük baş hayvanlar kesilerek, etleri ile pirinç ya da bulgur pilavı yapılır. Duaya katılanlara bu pilavdan ikram edilir. Çocukların yaptığı yağmur duasında ise, toplanan yağ ve un ile yağlı çörek yapılır dağıtılır (Tezcan, 1982).

Sünnetlerde yapılan yemekler oldukça zengindir. Evlenme düğünlerinde yapılan yemekler sünnetlerde de görülmektedir. Sünnet olan çocuğa ise sağlığı ile ilgili olarak sulu yemekler çok verilmez. Sünnette gelenlere zerde, helva, baklava ve hoşaf ikram edilmektedir. Keşkek ve pirinç pilavı yaygındır. Düğün, toygur, hamurlu nohut, yoğurtlu nohut çorbası vb. çorba türleri yapılarak gelen misafirlere ikram edilmektedir. Etli nohut, güveç eti, iç pilavlı et, patlıcan, bamya vb. yemekler de çeşitler arasındadır.

Kurban bayramı, İslamiyet'e göre Müslümanların kurban kesmesi dini görevdir.

Kişi kurban kesmekle Allah emrine boyun eğmekte ve kulluk bilincini koruduğunu ortaya koymaktadır. Bir çok hadiste de hali vakti yerinde olanların kurban kesmeleri gerektiği belirtilmiştir. Kurban Bayramında esas olan kurban etinden yapılan yemeklerdir.

Müslümanların bazıları kurbanı kesen kişinin hayvanın böbreklerini ve ciğerini yemesi gerektiğine inanmaktadır. Ayrıca kurban kesemeyen beş ya da yedi aileye kurban etinden verilir. Kurban etinden ilk gün kavurma yapıp yenildiği gibi, diğer yemekler de yapılmaktadır. Özel-

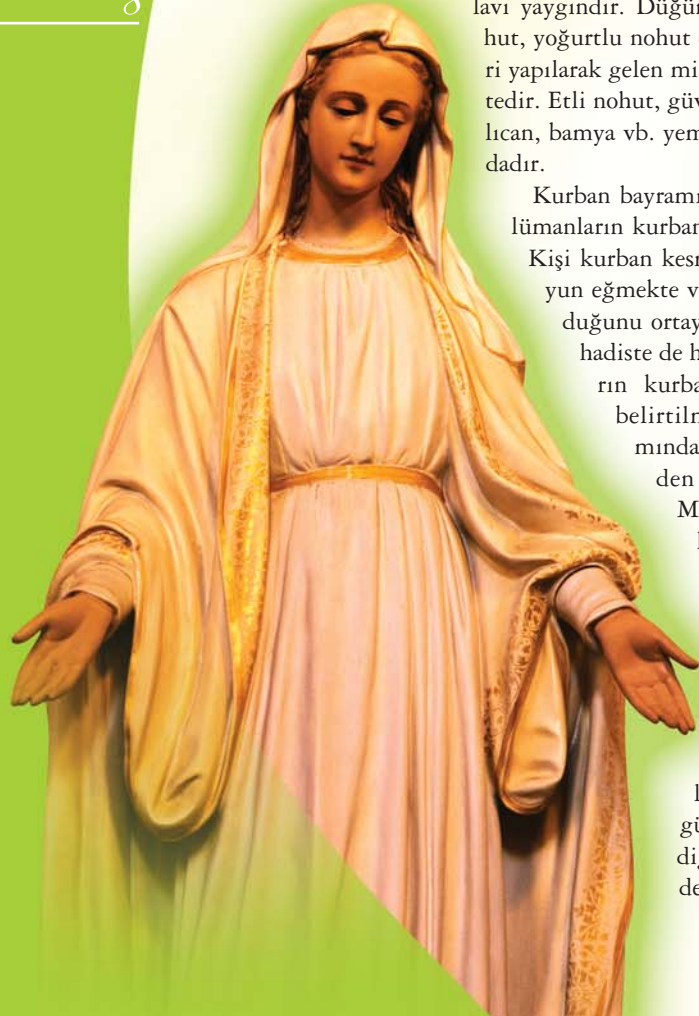
likle Anadolu'da mubar dolması Kurban Bayramında yapılan özel bir yemektir (Nahya, 1982).

Aşure, İslam dininde yemeklere ilişkin en belirgin örneklerden birisi de aşure'dir. Aşure ayı ya da gününde yapılması gerekmektedir. Aşurenin dinsel niteliğine ilişkin halk arasında çeşitli inanışlar bulunmaktadır. Bunlar: Müslümanlar, Muharrem ayının 10. gününde aşure yapıp komşuya dağıttıkları, Hz. Muhammedin torunlarından Hüseyin'in Kerbela'da yine Muharrem ayının 10.gününde şehit edildiği için aşura yapıldığı, Hz. Adem'in günahından dolayı tövbe ettiği ve tövbesinin bugün kabul olduğu, Hz. İbrahim'in bugün ateşten kurtulduğu, Hz.Yakup'un oğlu Yusuf'a bugün kavuştuğu, Hz. İbrahim'in bugün doğduğu, Eyüb peygamberin bugün şifaya kavuştuğu, İsa Peygamberin bugün göğe çekildiği, Hz. Nuh'un bindiği geminin tufan bitip sular çekilince Cudi Dağı'na yine bugün oturmuş olduğu inançları, yine inanışa göre Nuh Tufanı bittiğinde gemide kalan erzaktan tatlı bir çorba pişirilmesini söylemiş, tufandan kurtulanlar o günü kutlayarak bayram etmişler ve çorbadan yemişlerdir (Tezcan, 1982).

Özellikle kurban kesenlerin aşure pişirmesi gerektiğine inanılır. Aşure içine konan malzemeler ilden ile değişir. Hatta aşurenin içine kestikleri kurban etinden bir parça koyanlarında olduğu belirtilmiştir (Nahya, 1982).

Adak yemeği, adağı yerine gelenlerin akraba ve dostlarına verdiği yemektir. Adak yemeği, adayan kişinin adağına göre şekillenir. Adak ne ise, nasıl adanmışsa bir borç olarak bilinip, yerine getirilmelidir. Bir hayvan adanmışsa, adayan kişi onu yoksullara olduğu gibi verir. Ancak adayan kişi bu etten hiç yemez (Tezcan, 1982).

Kandillerde, çoğu yörelerimizde bazı tatlı türleri yapıp dağıtılır. İlk kandilde ne yapıp dağıtıldı ise, diğer kandillerde başka bir şey yapılmaz. Kandillerde en yaygın yapıp dağıtılan tatlı türü ise, "Lokma"dır. Helva da aynı şekilde yaygın bir tatlı türüdür. Günümüzde ise büyük kentlerde bütün kandillerde susamlı ya da susamsız "Kandil Simitleri" çarşıdan satın alınıp evlerde yenir (Nahya, 1982, Tezcan, 2000).

2. Musevilğin (Yahudiliğin) Beslenme Kültürüne Etkisi:

Musevilğin de beslenme kültürü üzerindeki etkisi Yahudi toplumlarda, günümüzde de görülmektedir. İsrailoğulları, göçebe, çoban bir toplum olarak İ.Ö 17. yüzyılda Mısır'a yerleştiler. 4 yüzyıl sonra İ.Ö.13 yüzyılda Mısır'dan ayrıldılar. Museviler bu ayrılış gününü her yıl 14 Nisan'da "Fışh" bayramı olarak kutlarlar. Bu günün anısına mayasız ekme yaparlar. 7 gün süren "Fışh" boyunca bu ekmeği tüketirler. Mısırı kabileler topluluğundan ulusa dönüştürerek bir arada tutacak tek tanrı Yahova'ya imanları kadar önemli Musa yasaları yürürlüğe girerek inançlarında farklılık yaptığı gibi beslenme kültüründe de değişikliğe yol açmıştır. En gözde yemekleri "ana sütünde haşlanmış oğlak" hedef alandır. Tanrı, kurban, koşullarını sıralarken bu yaşağı da belirtmiştir. "Kendi toprağının tufandalarının ilkini, senin Allah'ın rabbın evine getireceksin. Oğlağı anasının sütünde pişirmeyeceksin". Bu yasak daha sonra, etle birlikte süt ve süt ürünlerinin tüketilmeyeceği biçimini almıştır. (www.belgeseller.net 21.04.2005, 12:12).

Yahudilikte hangi hayvanların etlerinin yeneceği Tevrat'ta belirtilmiştir. Hangi türden olursa olsun, hayvanın yemek ve soluk borusu kesilerek, kanını iyice akıtılması gerekir. Bu arada hayvanın acı çekmemesi için elden geldiğince hızlı kesilmeli, bıçakta çentik olmamalı, kesim sırasında bıçak hiç

durdurulmayacak şekilde ileri geri gidip gelmelidir. Kesim Yahudi din adamlarının görevlendirdiği şöbet (kesici) tarafından yapılmaktadır. Hasta, sakat ve özürlü hayvanın eti yenmediği, kanın yenmesi de yasak olduğundan etin en küçük kan damlasından bile arıtılması gerekmektedir.

Musa yasaları yenilebilecek hayvanları (kaşer, koşer, temiz) ve yenilmeyecek hayvanları ise mekruh, pis ve munda olarak sınıflandırmıştır. Temel kural ot yiyen, çatal ve yarı tırnaklı olan ve geviş getiren hayvanların yenilebileceğidir. Geviş getirdiği halde çatal tırnak olmayan deve, kaya porsuğu, tavşan yenilmez. Domuz, çatal ve yarı tırnaklı olduğu halde geviş getirmediği için yenilmesi yasak hayvanlardandır. At ve eşek de yenilmeye uygun hayvan özelliği olan "hem geviş getirip hem de tırnaklı" tanımına uymaz. Sularda, denizlerde ve ırmaklarda kanatlı ve pullu olanların hepsi yenilebilmektedir. Kuşlar kanatlarının büyüklüğüne ve bazı özelliklerine göre temiz ya da kirli sayılmıştır. Ayrıca çekirgelerin de yenilebileceği belirtilirken çölde yaşayan pek çok göçebenin protein ihtiyacını çekirgelerden karşıladığı belirtilmiştir (Gürsoy, 2004). Yenilecek ve içilecek besinlerin İslam dini ile benzerliği göze çarpmaktadır. Musevilikte "parve diye adlandırılan et, süt ve süt ürünlerinin dahil olmadığı bir besin grubu vardır. Bu grup balık, sebzeler ve meyveler yer alır. Yahudi dininde şarap içmek yasak değildir. Ancak bu konuda

şarabın yapımında bazı koşullar vardır. Yahudinin içeceği olan şarabı dini bütün bir Yahudi denetlemektedir. Şarabın konduğu şişenin açılması, doldurulması bu kişinin denetimi altındadır.

Yahudilerde çeşitli bayram ve törenler de yemek kültürünü oldukça zenginleştirmiştir. Bunlar: Sabbat: İbranice'de sabbat "Cumartesi" diye adlandırdığımız güne denk gelen gündür. Diğer günler sabbattan başlayarak birinci, ikinci vb. diye adlandırılır. Sabbat günü cuma günü öğleden sonra başlar, cumartesi akşamına kadar sürer. Kutsal gün (tanrının evreni yarattıktan sonra dinlendiği gün) sayıldığından sabbat günü iş yapılmaz. En güzel ve en iyi giyisiler giyilir. Doğu Yahudileri sabbat günü balık yemeyi bir gelenek olarak benimsemişlerdir. Sabbat'ın başladığı cuma günü öğleden sonra kadın evde yalnız kalır, eşi ve çocukları Sinagog'a giderler. Kadın evde mumlar yakarak dua eder. Bu dua bitince sabbat başlamış olur ve ondan sonra ışık yakılmaz. Sabbat günü sofrada servisi ve yemeği baba başlatır, babanın önünde kutsanmış şarap dolu tas ile iki yanına üstü bezle örtülü iki üç parça sabbat ekmeği yerleştirilir. Ekmek ve şarap kutsal sayılmaktadır.

Büyük Kefaret Günü, Tişri ayının 10. günüdür. O gün, bütün Yahudilerin oruç tutmaları gerekir. Oruç büyük kefare gününden önceki akşam güneş batarken başlamaktadır. Orucun başlamasından önce yemek yenip, ertesi gün güneş batıncaya kadar yenilip içilmez

www.bettehealth.vic.gov.tr. (25.04.2005, 12:25).

Pürim Bayramı, Mart ayının 14. günü kutlanan Pürim Bayramında evlerde şölen düzenlenip tanıdıklara güzel yemekler gönderilir. Yoksullara bağışlarda bulunulur. Bol bol içki içilir.

Passah Bayramı, Nisan ayının 19'unda başlayıp 1 hafta sürer. Mayalı ekmek ve mayayla ilgili hiçbir şey yenmeyen Passah Bayramı akşamına Yahudiler "seder" adını verirler.

Bu günde yemek yeme sırasında iskemleye oturulmaz. Yerde sol kol üzerine dayanılarak yemek yenir.

Roş Hanaşanaş ve Passover, Roşhannah bayramı 10. Kefaret günü başlayarak 10 gün sürer. Son güne Büyük Kefaret Günü denir. Bu günde ailece sinegoga gidilir. Dönüşte de baba kidduş duası okur, sonra da bala batırılmış ekmek ve bir tatlı elma yenir.

3. Hristiyanlığın Beslenme Kültürüne Etkisi:

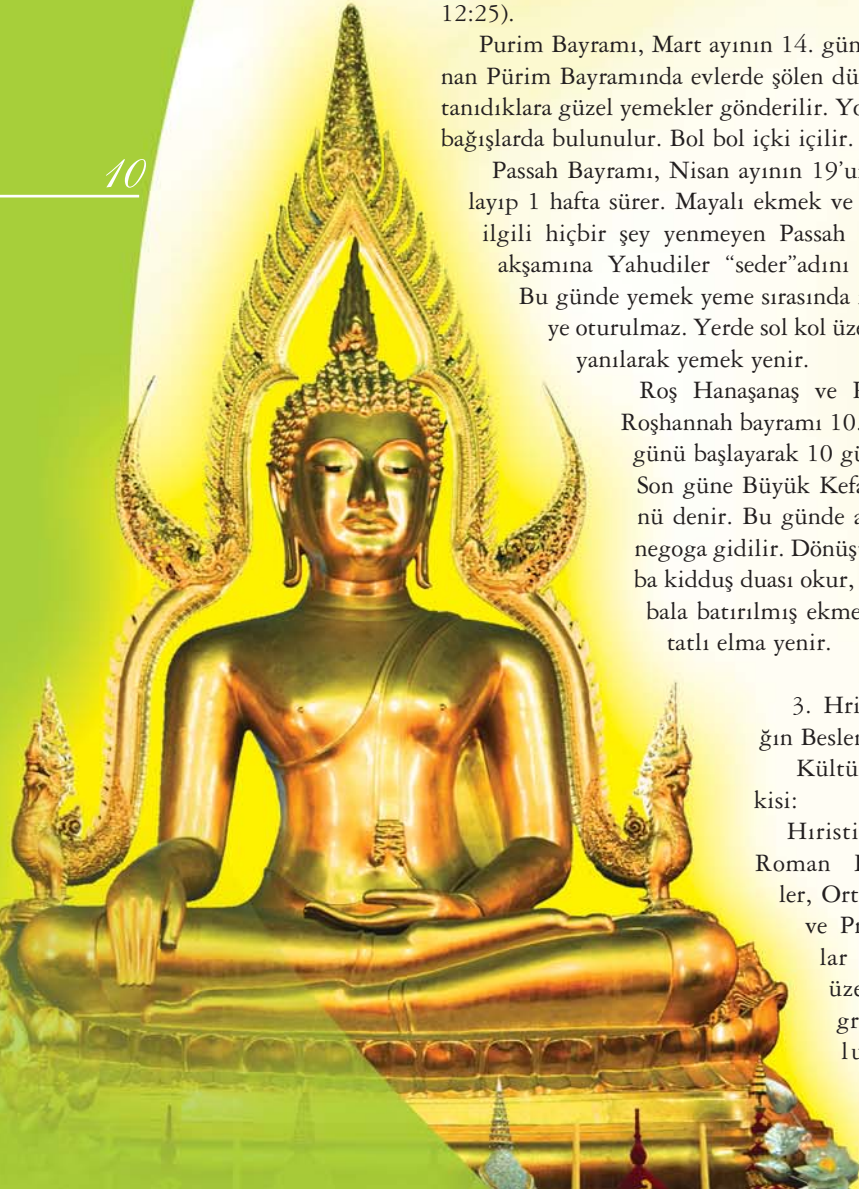
Hristiyanlıkta Roman Katolikler, Ortodokslar ve Protestanlar olmak üzere üç grup bulunmaktadır.

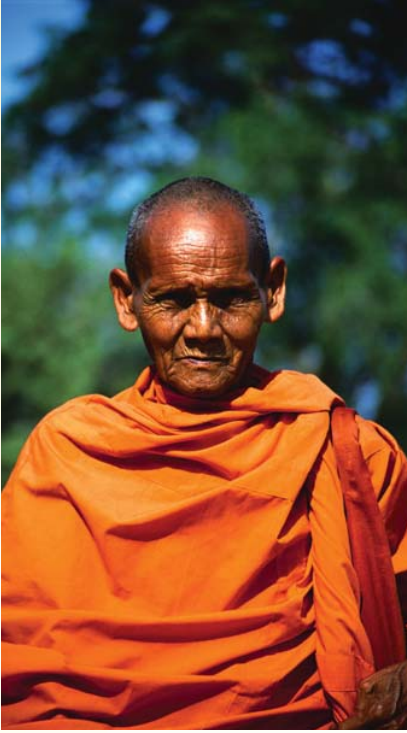
Bazı gruplarda beslenme ile ilgili konularda herhangi bir kısıtlama yok iken bazılarında da kısıtlamalar bulunmaktadır. (www.seçin.com) (19.04.2005), 11:30.

Hristiyanlıkta da domuz yeme yasağı bulunmaktadır. Ancak bu dinin Avrupa'ya yayılışı esnasında, yaşanan kıtlıklar üzerine bir din adamının yorumuyla bu yasak kaldırılmıştır (Gürsoy, 2004).

Roman Katoliklerde oruç tutulan dönemlerde, kaçınılan yiyeceklerde farklılıklar olabilmektedir. Hristiyanlıkta orucun amacı, işlenmiş günahların cezasını bu dünyada çekmeye başlamaktır. Orucun zamanı ve oruçla ilgili kurallar ise, Hristiyan mezhepleri arasında farklılıklar göstermektedir. Hristiyanlığın Katolik kolu, şükran ve kilise olmak üzere iki çeşit orucu zorunlu kılmıştır. Protestanlar ise oruç tutmamaktadır. Hristiyan mezhepleri çarşamba, cuma ve cumartesi günleri oruç tutmaktadır. Nedeni ise, çarşamba günü, Hz. İsa'nın ihanete uğraması, cuma günü Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi ve cumartesi günü de gömülmesidir. Hz. İsa'nın öldükten sonra dirildiği ve göğe çıktığına inanıldığı için paskalya yortusu öncesinde de iki gün oruç tutulmaktadır (www.sabah.com. tr. 21.04.2005. 12:13).

Her yıl nisan ayının ikinci pazar günü paskalya ayı olarak kutlanır ve bir hafta sürmektedir. En büyük Hristiyan bayramı olan paskalya, Hz. İsa'nın dirilişini kutlama anlamına gelmektedir. Paskalya öncesi "kutsal hafta" diye anılan ve bir hafta süren hazırlık devresi, "büyük perhiz"i de içine alır. Bu perhizde et ve balık yenilmemektedir (Gürsoy, 2004).

4. Budizmin Beslenme Kültürüne Etkisi:

Budizm'de tüm hayvansal etler ve alkollü içecekler yasaklanmıştır. Budizm'de yemek sırasında kişinin yiyeceğin nereden geldiğini, bu yiyeceklerin yetiştirilmesi için gerekli çalışmayı, taşınması, hazırlanması, pişirilmesi ve masaya getirilmesi için gerekli iş gücünü düşünmesini emretmiştir. Böylece kişi o yiyeceği hak edip etmediğini ve yiyeceğin değerini anlayacaktır. Budizm'de alkol ve keyif veren maddeler yasaklanmıştır (Çevik, 2001; Nursi, 2003).

Buda'ya göre soğan ve sarımsak da dahil olmak üzere beş kokulu baharatta yasaklanmıştır. Çünkü bunlar pişirilerek yenecek olursa kişinin seksüel gücünü arttırdığı, pişirilmeden yenirse kişinin sinirini artırdığına inanılmaktadır. Yine et yemek iki yolla ızdıraba neden olmaktadır. Bunlardan birincisi tüketilen hayvanın çektiği ızdırıp, ikincisi ise ölüm ve tekrar doğma siklüsünden kaynaklanan ızdıraptır www.belgeseller.net. 21.04.2005,12:45.

5. Hinduizmin Beslenme Kültürüne Etkisi:

Hinduizm inancına sahip toplumların yiyecek kültürleri karma felsefe-

den etkilenmiştir. Karma felsefe, Hinduizm ve Budizm gibi batıl doğu dinlerinde çok önemli yer tutmaktadır. Sanskritçe bir kelime olan Karma "hareket, fiil" anlamına gelmektedir. Karma inancını savunanlara göre, bir insan geçmişte ne yapmışsa gelecekte onu görecektir. İyiden iyi, kötünden kötü çıkacaktır. Bu felsefeden hareketle Hinduilerin yiyecek tüketiminde farklılıklar görülmüştür. Karmaya göre başka bir canlıya uygulanan şiddet kişiye geri döner. Bu nedenle hayvanlara zarar vermek yasak olduğu için hayvan etleri tüketilmemekte ve vejetaryenlik savunulmaktadır. Alkol, soğan, sarımsak gibi yiyecekler vücut enerjisini arttırdığı için karmaya karşı harekete neden olabileceğinden dolayı yasaklanmıştır. Yasaklanan yiyecekler bölgeden bölgeye farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin bir bölgede ördek ve yengeç yasak iken, diğer bölgelerde yasak olmayabilmektedir. İnek eti yasak iken süt ve süt ürünleri yasak değildir. Çünkü süt ve süt ürünlerinin ruhu temizlediğine inanılmaktadır. Ayrıca Hinduizm inancına göre oruç tutma, kişinin sosyal statüsüne göre değişmektedir (www.sevde.de/islam_Ans/D/domez_Etihtm) 25.04.2005. 14.27. ■

Kaynakça:

Aydın, A. ve ark.(2002). "Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali, Seda Yayınları, İstanbul.

Baysal,A (1993). "Türk Yemek Kültüründe

Değişimler, Beslenme ve Sağlık Yönünden Değerlendirmeler", Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar, Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı yayınları No:3, Ankara.

Çevik, C.(2001). "Oruç veSağlık", Akçağ Yayınları. Ankara.

Erkal, M.,E.(1994). İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri, İstanbul.

Ersoy, Y.(2000). "Sosyal Değişme Sürecinde Türk Mutfak Kültürü: Gecekondü Ailelerinde Bir Örnek Uygulama", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Bilim Dalı, Doktora Tezi. İstanbul.

Gürsoy,D.(2004). "Tarih Süzgeçinde Mutfak Kültürümüz", Oğlak Yayınları. İstanbul.

Halıcı, N.(1999). "Siniden Tepsiyeye", İstanbul.

Kocaer, A.,F.(2001). Kütüb-i Site Serisi, Hüner Yayınları, Konya.

Nahya, Z. (1982). "Özel Gün Yemekleri", Türk Mutfak Sempozyumu Bildirileri, Ankara.

Nursi, S.(2003). Sözler, Işık Yayınları, İzmir.

Oğuz, B.(1976). "Türkiye Halkının Kültür Kökenleri I". İstanbul.

Tezcan, M.(1982). "Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları", Türk Mutfak Sempozyumu Bildirileri, Ankara.

Tezcan, M.(2000). "Türk Yemek Antropolojisi Yazıları", T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, 2515. Ankara.

www.belgeseller.net. 21.04.2005, 12:12
www.bettehealth.vic.gov.tr. (25.04.2005, 12:25).

www.sabah.com.tr. 21.04.2005.12:13
www.sevde.de/islam_Ans/D/domez_Etihtm) 25.04.2005 14.27.

HALLI DOKUMA

Sanatındaki Motiflerin Kaynaklarının Araştırılması

Dr. Filiz SANAY

Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi

Hayvan postları uzun zaman dokuma ürünleri işlevinde kullanılmıştır. Bunun izlerini hayvan postlarına benzer dokumalarda yahut hayvan postu motifleri ile süslenmiş halılarda görüyoruz.

Öyle ki bugün bazı halılardaki “göbek” motiflerin hayvan postunun zamanla soyutlanmasıyla oluştuğu tartışılmaktadır.

Bugün Çanakkale bölgesinde üretilen geleneksel halı tiplerinin geleneksel birçok örneğinde kadınlar tarafından dokunan motifler, çiftleşme, üreme, doğum gerçekleri doğrultusunda sağlık, bereket, güzellik, korunma, temizlenme, ölüm ve nazar gibi konular kapsamındadır. Öte yandan inanç, tanrı, ölüm, ölümsüzlük, temizlenme, günah, yeniden dirilme, üreme organları, geriye bir şey bırakma, kem göz, doğanın değişmeyen düzeni, sonsuzluk gibi her zaman insanların ilgisini çekmiş olan konuları simgeleyen sembolik motifler kullanılmıştır.

Çok eski alışkanlıklardan izler taşıyan ve toplumun ortak inanç ve düşüncesini yansıtan bu estetik motifler, dokuma, ahşap, taş, çini ve kağıt gibi farklı yüzeylerde, benzer amaç ve düzenleme ile kullanılmıştır. Bu yüzeylerde malzeme ve teknikler farklı da olsa, motiflerin tekdüzeliği, büyük, küçük, dolu, boş, sık, seyrek,

tek, grup, ulama, yollu ve geçme gibi başka başka yapılarda yahut farklı renk değerleri ve yansıma, kaydırma, çevirme gibi simetri işlemleri ve sonsuz çeşitlikte temel sanat kavramları ile giderilmiştir.

Anadolu'ya, göçebe bir toplum kolu olarak gelen Türkler, Bizans'ın yerleşik toplumuna göre çok hareketliydi. Her ne kadar, askeri başarı sonucu da olsa Anadolu'ya, işgal, yağma ve ticaret amacıyla değil; yurt edinmek için gelmişlerdi ve kendilerinden önce orada bulunanlara, çağın gerektirdiği en insanca davranış içindeydiler. Çünkü zamanın Türk toplumu, işraki, meşşai, Şehabettin Sühreverdi, Hüseyin bin Mansur al Hallaç, Gazali, Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Hacı Bayram Veli, Yunus Emre, Mevlana, Akşemsettin, Şeyh Edebali, Şeyh Bedrettin gibi bilge kişilerin öğretileri ile, doğrunun aranması yönünde, kendi özüne uygun, aydınlanmış olarak, çağının ilerisindeydi.

Türkler önceden beri göçebelik gereği, dağ, gök, su, güneş gibi ilk çağ felsefesine dayalı -anasırı erba- gerçekleri temelinde, Şamanizm, Buda, Tao, Zerdüş, Mani, Musa, İsa gibi zamanın inançlarına yabancı değillerdi. Anadolu'ya gelmeye başladıklarında, sünnet ve molla Müslümanlığından çok, Kalenderlik, Mevlevilik, Bektaşilik, Ahilik gibi günlük yaşam içinde doğru olanı gerçekleştiren ve insan varlığını yücelten tasavvuf inancını benimsemişlerdir. Anadolu'ya özgü motiflerin oluşmasında, Türklerin hoşgörülü yöntemlerinde dört yöndeki kültürlerin birbirlerini etkilemiş olmalarının önemi büyüktür.

Türklerin Anadolu'ya beraberinde getirdikleri Orta Asya kültürlerine göre, hayatın kaynağı ve bütünlük kavramındaki uyumun, gündüz, gece, iyi, kötü gibi zıtlıklardan oluştuğu düşünülür.

Öte yandan, İslam ressam ve ustalarının “sanat hürriyeti” kavramından habersiz oldukları, Allah’ın yarattığı “şey”lerin resimlerini yapmaktan kaçınarak, yaratıcı kuvvetlerin takı, süs ve motiflere uyguladıkları biliniyor. “İlk başta yıldız, çiçek ve kuşa benzedikleri halde, anlam boyutu açısından bu açıklamaların yerli yerine oturmadığını fark ederiz.”⁽¹⁾

OĞUZ BOYLARININ ANADOLU’YA GELİŞLERİNİN TARİHÇESİ VE YERLEŞİMİ

Gerek Anadolu Selçuklu toprakları içinde, gerek Anadolu’da Uç’larda kurulan Oğuz Beyliklerinde Anadolu’ya Türkmen olarak gelmekte olan Oğuz Boyları, Osmanlı Devleti kurulduğunda da Anadolu’ya gelmeye devam etmişlerdi. Yalnız Osmanlı İmparatorluğunda “Yörük” veya “Türkmen” adını taşıyan Oğuz Boyları, belli kural, kanun ve nizamnelere dayalı, hayvancılığa bağlı bir ekonomik düzen içinde “Konar Göçer”dirler. Kışlak ve yaylak göçerliği bugün bile birçok yöremizde devam etmektedir.

TÜRKMEN (OĞUZ) ADLARININ ORTAYA ÇIKIŞI VE ANLAMLARI

Reşided-din, Oğuzlara verilen “Türkmen” adının eski devirlerde var olmadığını, bütün Türk kolları “şekil ve lehçe” açısından birbirlerine yakın olsa da, her ülkenin iklim şartlarına bağlı olarak “görünüş, sîma ve lehçelerinde” bazı farklılıklar meydana geldiğini ve Oğuzların bütün dünyaya yayıldıklarından bahsetmektedir. Kendi ülkelerinden Maveraünnehr’e ve İran’a gelen Oğuzların, bu bölgelerde çoğalıp giderek Taciklere benzediğinden dolayı, İranlılar tarafından Oğuzlara, Türkmen yani “Türkmanend” (Türk gibi) adını verdiklerini ifade etmektedir.⁽²⁾

11. yüzyılın ünlü müellifi Kaşgarlı Mahmud, “Türkmen” kelimesinin ilk olarak Türkolojinin temel eseri olarak nitelendirilen Divanü Lügat-it-Türk adlı eserinde açıklamaktadır. Kaşgarlı, konuyla ilgili bir efsaneden söz ederek, Büyük İskender’in Türk yurtlarına yöneldiği sırada, Balagasun’da yaşayan Türk hükümdarlarının doğuya çekilmesiyle

orada yalnız yirmi iki kişinin kaldığını ve bunların Oğuz boylarını oluşturduğunu aktarmaktadır. İki kişinin katılımıyla yirmi dörde yükselen bu şahısların üzerinde Türk belgeleri olup, İskender tarafından Farsça “Türkmanend” (Türk’e benzer) denmiş ve böylece Türkmen adı doğmuştur.⁽³⁾

Türkmenlerden bahseden ilk İslam müellifi el-Mukaddesi, Türkmenleri İslamiyet’i kabul etmiş kitleler olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte Kafesoğlu, Oğuzlar’ın İslamiyet’i kabul etmekle Türkmen adını aldıkları görüşünü tatminkâr bulmayarak, din değiştirmenin aynı zamanda isim değiştirmeyi getirmediğini öne sürmüştür. Ona göre böyle bir eğilim olsaydı, “daha sonra İslamiyet’e giren Oğuzların da yeni bir ad almalarıyla da Müslüman soydaşları gibi Türkmen diye anılmaları gerekirdi.” Ayrıca Kafesoğlu, Türkmen adının eski bir siyasi topluluğun adı olduğunu, Oğuzların İslamiyet’i kabul etmeden önce dahi, siyasi bir tabir olarak kullanıldığını Oğuzlar ve Karluklar’ın da siyasi topluluğa girdiklerini ifade etmiştir.⁽⁴⁾ Diğer taraftan, Türkmen adında olduğu gibi, Müslüman olan Kuman, Karaman, Ataman ver Kölemenlerin adlarında görülen -men, -man ekleri, Müslüman Türklerin adlarının sonuna o devirde eklediği iddiaları vardı.⁽⁵⁾

Türkmenlerin temel geçim kaynakları hayvancılık olmasına karşılık, coğrafi ve siyasi şartlar nedeniyle çiftçilik de yapmışlardır. Harizm’den İtil Bölgesine giden en önemli ticaret yolu, Oğuz yurdundan geçmekteydi. Faal olarak ticaret ile uğraşmasalar bile, milletlerarası kervan yollarında ticaretin düzgün yürüebilmesi için, bazı bölgelerde taşımacılık yapmışlar ve güvenliği sağlamakla sorumlu olmuşlardır. Türkmenler büyük hayvan sürülerine sahip olduklarından, devletler ve kişiler yüklerini taşımak amacıyla Türkmen aşiretlerinden yüzlerce deve, at ve eşek kiralar ve onlar da bu yolculukta hayvanlarına rehberlik ederlerdi.⁽⁶⁾

Türklerin en savaşçı eli olarak bilinen Türkmenlerin Selçuklu Devleti’ni kurması, bir dönüm noktası olmuştur. Bu devletin kurulmasıyla birlikte İslam’ın siyasi egemenliği Türkmenlerin eline geçerek, Anadolu ve komşu ülkeler, onların yurdu haline gelmiştir. Bunlar özellikle 10. yüzyılın başlarından iti-

baren siyasi açıdan zayıflayan Yakındoğu İslam dünyasının düştüğü durumdan faydalanmış, giderek ilerleyen Bizans’ı durdurmuşlardır. Bu devletin asıl dayanağı olan Küçük Asya’yı da set etmek suretiyle yıkılmasına neden olmuşlardır.⁽⁷⁾

Türkmen tarihinin en önemli özelliği, hiç şüphesiz Türkmenlerin göçebe ve yarı göçebe yaşam şartlarının getirdiği, devamlı hareket halinde olmaları ve bir boyun iki yada daha fazla bölgede aynı anda gözükmeleridir. Türkmen tarihinde, boyların bir kısmı otururken, bir kısmının göç etmesi karışıklık yaratmıştır. Boylar arası savaşlarda birlikte bir boyun alt grupları arasındaki çatışmalar da, olağan bir hadiseydi. Boy anlaşmazlıkları, azalan meralar, yeni yerleşmelere neden olurken Orta Asya’dan hegemonya kurma çatışmaları esnasında otlaklar ve sulama tesisleri de harap oluyordu. Göçebe ve yarı göçebe yaşam tarzında olan Türkmenlerin sosyal yapısı, hayvan yetiştiriciliğine dayandığı için otlaklar ve sulama tesisleri büyük önem taşıyordu. Dolayısıyla otlakların ve suyun dağılımı için yapılan savaşlar, Türkmen boylarının devamlı toprak değiştirmelerinin başlıca nedeniydi. Bir boyun, sınırlarını genişletmeleri ve diğer boyları egemenlikleri altına almaları, otlakların ve sulak bölgelerin birbirlerinden uzak yerlerde bulunmalarından kaynaklanmaktaydı.⁽⁸⁾

Yeni yurtlar aranmasının en büyük nedenleri; nüfusun yoğunluğu, hayvanların çokluğu, buna karşılık otlak alanlarının dar oluşuydu. Gerçekten de Gök-türk Devleti’nin yıkılışından itibaren,

nüfus artışı ve yurt darlığı büyük bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Türk toplulukları birbirlerini sıkıştırmak suretiyle batıya doğru kaymışlardır. 10. yüzyılda başlayan baskılar, 11. yüzyılda birdenbire hız kazanarak Türk halkını yerlerinden oynatmış, böylece büyük nüfus hareketlerine neden olmuştur.⁽⁹⁾

Anadolu'ya gelen Türkler arasında, Orta Asya'da köy yaşamına, hatta şehir yaşamına geçmiş topluluklar da vardır. Bunlar, yeni geldikleri bölgelerde de aynı yaşam tarzlarını sürdürüyorlardı. Yani şehirli Türkler şehirlere, köy yaşamını benimseyenler de boşalan köylere yerleşiyorlardı. Fazla nüfus için de yeni köyler kuruyorlardı.

Selçuk fetihleri ve bunu izleyen Moğol hareketleri Anadolu'ya sadece kitlelerini değil, bunun yanında Kıpçaklar, Karluklar, Kalaçlar, Agaçeriler, Başkurtlar, Kazaklar, Kırğızlar, Çiğiler ve Uygurlar gibi birçok Türk topluluklarını da yerleştirmiştir.⁽¹⁰⁾

Anadolu'ya yerleşen bu Türkmen boyları ve urukları, sahip oldukları gelenek ve göreneklere beraberlerinde getirerek, Anadolu'da da devam ettirmişlerdir. Her Türk zümresi bağlı olduğu boy, uruk ve oymak adlarını, Anadolu'da yerleştikleri arazinin coğrafi durumuna ve yerleşme sırasındaki herhangi bir olaya göre, o bölgeye verdikleri gibi, kendi boyunun yada toteminin adını da kullanmışlardır. Bugün Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Kınık, Afşar, Bayındır, Salur, Bayat, Cepni gibi Türkmen boylarının adları ile tanınan bir çok köy mevcuttur.

TÜRKMENLERİN HALI SANATINA YAPTIKLARI KATKILAR VE MOTİF OLUŞUMU

Türkmen Halıları'nda görülen motif ve kompozisyon anlayışı, oldukça karmaşık bir ya-

pıya sahiptir. Türkmenlerin hayal gücünde önemli ölçüde yer tutmaktadır. Türkmen kadını, dokuduğu halıya, sadece duygu ve düşüncelerini katmakla kalmıyor, günlük yaşamının vazgeçilmez unsurlarını da aktarıyordu. Türkmen yaşamının can damarını meydana getiren su ve sulama teması, obalarda ve kışlaklarda kurulan çadırlar, ekonomik yaşamın temel taşı olan hayvancılık günümüze kadar gelen eski Türkmen halılarının kompozisyonunda hayat bulmuştur. Türkmen motiflerinin bir bölümü biçimini aldıkları objelerin adıyla tanınmaktadır. Başka bir deyişle stilize bir formda temsil ettikleri objelerin adlarını taşırlar. Ponomaryov'a göre bu stilize edilmiş desenler, genelde batıl inançlarla ilgili olup, simgeseldir. Büyü ve tılsımlara ait özellikler göstermektedir.⁽¹¹⁾

Motifler konusunda, her Türkmen boyu, kendine özgü karakteri ile farklı gruplar oluşturmuştur. Fakat renk, geometriksel kompozisyon ve bazı süsleme detaylarında aynı Türkmen üslubunu korumuşlardır. Etnografik ve tarihi materyallere dayanarak ve her bir boyun yerleşim bölgeleri ve yaşam tarzları incelenerek, Türkmen boylarının ve bunların alt gruplarının kullandıkları özgün motifleri bulabilmek mümkündür.

Motiflerin yıllar boyunca geçirdikleri değişimler, ana form ve elemanların genel karakterini bozmadan, yavaş yavaş meydana getirmiştir. Türkmen halılarında hiç değişmeyen temel unsur, halıların zeminine yerleştirilen ve temel boy motifli sayılan motiflerdir. Tekegöl, Sarıkgöl, Slogöl bunlardan birkaçıdır. Kimi motifler ise "boy"un adı olmaksızın onların temel motifidir. Örneğin, Güllügöl ve Temircingöl Ersanlar'ın birçok çeşidi bulunan Ertmenhöl de Çavuldurların temel motifidir. Oysa torma, çuval gibi günlük kullanıma yönelik pek çok küçük eşya, "boy"un geleneksel dokuma anlayışına yabancı olan unsurları en iyi gösteren parçalardır. Büyük ihtimalle Türkmen kadınları bunları dokurken kendi yaratıcı güçlerini de kullandıklarından, "boy" geleneklerine olan bağımlılıkları azalıyordu.

Türkmen halılarında motif adlarının önemli bir kısmı günümüze kadar geldiğinden, hangi motiflerin hangi "boy"lardan alındığını tespit ederek asıl kaynak oluşturan "boy"a ulaşılabilir. Örneğin Teke boyundan Yomutlar'a geçmiş olan motifler Yomutlar tarafından Teke Nakışı olarak adlandırılır. Bunun gibi her boyun kendine özgü motif dağarcığından motifleri yaratan "boy" ile anılan pek çok örnek mevcuttur.

Türkmenlerde de Türkiye Türkçesi'nde olduğu gibi, "durgun su birikintisi" anlamında kullanılan "göl", Türkmen halılarının en önemli motifidir. Göl kelimesi, halının ve nadir de olsa diğer dokuma parçalarının merkezine dokunmuş "boy"un ana motifi için kullanılır. Başka bir deyişle boyun süslü olan "boy" bir amblem olarak kabul edilir. Bu göller, bir "boy"un sembolünü ve totemini oluşturdukları

rından, etnografik ve etnolojik bakımdan büyük önem taşımaktadır. Her "boy", halılarda kendine özgü gölünü dokuduğundan, "boy"ların belirleyici bir unsuru olmuş, hatta 18. yüzyılın sonlarına kadar bayrak gibi kullanılıp, saygı görmüşlerdir.⁽¹²⁾

Diğer boylara karışarak, özgürlüklerini yitiren boylar, halı dokumacılığını devam ettirseler de, gölü kendi ana halısında temsil etme hakkını yitiriyor ve torba, semer şiltesi gibi daha az önemli dokumalarında bir süs olarak kullanıyorlardır. Kendi motiflerini kullanma ve yaratma hakkından yoksun bırakılan "boy", hakim olan "boy"un gölünü kullanarak onlara boyun eğdiklerini gösteriyordu.

Göl, yüzyıllar boyunca büyümüş, yaşamış ve yok olmuş Türkmen "boy"larının bir amblemi olduğundan, "boy"ların tarihi süreçleri takip edilebilir. Görüldüğü gibi, gölün kullanımı büyük ihtimalle önceleri gayet sıkı kurallarla kontrol edilirken daha sonraları kalıcı bir geleneğe dönüşmüştür.

Göllerin içini süsleyen helezonlar, hayvan figürleri, ağaç ve çiçek gibi stilize bitkisel motifler, gölün hangi "boy" a ait olduğunu gösteren belirleyici unsurlar değildirler. Örneğin ağaç motifi, hem Ersarılar'da, hem de kuzey Salorlarda görülürken, çift başlı "H" formlu tavuk-muska figürleri, Sarık, Yomut, Afgan Ersarılarında değişik varyasyonlar halinde görülmektedir. Helezonlar ise Sarık, Salo ve Yomut gibi çeşitli boyların göllerini süslemektedir. Bunlar içindeki süsleme unsurları ile birlikte çeşitlilik kazanarak, her Türkmen boyunun motif anlayışını ortaya koymaktadır.

Türkmenler yurt olarak adlandırılan⁽¹³⁾ çadırlarda yaşıyorlardı. Yurdu kurmak, Türkmen kadınının görevleri arasında olup, yarım saatle bir saat arasında değişen bir sürede oluşturulmaktadır. Yurdun iç kısmı, merkez "ocak" olarak alındığından, dört ayrı bölümden meydana gelmektedir. Giriş ve çevresi ufak hayvanların bağlandığı ve ayakkabıların çıkarıldığı bir geçiş bölgesidir. Ailenin uyuduğu ve misafirlerin kabul edildiği "tör" kısmı ise, girişin hemen karşısında yer alıp, ocağın ön tarafındadır. Buğday, pirinç, yağ gibi erzakların ve halı tezgahının yer aldığı kiler bölümü ise solda erkeklerin kısmındadır.⁽¹⁴⁾

Türkmen kadını, çadır içindeki en ufak ev eşyasını dahi büyük bir özen ve sevgi ile dekore ederek, basit fakat olağanüstü sanatsal bir biçimde meydana getirmiştir. Sade ve gösterişsiz yaşamına bir renk katmıştır. Bir gün içinde beliren ve son derece değişken olan ısı ko-

şullarına karşı, kendilerini korumayı başaran Türkmen insanı, her türlü malzemeyi bozkırın plastik maddesi olan yünden elde etmiştir. Yurdun soğuk ve pürüzlü olan toprak zemininden korunabilmek için serilen keçe yaygılar üzerindeki halılar, yatak, yorgan, giyecekler ve yurt tefriş aksesuarlarını, kendi yetiştirdikleri koyun, keçi ve devenin yünlerinden yararlanarak meydana getirmişlerdir.⁽¹⁵⁾ Kısacası ellerinin altında kolaylıkla bulabildikleri yün malzemeden en iyi şekilde istifade ederek, kendi eşyalarını kendileri temin etmişlerdir.

Türkmenlerin dokudukları malzemeler, sadece günlük yaşamda değil, özel günlerde ve toylarda (düğün) da kullanılmaktadır. Bazı malzemelerin törensel bir anlam taşımaları, günlük yaşamda kullanım açısından bir engel teşkil etmemektedir. Türkmenler için halı,

doğdukları andan yaşamlarının sonuna kadar vazgeçilmez bir unsurdur.. Bebekler sallacak adı verilen halı salıncaklarda uyutulurken, ölümler de ayatlık yada ayatlık olarak adlandırılan cenaze halıları ile taşınır ve mezara bırakılmaktadır.⁽¹⁶⁾

Yurdun iç tarafındaki eşige, dip halı olarak adlandırılan ufak bir halı yayılmaktadır. Bu arada yurt içindeki en önemli malzemeyi meydana getiren ocağın her tarafı, çeşitli büyüklükteki keçelerle kaplanmaktadır. Çok nadir olarak ocağın önüne "U" şeklinde ocak başı denilen bir halı serilmektedir. Ocak başı, başta Sarık ve Tekeler'de olmak üzere, diğer Türkmen boyları arasında da kullanılmış nal biçimli küçük halılardır.⁽¹⁷⁾

Türkmen kadını, dokuma esnasında kullandıkları tarakları dökme darak yada darak baş olarak adlandırdıkları kılıf-

larda, iğleri de ikselik denilen küçük torbalarda muhafaza etmektedir. Ayrıca çaldıkları müzik aleti ile tüfeklerini bile, yün dokumadan yaptıkları bir kılıfa geçirmektedirler.

Yurdun zemini kaplayan ve keçeilerin üzerine serilerek konuklarını oturttukları halı ise, hiç şüphesiz yurt içinde ana ürünü meydana getirmektedir.

Yakın zamana kadar Anadolu'da gördüğümüz çadırların iç döşemesi, Orta Asya Türkmen çadırları ile büyük benzerlikler taşımaktaydı. Yere serdikleri halıdan, atların sırtlarına koydukları ve üzerine geleneksel boy simgelerinin dokunduğu horçun ya da eyere kadar, bu yakınlığı kurabilmek mümkündü. Sosyal ve ekonomik değişim ve gelişimler, bu geleneksel yaşam tarzını sürdüren kitleleri, önemli ölçüde etkilemiştir.

■ Devam Edecek...

Dipnotlar:

1-ERÖZ, M., Doğu Anadolu'nun Türklüğü, İst., 1975, s.103.

2-TURAN, O., Selçuklular Tarihi ve Türk - İslam Medeniyeti, İstanbul, 1969, s.382.

3-Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lügat-it-Türk, (Çev.: Besim Atalay), C.3, Ankara 1986, s.412*415.

4-KAFESLİOĞLU, İ., a.g.m., Ankara, 1958, s.128-130.; İbrahim Kafesoğlu, Selçuklu Tarihi, İstanbul, 1992, s.7.

5-SARAY, M., Türkmen Tarihi, İstanbul, 1993, s.13.

6-İNALCIK, H., The Otoman Empire: The Calassical Age 1300-1600, London, 1973, s.128

7-SÜMER, F., Eski Türklerde Şehircilik, İstanbul, 1984, s.99-101.; Bahaeddin Ögel, İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, Ankara, 1984, s.338-340.

8-AZADİ, S., Turkomon Carpets and the Ethnographic Significance of their Ornaments, London, 1975, s.10.

9-TURAN, O., a.g.e., Ankara, 1965, s.71-72.; Claude Cahen, Türkler'in Anadolu'ya İlk Gelişi, Ankara, 1988, s.4.

10-GÖKTÜR, H., Anadolu'da Oğuz Boyları - Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü, C.II, İstanbul, 1979, s.25.

11- PONOMARYOV, O., "The motifs of Turkomon Carpets - The Salor, Tekke and Sarky". Tirkomon Sludies I-Aspects of the Weavin and Decorative Arts of Central Asia, London, 1980, s.31.

12- MOSHKOVA, V.G., a.g.m., London, 1980, s.20; Ulrich Schürmann, Central Asian Rugs, London, 1969, s.7.; Ferenc Batari, Otoman Turkish Carpets, Budapest, 1994, s.15.

13- DİYARBEKİRLİ, N., İslamiyetten Önce Türk Sanatı (Hunlar-Göktürkler-Uygurlar), Ankara, 1977, s.4.

14- ANDREWS, P.A., "The Türkmen Tent", Halı, Vol.4, No.2, London, 1981, s.112.

15- DİYARBEKİRLİ, N., Hun Sanatı, İstanbul, 1972, s.55.

16- AZADİ, S., "The Turkoman Kaplyk (The entrance decoration)", Oriental Carpet and Textile Studies, I, London, 1985, s.131.

17- GASSONG, S., "Odshak bahsi-Turkoman Carpets with cut out sections for fire places", Halı, Vol.6, No.3, London, 1984, s.276-277.

Türk Halk Müziğinin Yapısal Dönüşümü

Vural YILDIRIM
Etnomüzikolog

Müzikal kimlik dediğimizde aklımıza, bireyin ya da toplumun sevdiği, icra ettiği müzik türü gelir. Müziğin tek boyuta indirgenen bu perspektifi, müzik-biliminin ⁽¹⁾ gelişimi ile genişlemiştir.

Müzik toplum bağlamı, sosyo-kültürel fenomendir. Kültürel kimlik direkt inceleneceği gibi, bir ögesinden yola çıkılarak ta ele alınabilir. Kimlik ⁽²⁾, kendimizi ait hissettiğimiz grubun içinde tanımlanmamızdır. Müziğin tanımlanması, anımlandırılması bize toplumun kültürel yapısı hakkında bilgi verir. Bu nedenle müziği incelemek, toplumu incelemek anlamını taşır.

Müziğin bugüne gelinceye kadar geçirdiği evreler, aynı zamanda kültürel yapının değişikliği hakkında bilgilenmemizi sağlar. Kültür durağan değil, değişen, gelişen hatta yaşayan ⁽³⁾ dinamik bir süreçtir.

MÜZİKOLOJİ

Müzikbiliminin ortaya çıkışında, insanların, ulusların kendi müziğini, kendi kültürünü tanıma isteği merakı yatar. Ayrıca etnosantrik bakış açısıyla, kendi müziğinin üstünlüğünü kanıtlama çabasına dikkat etmemiz gerekir. ⁽⁴⁾

Müzikoloji, her tür müziği bilimsel olarak inceleyen, araştıran disiplindir. Toplumun müzik kültürü gelişimindeki işlev ve yapı eğilimlerini, yasallıkları araştırır. Müzik kültürünün gelişimi için öneriler getirir.

Müzikoloji toplum içinde müziği incelediği için, sosyoloji, antropoloji, tarih vb. disiplinlerle ortak çalışır. Disiplinlerarası olduğunu,

ortak yöntemleri kullanmasından anlarız.

Müzikoloji içinde zamanla etnomüzikoloji gelişerek ayrı bir disiplin oluşmuştur. İki disiplin arasında net ayırım olmasa da yöntem ⁽⁵⁾ sorunu belirleyicidir. Müzikoloji, genelde tarih ve sistematik yapıya yönelirken, etnomüzikoloji yaşayan müzikleri ele alır.

SOSYAL YAPI VE MÜZİK

Müzik tarihi incelemesi tek boyutlu olduğunda yetersiz kalır. Müziğin tarihini toplumların tarihi ile yapısal ilişkiler bütününde ele almak gerekir. Ortaçağ müziğini anlatırken, kilisenin otoritesinden, dinin müzik üzerindeki söz sahibi olmasından ve yönlendiriciliğinden yola çıkmak gerekir.

Sosyal yapının çeşitli göstergeleri vardır. Müzik bunlardan biridir. Son zamanlarda popüler kültür ile beraber türlerin entegrasyonu söz konusu olsa da müziğin tarihi serüveninde belli ayırımlar olduğunu görmekteyiz.

Müziğin üretimi ve icrası tarihte iki yönelimli olmuştur. Bunlardan birincisi;ulus-devletlerin ortaya çıkışına kadar sarayda varolan “yüksek sanat” müziği, diğeri; halâ varlığını sürdüren, megapoller ve popüler kültürde kırılma yaşayan “halk, avam, folk, etnik” müziktir.

Habermasvari bir yöntem ile kamusal alan için müziğin yapısal değişimine yönelik çalışmada ele alınması gereken saray müziğidir. Çünkü sarayda belirli konumda olan sanat çevresi, kendi içlerindeki biraradallıkla bir kamusal alan yaratmışlardır. Gerçi Habermas’ın dediği gibi “tüm yurttaşların erişmesi” (Habermas,2002) tam olarak mümkün olmasa da müziğin geneline yönelik yani müziğin genel yararına ilişkin meseleler tartışılmaktadır.

Halk müziğinde estetik kaygı bilinçli olarak dikkate alınmaz. Eser üretenler (genelde aşıklar), sahip oldukları müzik birikimleri doğrultusunda karşılaştıkları olaylara göre müzik üretimi yaparlar. Bu türde müzikal estetikten çok, sözel anlatım önemlidir. Sözler müziğin efendisidir.

Müziğin yapısına yönelik tarihi çalışmayı çok eskilere götürmek zordur. Öncelikle halk müziğinin yapısı gereği notaya alınmayışı, kaynağına ulaşmamasını zorlaştırır.

Klasik müzik dediğimiz, geleneksel müziğimizin bir türü olan saray müziğinde durum biraz belirgindir. Meşk usulü (karşılıklı tekrarlara dayalı) ile öğretilen bu tür, saray entelijansiya-sı kanalıyla kısmi de olsa günümüze aktarılmıştır. Sarayın yaşamına yönelik bilgilerde müziğe de rastlamak mümkündür. Ayrıca çeşitli eserler yazan, Ali Ufki, Maragalı Abdülkadir, Charles Fonton ⁽⁶⁾ vd. müzik konusunda bize bilgi sunarlar.

Müziğimizde Batı ile karşılaşmanın bir dönüm noktası oluşu ve nota kavramının böylece saray müzisyenlerine tanıtırıldığı bilirse de daha önceleri örneğin, yukarıda adı geçen Ali Ufki (17. yüzyıl) sarayda bir çok eseri notaya almıştır.

YAPI

Sarayda varolan müzikal yapının özellikle batı ile karşılaşma dönemine kadar kendine özgü, zengin ritm ve çeşitli makamlara dayalı konumu sürmüştür. Batı müziğinin tonal sistemi, saray müziğimizdeki makamsal yapıya özgü arızaları ⁽⁷⁾ içselleştirebilecek nitelikte değildir. Makamsal yapı sahip olduğu çeşitlilik nedeniyle sonsuz dizi üretmeye açıktır.

Müzisyenlerimiz “çağdaşlaşma” adına, “yenilik” adına özellikle Tanzimat ile birlikte, tonal sisteme yakın makamlarda eser üreterek, makam zenginliğini sınırlamışlardır. Eserlerin batı sistemine göre üretimi birçok makamın unutulmasını ya da kullanılmamasını beraberinde getirmiştir.

Meşk usulü ile eğitimin devamı makamların zenginliğini bir süre devam ettirse de medrese, tekke vb. yerlerin Cumhuriyet ile kapatılması, bu türün tamamen uygulama alanını daraltmıştır.

SONUÇ

Cumhuriyet politikasının batıya entegrasyon kanallarından biri olarak düşünülen müziğin de tonal sisteme yönelik uygulama zorunluluğu ⁽⁸⁾ Türk müziğinin yapısında kısırlaştırıcı etki

yaratmıştır.

Toplumun değişim sürecinde, her alanda olduğu gibi müzikte de önemli değişimler olmuştur. Toplumsal değişimle ve dille koşutluk gösteren müzik, gelişimini devlet-toplum ikiliğinde sürdürmüştür.

Habermas, “18.yüzyılın her tür müziği tamamen temsili kamunun işlevlerine bağlıydı” (Habermas, 2000) derken; müziğin temsili kamudan bağıntı koparmasının 18. yüzyıl ile başladığını belirtir. Bizde ise Tanzimat dönemi genel bir tarih olarak verilebilir. Müziğin yapısındaki değişimin doruk noktası ise Cumhuriyet sonucu uygulanan müzik politikaları ile yaşanır. ■

Dipnotlar:

1 Geniş bilgi için bkz. Folklor/Edebiyat Dergisi, Etnomüzikoloji özel sayısı, Ank: Ürün Yay. 1991-1

2 Bknz. Bozkurt Güvenç, Türk Kimliği, Ank: Kültür Bak. Yay:1994. Ayrıca, J. Rutherford vd. Kimlik, (çev:İrem Sağlamer). İst: Sarmal Yay, 1998

3 Sayın Güvenç, Kültürün ABC'si adlı kitabında (İst:yky, 1997) kültürün bu yönünden söz eder.

4 Müzikoloji, karşılaştırmalı müzik olarak 19. yüzyılda gelişmeye başladığında batılılar kendi müziklerinin ve kültürlerinin diğerlerinden üstün olduğunu ve diğer müziklerin evrim geçirerek batı seviyesine ulaşabileceğini savunuyorlardı. Halk müziklerinin “basit, tek sesli, çağdışı” olduğunu söylüyorlardı. Müzikolog Curt Sachs'ın halk müziklerine bakışını şu yazısından anlayabiliriz; “...ilkel musikiyi ileri musikiden ayıran şey, bir parça içinde hiçbir yüksek noktaya varmayan bir tekrar, genel olarak, geleneğe sıkı sıkıya bağlılık ve ne nota yazısı yoluyla ve ne de en ilkel bile olsa herhangi bir yöntem yoluyla, akılsal bir davranışa bağlanmamasıdır.” (1965). Bu düşüncenin savunuculuğunu yaparak “batılı” olduğunu zannedenlerden Muallim Hasan Bahri Bey ise neredeyse aynı şeylerin bir versiyonunu söyler; “...küçük küçük odalarda toplanan gençler, köçegin oynamasından ve çalgıların ritimsiz gürtlü yapmasından hoşlanıp, odanın tavanına röveler atarak bir kat daha neşeli olurlar.

(...) Bu türkülerden sonra bir kişi 'bozlak' dedikleri, gazelimsi, saçma sapan bir şarkı okur. Muallim Hasan Bahri Bey. Anadolu'da Köy Düğünleri. (Aktaran, Süleyman Şenel, 1991-1)

5 Bknz. Yetkin Özer. Bilim Perspektifinde Müzik. İzmir:Dokuz Eylül Yay.1997

6 Kaynakça kısmında kitap künyeleri verilecektir.

7 Kastedilen komadır. Fark için

bkz. İ.H.Özkan. Türk Müsiki Naz.Usulleri. İst: Ötügen Yay.1994.

8 Bknz. A.A.Saygun.Atatürk ve Musiki. Ank:Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yay:?

Kaynakça:

1. Bardakçı, Murat. Maragalı Abdülkadir. İst, Pan Yay,1986.

2. Behar, Cem. Ali Ufki ve Mezmurlar. İst, Pan Yay,1990.

3. Fonton,Charles.18. Yüzyılda Türk Müziği. (çev: Cem Behar) İst, Pan Yay,1987

4. Güvenç, Bozkurt. Kültürün ABC'si. İst,YKY,1997

5. Güvenç, Bozkurt. Türk Kimliği. Ank,KBV,1999

6. Habermas,Jurgen. Kamusalın Yapısal Dönüşümü (çev:Tanıl Bora,Mithat Sancar). İst,İletişim Yay,2000

7. Habermas, Jurgen. “Kamusal Alan” (çev:Meral Özbek).Kültür ve Toplum. Kamusal Alan Özel Sayısı. Der:M.Özbek. İst,Hil Yay, 2002-24

8. Özer, Yetkin. Bilim Perspektifinde Müzik. İzmir,Dokuz Eylül Yay,1999.

9. Saygun,Adnan. Atatürk ve Musiki. Ank:Sevda-Cenap And vakfı Yay,?

10. Sachs, Curt. Kısa Dünya Musiki Tarihi (çev:ilhan Usmanbaş).İst,Dev. Kons. Yay,1965

11. Şenel, Süleyman. “Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Halk Müziği Araştırmaları” Folklor/Edebiyat. Ank,Ürün Yay,1999-1

12. J.Rutherford, vd. Kimlik (çev:İrem Sağlamer). İst,Sarmal Yay,1998

İstanbul Beşiktaş Deniz Müzesi'nde Bulunan Deri Ürünlerinden Örnekler

Dr. Melda ÖZDEMİR
Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi
El Sanatları Eğitimi Bölümü Dekoratif San. Eğt.

*Bugün, ülkemizde müze ve koleksiyonlarda deri sanatlarını belgeleyecek örnekler bulun-
maktadır. İstanbul Beşiktaş Deniz Müzesi'nde bulunan deri ürünler geniş bir yelpazeye
sahiptir. Bu çalışmada İstanbul Beşiktaş Deniz Müzesi'nde bulunan silah aksesuarları
üzerinde durulmuştur. Deri eşya ve aksesuarlar kullanılan malzeme, desen ve kompozisyon
gibi özellikleri açısından incelenmiştir.*

Kültürel değerlerin kamusal alana taşınma-
sında önde gelen kurumlardan biri olan müzeler,
insanlığın tarihi ve kültürel değerlerinin korun-
ması, kendilerinin ve bilgilerinin toplumla bu-
luşturulması, günün ve geleceğin değerlerinin
oluşmasına zemin hazırlaması bakımından önem-
li kuruluşlardır. Sergiledikleri geçmişe ait eser-
lerle, ülkelerin ulusal değerlerinin oluşmasına
önemli katkılarda bulunan müzeler, aynı zaman-
da etkin katılım ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan
eğitim kurumlarıdır.

Çağımızda, müzecilik; alan olarak bilimden
sanata, uygarlığın gelişimini simgeleyen çeşitli
dallarda etkinlik göstermektedir. Müzeler, arke-
oloji , etnografya, tarih, güzel sanatlar, açık hava,
bilim, askeri ve özel müzeler olmak üzere bilim,
sanat, folklor ve antika eşyalar gibi çeşitli konu-
larda toplanmış eserleri bir arada sergileyen ya da
doğa tarihi, etnografya ve havacılık gibi sadece
tek bir konuyu içeren eserleri sergileyen merkez-
lerdir. Bunlar içerisinde, askeri müzelerin gerek
sergiledikleri eserler ve gerekse topluma verdikle-
ri mesajlar yönünden diğer müzelerden farklı
özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Askeri
müzelerin en önemli işlevleri, sergiledikleri Aske-
ri kültür varlıkları yanında; askeri tarihe ait bil-
imsel çalışma yapan bir araştırma kurumu olma
özeliliği de taşımalarıdır. Bu çerçevede, Türki-
ye'nin denizcilik alanında en büyük müzesi olan
İstanbul Deniz Müzesi, içerdiği koleksiyon çeşit-

liliği açısından dünyanın sayılı müzelerinden bi-
ri olarak farklı bir yere sahiptir. Deniz Kuvvetle-
ri Komutanlığı'na bağlı olan Deniz Müzesi, kole-
ksiyonunda yaklaşık 20.000 adet eser bulun-
maktadır.,

Türk Deniz Müzesi; 1897 yılında, dönemin
Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın emirleri,
Miralay (Albay) Hikmet Bey ve Yüzbaşı Süley-
man Nutki'nin büyük gayret ve çabaları sonucu
Tersane-i Amire (Osmanlı Devlet Tersanesi Ka-
sımpaşa/ İstanbul)'de küçük bir binada "Müze ve
Kütüphane İdaresi" ismi ile kurulmuştur. Önce-
leri tasnifi yapılmamış, müze deposu olarak sergi-
ye açılmıştır. 1914 yılında Bahriye Nazırı olan
Cemal Paşa, denizciliğin tüm kollarında olduğu
gibi müzede de reform yapmış ve müdürlüğe De-
niz Yüzbaşı Ressay Ali Sami Boyar'ı getirerek,
bilimsel anlamda yeniden düzenlenmesine olanak
sağlamıştır .

II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, eserler ko-
runma amacıyla Anadolu'ya nakledilmiştir. Savaş
sonunda 1946 yılında müzenin tekrar İstanbul'a
taşınmasına karar verilmiş ve müze o günün ko-
şullarında en uygun yer olan Dolmabahçe Cami-
i Külliyesi'ne taşınmış, yeni müze müdürü Haluk
Şehsuvaroğlu idaresinde iki yıllık bir çalışmadan
sonra 27 Eylül 1948 yılında ziyarete açılmıştır.
Yol genişletme çalışması nedeniyle müzenin
tekrar taşınma gerekliliği ortaya çıkmış, son ola-
rak 1961 yılında müze Beşiktaş semtinin İskele

Meydanı'nda Türk Amiralî Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın anıtı ve türbesi yanında, bugünkü bulunduğu yere taşınmıştır (Anonim 2006).

Doğadaki birçok hayvan postundan elde edilen ve uygulanan tekniklerle işlenip biçimlenen deri; tarihin ilk dönemlerinden bugüne, yaşamın çeşitli alanlarında kullanımı olan bir malzemedir. İlkçağlardan günümüze değin deri, işlevsel amaçlara göre biçimlenerek kullanılmaktadır.

Sert iklim koşulları, avcı-atçı yaşam biçimi, Türklerin giysi, giyim aksesuarları ve diğer alanlardaki kullanım eşyalarında deriyi malzeme olarak seçmelerinde etken olmuştur. Zamanla Anadolu'ya yayılan dericilik sanatı, Osmanlı İmparatorluğu döneminde deri, at aksesuarlarının ve saracîye üretiminin başta gelen malzemesi olmuştur.

Osmanlı Devrine ait belgelerde de belirtildiği gibi, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u almasından sonra İstanbul Kazlıçeşme'de büyük bir deri üretim merkezi kurmuş ve üç yüz atmış tane debbağhane inşaa ettirmiştir (Kanbay 1993). Bu merkez Türk dericiliğinin gelişmesini sağlamıştır (Yelmen 1998). 15-17. yüzyıllar arasında en parlak dönemini yaşayan Osmanlı dericiliği, 18.yy.sonu ve 19.yy. başında batıdaki sanayileşme hareketleri, makinelerin dericilik alanına girmesi, ekonominin giderek bozulması gibi nedenlerle giderek gerilemeye başlamıştır.

Fakat 1810 yılında yenilikçi Osmanlı padişahı II. Mahmut askeri alanda batılılaşma sürecini başlatmış ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Beykoz'daki tabakhaneyi 1812 yılında sahibinden satın alarak devletleştirmiş ve "Tabakhane-ı Klevehane-ı Amire" adıyla orduya devretmiştir. 1826 yılına kadar ordu için palaska, çizme, kütüklükler ve koşum takımları imal edilmiştir. (Güler 1995, Büyüş 2001). 1856 yılında Beykoz Fabrikasının ürünleri olan askeri kundura, çizme, koşum takımı, palaska ve kütüklükler Paris Fuarında sergilenmiştir. 1932 yılında, işletme kısa bir süre için devlet malzeme ofisine bağlanmıştır. 1933 yılında İşletme Sümerbank'a devredilmiştir ve 3460 Sayılı Kanuna göre" Sü-

merbak Deri ve Kundura Sanayi Müessesesi" adını almıştır. (Küçükerman 1988).

1989 yılında ise "Sümerbank Holding A.Ş." ne bağlı bir işletme haline dönüştürülen işletmenin adı "Beykoz Deri ve Kundura Sanayi İşletmesi" olarak değiştirilmiş ve bu husus Türk Ticaret Sicili Gazetesi'nin 13.2.1989 tarih ve 2209 sayılı nüshasında yayımlanarak tescil edilmiştir (Güler 1995). Beykoz Deri ve Kundura Sanayi İşletmesi adıyla her çeşit ürünle katkı sağlamaya günümüze kadar sürdürmüş ancak 2003 yılı itibarıyla bazı özelleştirme girişimleri sonucu özel sektöre devretmiştir. Bu kurumun Türk deri sanayinin kurulmasında ve gelişmesinde büyük rolü olmuştur.

Türk deri sanatı, Osmanlı Döneminin 15-18.yy'ları arasında en parlak dönemini yaşamış ve saray atölyelerinde gelişmiştir. Saray atölyelerinde üretilen ve dönemin estetiğini yansıtan, işlemeli giysi, değerli taşlar ve altın plakalarla süslü eyer takımları, mücevherlerle süslü koşum takımları, gümüş ve fildişi işlemeli kamçılar, deri tozluklar, mataralar ve gümüş üzençiler, ok ve yay torbaları, çadırları en geniş bir biçimde sergileyen ve uluslararası düzeyde tanıtılan ordu olmuştur (Erdönmez 2002) ve eskiden üretilmiş deri askeri eşya ve aksesuarlar, Topkapı Sarayı Müzesi ve Askeri Müzelerde sergilenmektedir.

Deri Ürünleri Örnekleri

Kasatura : Kesici silahlar grubuna giren Kasatura, müzenin silah deposundadır. Kasatura'nın boyu 29.5cm.ve kın boyu: 35cm. dir. Dikdörtgen formu çanta, koyu kahverengi ile boyanmış kapağına ve yan körüklerine kırmızı deri aplike edilmiştir. Kapak üzerindeki kırmızı deri, yuvarlak olarak kesilmiş ve üzerine işleme tekniği ile arapça yazı işlenmiştir. Çantanın kapak kenarları ve körüğünün yanlarındaki kısımlarına kırmızı deri ile biye geçirilmiştir. Çanta kapağının altından tutturulan dikdörtgen deri şerit çanta üzerindeki toka ile birleştirilmiştir. Ayrıca çantanın sapları yanlardaki demir halkalar ile birleştirilerek tamamlanmıştır

Fotoğraf 1 : Kasatura (Kını ile), Envanter no : 3146,

Başlık : Savunma silahları grubunda yer alan başlık, müzenin deposundadır. Başlık, başın tepesini saracak şekilde kısa kenarlı olarak çalışılmış ve deriden yapılmıştır. Başlığın ön tarafında yüzü korumak amacıyla kafes biçiminde yapılan tel ile kaplanmıştır. Başlığın deri olan kısmı elde makine dikişi ile birleştirilmiştir. Ayrıca başlığın iki yanında bağlama kayışları bulunmaktadır.

Fotoğraf 2 : Başlık, Envanter no : 300

Göğüslük: Savunma silahları grubunda yer alan göğüslük, müzenin deposundadır. Meşinden yapılmış göğüslük yelek biçimindedir. İki ayrı parçadan oluşan yelek dikdörtgen bantlar ve kemer tokasıyla omuz kısımlarından birleştirilmektedir. Göğüslük, yüzeyde dikdörtgen biçiminde hat oluşturacak şekilde sabitlenerek, sarı metalden kapalı zımbalarla süslenmiştir.

Fotoğraf 3 : Göğüslük, Envanter no : 302

Kolluk ve eldiven: Savunma silahları grubunda yer alan göğüslük, müzenin silah deposundadır. Kolluklar tüm kolu saracak biçimde ve birleşim yerleri dikdörtgen deri bantların kemer tokası ile birleşmesinden meydana gelmiştir. Ayrıca alt ucunda ise on iki adet kanca bulunmaktadır. Eldiven kısmı yuvarlak şapkaya benzer biçimde her tarafı kapalı olarak yapılmıştır. Eldiven iki yan parçanın elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmesinden oluşmaktadır. Eldivenlerin yanında yuvarlak birer adet delik vardır. Bu deliklerden geçirilen sıırım ipi kollağa bağlanmaktadır.

Fotoğraf 4 : Kolluk ve eldiven, Envanter no: 303

Silahlık: Ateşli silahlarda donanım grubuna giren silahlık, müzenin Lodos salonunda sergilenmektedir. Silahlığın yüksekliği 28cm. genişliği, 36cm.dir. Dikdörtgen formlu silahlık deri üzerine işlemelidir. Silahlık dört gözlüdür ve her bir gözün üzerine yan yana yerleştirilmiş çiçek motiflerinden oluşmaktadır. Çiçekler kabartma biçiminde gümüş sırma işlemelidir.

Fotoğraf 5 : Silahlık, Envanter no: 3898, 19.yy.

Çanta : Müzenin deposundadır. Çanta'nın boyu 24 cm., eni 20 cm., körüğü: 7 cm. sap uzunluğu 24cm ve eni 3 cm. dir. Dikdörtgen formlu çanta, koyu kahverengi ile boyanmış kapağına ve yan körüklerine kırmızı deri applike edilmiştir. Kapak üzerindeki kırmızı deri, yuvarlak olarak kesilmiş ve üzerine işleme tekniği ile arapça yazı işlenmiştir. Çantanın kapak kenarları

ve körüğünün yanlarındaki kısımlarına kırmızı deri ile biye geçirilmiştir. Çanta kapağının altından tutturulan dikdörtgen deri şerit çanta üzerindeki toka ile birleştirilmiştir. Ayrıca çantanın sapları yanlardaki demir halkalar ile birleştirilerek tamamlanmıştır.

Fotoğraf 6 : Deri çanta, Envanter no : 3399, 19.yy.

Su matarası : Su matarası, müzenin deposundadır. Matara'nın boyu 37cm. ve eni 29 cm. dir. Deri askı uzunluğu: 21cm., Taban çevresi: 93cm., Kalınlık: 0.7cm.dir. Koni formundaki mataranın ön yüzü dival işi gümüş tel işlemelidir. İki yanlardan çıkan bitkisel motifler arasında Sultan Abdülaziz'in tuğrası ve eski Türkçe "Tebdili Hümayun Kayığı Matarasıdır, sene 172" yazısı bulunur. Alt kısmında yedi çifte saltanat kayığı işlenmiştir. Çevresi birbiri ardına sıralanmış, ince ve uzun yaprak motiflerinin işlenmesiyle oluşturulan bordür ile tamamlanmıştır. Mataranın parçaları deri şeritlerle, elde verev dikiş tekniği ile birleştirilmiştir.

Fotoğraf 7 : Su matarası, (a) Envanter no : 3859, 18.yy. su matarasının detayı (b)

Dürbün: Dürbün, müzenin Lodos salonunda sergilenmektedir. Dürbünün uzunluğu 36.5cm.dir. Alt çapı 11cm. ve üst kısmı 4.5cm.dir. Silindirik formdaki dürbünün iki ucu metal kaplamadır. Yüzeyi ise deri ile kaplanmış ve siyah renge boyanmıştır.

Fotoğraf 8 : Dürbün, (a) Envanter no : 1246, 19.yy. İngiliz.

Deri Muhafaza : Muhafaza kılıfı, müzenin deposundadır. Muhafaza kılıfının yüksekliği 56cm. ve çapı 41cm.dir. Yuvarlak ve aşağıya doğru uzanan formda yapılmış deri muhafazanın tam ortasında bir çiçek ve iki yana doğru açılan yaprakları ile bitkisel motifli süsleme sim-sırma işi tekniği ile yapılmıştır. Ayrıca yuvarlak kısım simle işlenerek çerçeve içine alınmıştır. Muhafazanın kenarları sıyrımla verev sarma tekniği ile yapılmıştır.

Fotoğraf 9 : Muhafaza kılıfı, (a) Envanter no : 3863, 18.yy. Osmanlı, Muhafaza kılıfının detayı, (b)

Posis(Kutu) : Kutu, müzenin deposundadır. Kutu silindirik formdadır. Tabanı ve kapağı yuvarlak ve çapı 30 cm.dir. Kösele nemli iken kalıba girmek suretiyle şekillendirilen kutu yan tarafına konan kösele bir bant ile üzeri çarklı zımba ile delinmiş ve içinden sıırım geçirilerek birleştirilmiştir. Yine taban kısmı da aynı teknikle yapılmıştır. Ayrıca kutunun tutma kayışları, dikdörtgen deri bantlar üzerine sabitlenen demir halkalar ile tutturulmuştur. Kutu kahverengi ile renklendirilmiştir.

Fotoğraf 10 : Posis (Kutu), Envanter no : 416

Gerdel (kova) : Kova müzenin Lodos salonunda sergilenmektedir. Kovanın ağız kısmı daha dar ve 4 cm. derinliği olan ikinci bir yuvarlak kısımdan meydana gelmektedir. Kovanın tüm yüzeyi kahverengi boya ile renklendi-

rilmiş ve kösele ile kaplanmıştır. Kovanın kenarları 2cm. aralıklarla delinmiş ve sıırım geçirilerek süslenmiştir.

Fotoğraf 11 : Gerdel (Kova), Envanter no : 412

Müzeler, toplumların kültür, sanat ve tarihi zenginliklerinin tanıtılmasında önemli rol oynayan bilim kuruluşlarıdır. Denizcilik tarihinin en önemli eserlerini sergileyen Beşiktaş Deniz Müzesi de Türkiye'nin ilk ve tek Deniz Müzesi olması açısından dikkat çekmektedir.

Denizcilğe ait eserlerin sergilendiği müzede, deri ürünler, dürbün, kova, çeşitli muhafaza kutuları, silah kılıfları, mataralar, göğüslük, kolluk ve başlık gibi savunma silahları ile; deri silahlıklar, ve deri ayakkabılar (yemeniler) vb. ürünlerden oluşmaktadır. Ayrıca müzede bulunan eserlerde, deri, maden, ahşap, dokuma vb. malzeme kullanıldığı gözlenmektedir. Bunlar içerisinde deri, Osmanlı döneminden beri ordunun gereksinimlerini karşılamada kullanılan nesnelerin üretiminde başta gelen savaş malzemesidir. Deri, koruyucu niteliği, sağlamlığı, kolay şekil alabilen bir malzeme olması ve kumaşın girdiği her alana girebilmesi gibi özellikleri dolayısıyla askeri eşya ve aksesuar yapımında tercih edilmiştir. En eski toplumlardan beri korunma amacı ile gerek giysilerde, gerekse savunma silahlarında kullanılmıştır.

Sonuç olarak, deri eserler Türk kültür ve sanatında önemli bir yere sahiptir. Sosyal hayatın her boyutunda olduğu gibi askeri alanda da özellikle muhafaza ve savunma amaçlı eşyalarda, kaliteli işçilik ve üstün sanat değeri taşıyan deri ürünler görülmektedir. Hızla kaybolmakta ve değişmekte olan ge-

leneksel yaşayış tarzını, ekonomik etkinlikleri, sanat ve zanaatları geniş kitlelere tanıtmak ve kültürel mirası, gelecek kuşaklara aktarmak gerekmektedir. Bunun için de, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılacak bilimsel ve sanatsal çalışmalar büyük önem taşımaktadır. ■

Kaynakça:

Anonim. 2006. Deniz müzesi. www.dzkk.tsk.mil.tr/muze/turkish/Tarihce.htm Erişim tarihi : 2.01.2006.

Büğüş, N. 2001. Beykoz Ayakkabı Fabrikası Ve Deri İmalatı. Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Erdönmez, C. 2002. Askeri Kültür Varlıkları İçinde Deri Aksesuarların Üretim, Kullanım Ve

Süsleme Teknikleri. 6. Müzecilik Semineri, Genel Kurmay Başkanlığı, 169s., İstanbul.

Güler, M. 1995. Türk Dericilik Sanayii Ve Beykoz Fabrikası. G.Ü. Endüstriyel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 3 ; 71-75.

Kanbay, H.1993. Derinin Öyküsü. Art Dekor Aylık Dekorasyon Ve Sanat Dergisi, 7; 82-88.

Küçükerman, Ö. 1998. Geleneksel Türk Dericilik Sanayii Ve Beykoz Fabrikası.

Sümerbank Yayınları, 288s., İstanbul.

Yelmen, H. 1998a. Kazlıçeşme'de 50 Yıl I. Ezgi Ajans Reklamcılık Ve Yayıncılık, 340s., İstanbul.

Bin Yeminle Korunan Kimlik: **NUSAYRİLİK**

Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR
Çukurova Üni. Eğitim Fak. İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi

Etnik yapı olarak Arap, dinî yönden Alevi olan ve özellikle Güney illerimizde Hatay, Adana, Mer-sin'de yaşayan Nusayriler yüzlerce yıl önce dönem dönem yaşanan göçlerle yöreye yerleşmişlerdir. Adana Nusayrilerinin yöreye gelişleri ile ilgili olarak kimi kaynaklarda, büyük bir bölümü Yemen'den, küçük bir bölümü Mısır'dan olmak üzere Ramazanoğullarından ve Osmanlılar'dan önce olup Halep Beyi Seyfud-Devle'nin zamanına denk düş-tüğü tapu kayıtları esas alınarak belirtilmektedir (ÖZEZEN;1998:81). Adana Nusayrileri, Arap kökenli olduklarını söylemektedirler. Çeşitli teorilerde Türklük bağlantısı kurulmuş olsa da Adana Nusayrileri bu teoriyi kabul etmeyip, kendilerinin Arap olduğunu söylemekte ve kendi aralarında Arapça konuşmaktadırlar. Adana Nusayrileri, altı büyük göç yaşadıklarını söylemektedirler. Birinci göç Yemen'den Suriye'ye yapılan ekonomik nedeni göç, başka bir deyişle işgaldır. Daha sonra, İslamiyet'i yayan akıncı kollarıyla da aynı topraklara yeniden gelip, dini yayarken kendileri bu topraklara yerleşmeye devam etmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş coğrafyasında Suriye'den Anadolu topraklarına, Antakya, Adana bölgesine kadar kaymışlardır. Yavuz Sultan Selim döneminde Lazkiye ve Antakya dağlarına çekilmiş hatta buralarda inançlarını saklı yaşayarak, çok uzun yıllar süren Nusayrilere uygulanan baskı dönemini gizlenerek ve kaçarak atlatmışlardır. İnançlarındaki sır özelliğinin de o dönemlerden kaldığına inanmaktadırlar. Bu inanç doğrultusunda Adana Nusayrileri 12. yüz yıldan itibaren Arap yarımadasından, Suriye'ye oradan Anadolu'ya kadar gelmişler, böylece yöredeki bugünkü Arap Alevilerin yani Nusayrilerin ataları olmuşlardır (ULUÇAY;1999:22). Nusayri kelimesinin kökeni üzerine de, birkaç rivayet bulunmaktadır. Bunlar Latince "nazerini" kelimesinin bozulmuş şekli ya da Kufe'deki Naşuraya Köyü, bunlar gerçeğe uzak rivayetleridir(MASSİGNON; 1988:C 9,365; ÖZİNİSAN;2001:35). Bu rivayetler içinde gerçeğe en yakını Muhammed Emin Galib et-Tavil'in kitabında yer almaktadır. Hz. Ebu Bekir dinden dönenlerin üzerine savaş açmış, bunda da zafere ulaşmıştır. Ölümünden sonra fetih işlerine Hz.Ömer devam etmiştir. Müslümanların yaptıkları akıncılarla Rum kralı Herakl,

Antakya'dan Kostantiniye kaçmak zorunda kalmıştır. Fetihler sürerken, Baalbek ve Humus taraflarının fethinde Ebu Ubeyde yardım istemiştir. Irak'tan Halid bin el-Velid, Mısır'dan Amr bin As, Medine'den Gadir Humm biatına katılmış Ensar'dan dört yüz elli mücahidi aşkın bir Alevi topluluğu yardıma yetişmiştir. Bu son yardım orduya katılınca, ordu kısmen başarılı olmuştur. Bu kuvvette "nusayra"(küçük yardım) denilmiştir. Cihadın kurallarından olan fethedilen toprakların, fetheden orduya verilmesinden dolayı, nusayra grubunun aldığı topraklara Nusayra Dağı denmiştir .Bu olay Hicret'in 14. yılında olmuştur(ET TAVİL;2000:81). Bir başka rivayet de, on birinci imam olan Hasan el- Askeri'nin bâbı olduğu iddia edilen Muhammed bin Nusayr'dan geldiğidir. Çünkü bu şahsın Nusayriliğin kurucusu olduğuna inanılmaktadır (TÜRK; 2001:130; TÜRK;, 2002:52; SERİN, 1995:167; KESER; 2002:15; ULUÇAY; 2003:3) İki rivayeti birleştirecek olursak, küçük yardım anlamına gelen nusayra grubunun, fethedilen topraklara ismini vermesi ve Nusayriliğin kurucusu Muhammed bin Nusayr'ın da isminin bu bölgeden geldiğini varsayabiliriz.

Bâtını ve Alevi öğretilere dayalı olan bu mezhebin temel özelliği gizlilik esasına dayanmasıdır. Mezhebin temel özelliği Hz.Ali'nin tanrılaştırılması, Hızır inancı ile türbe inancının güçlülüğü ve tenasüh inancıdır. Hz.Ali sevgisi ve bağlılığı etrafında toplanmış olan Nusayrilerde, Hz.Ali tanrısal bir varlıktır ve yedi defa Habil'den önce, yedi defa da Habil'den sonra olmak üzere toplam on dört kez zuhur etmiştir. Tanrı her inişinde farklı bir bedende ve farklı bir isimle insanlara görünmüşse de bu varlıkların tamamı aynı öze sahiptir ki bu öz en son evrede insanlara Ali Ebi Talib yani Hz.Ali olarak görünmüştür. İlk yedi kez zuhur edişinde kullandığı isimler şunlardır:

1. El-Hannu
2. El-Yennu
3. Ezdeşir
4. Ahnuh
5. Duretüd
6. El-Berru er-Rahim
7. Yusuf El-Hakim (Aristoteles) (KESER; 2002:35).

Habil'den sonraki ikinci yedi kez zühur edişinde ise Tanrı şü isimleri kullanmıştır:

1. Habil
2. Şiş (Şid)
3. Yusuf
4. Yuşa
5. Asaf
6. Şem'un
7. Ali Ebi Talib

Zahiri alemde görülen bütün bu kişi aslında tektir ve ilah olan Ali'nin ta kendisidir. Batın alemde nur halinde bulunan Ali Ebi Talib, sadece insanları doğru yola daha kolay çekebilmek için insan görünümüne girmiştir. Bütün bu nedenlerden dolayı da Hz.Ali'ye insansı özellikler atfetmek Nusayri inancı içinde en büyük günahdır (KESER; 2002:35; TÜRK; 2001:133). Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ül Mecmu'yu kutsal kitap kabul eden Nusayriiler, sünnî inançtan farklı bir cennet ve cehennem anlayışına sahiptirler. Nusayri inancına göre, Tanrı katında nurani bir varlık olarak yaşarken, Tanrı'nın yaptığı bir imtihanı kaybedip dünyaya insan bedeninde gelmişlerdir. Bu "düşme" sonucu cennetten uzaklaşmışlardır. Dünyaya insan bedeniyle gelen ruhlar, dünyada yaptıkları davranışlara göre bir daha bedenlendiklerinde ya daha iyi bir yaşama sahip bedende ya da işledikleri suçun büyüklüğüne göre daha da düşmüş bir bedende dünyaya gelmektedirler. Hatta bir önceki yaşamı günah içinde geçen kişi, bir sonraki gelişinde hayvan şeklinde de bedenlenebilmektedir. Bu nedenle de Nusayriiler yaptıkları davranışlara bir sonraki yaşamlarını da düşünerek günahattan uzak durmaktadırlar. Çevrelerindeki hayvanların da daha önceden, bir insan bedeninde gelmiş ruh taşıdığına inandıklarından onlara da eziyet yapmamakta, özellikle eve kendiliğinden gelen sokak köpeği ya da bahçede çıkıp kimseye zarar vermeyen yılanlara saygıyla karışık bir özen göstermektedirler (KESER;2002:51). Reenkarnasyon inancının köklülüğü, hatta Nusayri inancının temelini oluşturması nedeni ile de cenaze törenlerinde, töreni yöneten şeyh ölmüş kişiye, yeni yaşamında zina yapmamasını, haram yememesini, iyi bir Nusayri olmasını nasihat etmektedir. Çünkü Nusayri inancında her ölüm aslında yeni bir hayatın başlangıcıdır. Bu başlangıçlar ruhun olgunluğa ermesine kadar sürmekte, olgunluğa ulaşan ruh ancak o zaman bedenlenmekten kurtulup cennete yani Tanrı katına gitmektedir. İnanç bu kadar köklü ve yaygın olunca, her Nusayri ya kendi başından

geçen ya da yakınlarının başından geçen ilginç bir reenkarnasyon hikayesi mutlaka bilmekte ve anlatmaktadır. Ölüm anı ya da günü ile çakışan doğumlar özellikle takip edilmekte, ölen kişiden doğan bebekte iz olup olmadığına dikkat edilmektedir. Genellikle, zamansız ölümlerin hemen dünyaya geleceğine ve yarım kalan işlerini tamamlamak ya da geride bıraktıkları ailelerini koruyup gözetmek için yakın semt, köy veya şehirde dünyaya geleceğine inanıldığından, böyle zamansız ölüm sonrası dünyaya gelen bebeklerin dünyaya geliş şekilleri ve dünyaya geldiklerinde bedenlerinde taşıdıkları izlere dikkatle bakılmaktadır. Ölen kimin evinde doğduğu konusunda ise en sık rastlanılan kanıt ölenin yakınlarının gördükleri rüyalarıdır. Ölenin yakınları kadar, bebeğin ailesinin de gördüğu rüyalar, kimin, kimin yanında doğduğu konusundaki inancı pekiştirmektedir.

Evrensel kavram olup, üzerinde her kültürde yakın ya da uzak inançların olduğu rüya, Nusayri inancı içerisinde yer alan reenkarnasyon kavramının da, merkez noktasını oluşturmaktadır. Reenkarnasyon inancı, somut verilerden çok, soyut veriler ile kanıtlanmakta, bu kanıtlar doğrultusunda da yeniden bedenlendiği düşünölen kişiye saygı gösterilmektedir. Bu soyut kavram en fazla rüya ile kendini göstermektedir. Çünkü ölen mutlaka geri gelecektir ve gelişini, geldiği yeri haber verecektir. Genel olarak bu haber verme şekli de ölenin yakınlarının ve yeni doğan bebeğin yakınlarının gördüğu rüyalar ile olmaktadır.

Yeni doğan bir bebeğin, konuşmaya henüz başlamayan bir çocuğun önceki yaşamını unutmaması ve konuşmaya başladığında eskiye ait hatırladıklarını anlatabilmesi için özel bir önem gösterilmektedir. İnanca göre ağzına bir başkasının tükürüğü giren çocuk geçmişine ait ne varsa unutacaktır. Bu nedenle Nusayri anneler bebeklerinin ağzına verdikleri emzikten, mama yedirirken kullandıkları kaşığa kadar pek çok şeye dikkat etmektedirler. Eğer anne, yere düşüp de tozlandığını düşündüğu emziği, su bulmadığı için yeniden bebeğin ağzına vermeden kendi tükürüğü ile ağzına sokup çıkararak temizlerse veya mama yedirirken kaşığı bebeğin ağzına sokmadan, kendi ağzına sokup çıkarırsa çocuğun geçmişe ait bütün bildiklerini unutacağına inanılmaktadır. Çocuğun hafızasının ilk 7 yılının çok canlı olup, bir önceki yaşamına dair en ayrıntılı hatıraları bu dönemde anlatacağına inanıldığı için bu

yaşa kadar çocuğun bütün hikayemsi anlatıları dikkatle dinlenilmektedir. Çocuğun anlattıkları ile de eğer daha önceden rüya görülüp "bu çocuk bizim yakınımız ve sizde doğdu" diyen aile olmuşsa ya da çocuğun yakınları rüyada, çocuklarının daha önce kim olduğuna dair ip uçları görmüşse, çocuğun anlattıkları bu rüyalar ile eşleştirilmektedir. Önce ya da sonra görölen rüyalar ile, çocuğun hatırlayıp anlattıklarının çeliştiği, örtüşmediği bir reenkarnasyon olayına yörede yapılan çalışmada rastlanılmamıştır. Araştırma alanında bu konuda yapılan görüşmelerde de bu çelişkiyi yaşayan bir reenkarnasyon olayını bilen ya da duyanın da olmadığı tespit edilmiştir. Nusayri inancının temelinde reenkarnasyon olunca, diğer inanç sahibi kişilerden farklı olarak, çocukların bu konuda anlattıkları önem verilerek dinlendiği gibi, "sizin çocuk bizim yakınımız, sizde doğdu" diyen kişilere de garip gözle bakılmamaktadır. Aksine çocuğun önceki ailesi olduğuna inanılan kişiler ile şimdiki ailesi arasında akrabalık bağı denebilecek bir bağ da kurulmaktadır.

Batını inanç özelliği gösteren Nusayriiler, yörede yüzlerce yıldır yaşamalarına ve yörenin kültüründen etkilenip, yöreyi kültür olarak etkilemelerine rağmen inançlarını sır olarak yaşamayı sürdürmüşlerdir. Sır toplum özelliğinde olan Nusayriiler, sırlarını sır ehline vermektedirler. Bunun için de Nusayri olmayanlar, Nusayri olsa dahi çocuklar ve kadınlar bu bilgileri öğrenemez ve uygulayamazlar. Ancak toplum tarafından ehil olduğuna şahitler huzurunda karar verilen gençlere, erkeklige geçiş töreni de diyebileceğimiz yaklaşık bir yıl içinde üç aşamalı olarak yapılan ritüel tören özelliğindeki bu toplantılarda sırları vermektedirler(BULUT;2001:101). Her aşamasında yeni bir bilgi öğrenen ve bunun sonunda yüzlerce yemin eden genç telmiz son aşamada emmü'l seyyid olan kişinin evine gidip Nusayri inancının temelini oluşturan bilgi ve duaları burada öğrenip bunların uygulamalarını yapmaktadır. Kur'an'da yer almayan dualarla kılınan namazlar, bu namazların kılınma şekilleri ve ayın dönemlerine göre namazlarda okunacak duaların öğrenilmesi ise sadece yetişkin olduğuna kanaat getirilen erkeklere özeldir.

Nusayriilerde dini eğitim almak yani erkeklige geçiş olarak da kabul edilen tören üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalara:

1. Girdi (Tadeyî)
2. Orta (Tıdeynîs)

3. Çıktı (Tıdlıhâ) denmektedir. Her aşama için ayrı ritüel bir tören yapılmaktadır. Bu süreç yaklaşık olarak bir yıl sürmektedir. İlk törenle ikinci tören arası 40 gün, ikinci tören ile son tören arası ise 3,7 ya da 9 ay arasında değişmektedir.

Dini bilgi vermek için gerçekleştirilen bu tören, erkek çocuğun öğrendiğini uygulayacak ve öğrendiği bilgilerin değerini bildiği gibi, bildiklerini de sır olarak saklayabilecek yaşa geldiğinde yapılmaktadır. Bu nedenle bu tören için belli bir yaş belirlenmemektedir. Çocuğun yapısına, kapasitesine göre 11 yaşında da yapılabildiği gibi, 15 yaşında da yapılabilmektedir. Genel olarak bakıldığında bu dönem 11 yaş dönemine denk gelmektedir. Eğer hastalık, yurt dışında olmak, ailenin istemeyip çocuğun kendinin istemesi gibi nedenlerden dolayı bu tören çok daha ileri yaşlarda da yapılabilmektedir. Bu törenden geçmemiş, dini eğitimi ve Nusayrî inancına ait bilgileri almayan erkek çocuk, gerçek bir nusayri sayılmamaktadır. Herhangi bir yerde karşılaşılan nusayriler, kendisinin nusayri olduğunu söylemesi ile kişinin ikna olmayıp ancak bu törende öğretilen şifre (sır) kelimeleri sorduktan sonra, dini konularda sohbet etmektedirler. Bu tören, hem dini bilgileri öğrenmek, hem de nusayri toplumunun dini yönden toplumsal devamlılığını da sağlamaktadır.

Aile oğullarının dini eğitim alacak olgunluğa geldiğine inandığında önce eğitimi verecek olan "Amca/ Emmü'l-Seyyid" in kim olacağına karar verilmektedir. Emmü'l-Seyyid'in dini yönden bilgisinin kuvvetli olmasına, mümkünse hoca soyundan gelen biri olmasına, dini ve ahlaki ve zeka yönünden hakkında olumsuz hiçbir şey duyulmamış olmasına, aynı mezhepten olunmasına ve baba tarafından birinci derecede akraba olmamasına dikkat edilmektedir. Eğer uygun görülürse öz amca da Emmü'l Seyyid olabilmektedir fakat bu sık rastlanılan bir durum değildir. Emmü'l-Seyyid olmaya kesin olarak engel olan durumlar ise annenin birinci derecede yakını olması yani dede, dayı olması ve nusayri inancı dışında biri olmasıdır. Kimin çocuğa din amcalığı yapabileceğine karar verildikten sonra ya özel bir yemekli dini toplantı düzenlenmekte ya da yapılan herhangi bir dini toplantıda topluluğa durum açıklanmaktadır. Nusayriler, her dini toplantılarında bu dini bayramlar ya da özel günler olabilir mutlaka kurban kesmekte bundan hırise ya da diğer adıyla çorba yapmaktadırlar. Eğer çocuğun dine gireceğine böyle bir toplantıda karar verilmişse, başka kurban kesilmemektedir. Genellikle ekonomik durumu kötü, kurban kesecek madde durumu olmayan aileler çocuklarının dine gireceğini böyle dini toplantılarda söylemektedirler. Çünkü dine giriş töreninin her aşamasında kurban kesilmesi, kurban etiyle yemek yapılması ve ibadet yapılması gerekmektedir. Bu toplantı öncesinde, kendisinden din amcalığı yapması istenecek kişi ile konuşulmakta, o kişi önceden bilgilendirilmekte bir yandan da amcalık için onayı alınmaktadır. Amcalığı kabul eden kişi ile birlikte en az yedi ki-

şi ile dini toplantı yapılmaktadır. Bu yedi kişi dine giren çocuk, onun babası, asıl amcaya sunan amca, din amcası, hoca ve iki nakipten oluşmaktadır. Bu kişiler mutlaka olması gerektiğinden bu sayı da yediden az olmamak şartıyla, kişinin çevresinin genişliği ya da bulunmasını istediği kişilerin sayısına göre değişiklik göstermektedir. Diğer iki toplantıda da törende bulunan kişi sayısının 7 den az olmaması gerekmektedir.

İlk tören olan giriş töreni ki buna tadeyi burada yapılan toplantıya da "meşveret cemiyeti" denmektedir, bu toplantıda kurban kesilmekte, kesilen kurbanlar kadınlar tarafından yemek yapılmaktadır. Yemek yapılırken de erkekler, kadınların göremeyeceği ve seslerini işitemeyeceği bir yerde yaptıkları dini toplantıda namaz kılmaktadırlar. Namaz sonrasında emmü'l-dhul denilen kişi yani çocuğun din amcasına emanet edecek kişi ortaya çıkmaktadır. Burada hocaya seslenirken aslında tüm cemaate de seslenerek, babasının adından başlayarak çocuğun ismini söyleyerek, çocuğu cemaate tanıtmakta, bu çocuğun dine girmek istediğini söylemektedir. Hoca (Şeyh), cemaate dönerek çocuk hakkında sormaktadır. Çocuğun nasıl bilindiği, dine girecek ahlak, zeka ve olgunlukta olup olmadığını sorup, cemaatten olur aldıktan sonra, emmü'l-seyyid'in kim olacağını sormaktadır. Emmü'l-seyyid de ortaya çıkmaktadır. Hoca burada emmü'l-seyyid olacak kişiye de rızasının olup olmadığını sorduktan, din amcası olacak kişinin de onayı aldıktan sonra dini eğitime başlayabileceğini cemaate ve çocuğa duyurmaktadır. Bu ilk toplantıda çocuğa nusayriliğin ne olduğu konusunda genel bir bilgi verildikten sonra, verilen ve verilecek olan bilgilerin hiç kimseye aktarılmaması için yemin ettirilmektedir. Ardından da ya taze sıkılmış üzüm suyu ya da ıslatılmış üzümden sıkılarak çıkarılmış üzüm suyu önce hoca olmak üzere sonra çocuk ve sonra cemaat tarafından içilmektedir. Bin yemin töreni de denilen yemin etmelerin ilk basamağı bu ilk toplantıda yapılmaktadır. Bu yeminden sonra çocuğa besmele ve fatiha öğretilmektedir. Bu öğretimden sonra tekrar namaz kılınmaktadır fakat bu namaz törenin başlangıcındaki kadar uzun değil daha kısa bir namazdır. Namazdan sonra da pişirilen yemek gelen kişilere ikram edilmektedir. Bu ilk giriş töreninden sonra çocuğa damgalanmış denmektedir. Bunun nedeni o çocuğun dine girebileceğine karar verildiğinin, o çocuğun dine kabul edilebileceğinin cemaat tarafından uygun görüldüğünün belirtilmesidir. Bu ilk tören eğer dini bir toplantıya denk getirilmemişse ve ailenin ekonomik durumu kurban kesmeye elverişli değilse ki bu kurban erkek büyük baş hayvandır o zaman daha önceden din amcası olacağı belirlenen kişi ile konuşularak, din amcası olacak kişi tarafından da kesilebilmektedir.

İkinci toplantı ya da bin yemin töreninin ikinci basamağını oluşturan tıdeynis, tadeyiden yani ilk toplantıdan 40 gün sonra düzenlenmektedir, buradaki toplantıya da "melik cemiyeti" denmektedir. Bu süre içinde dine girmesine karar verilen çocuk cemaat tarafından gözlenmiş, gerçekten dini bilgi-

yi öğrenebilecek olgunlukta olduğu teyit edilmiştir. Yine kurban kesilerek başlanan dini toplantıda, kadınlar kesilen kurbanla yemek yaparlarken erkekler yine kadınlardan uzak bir alanda bulunmaktadırlar. Erkekler toplu namazı kıldıktan sonra, bu ikinci toplantıda çocuk yine hoca ve nakiplerin önünde, cemaat karşısına çıkarılmaktadır. Toplantı genel olarak daire biçiminde yapıldığı herkesin eşit olarak birbirinin önünü kesmeden hocayı göreceği şekilde yapıldığından dairenin başlangıç kısmında hoca ve iki yanındaki nakipleri bulunmaktadır. Ortaya çıkarılan çocuk yine dini bilgileri hiç kimseye açıklamayacağı konusunda yemin ettikten sonra bu aşamada çocuğa nusayri inancının temel taşını oluşturan şifre kelime de denilen kelimeler öğretilmektedir. Sır, ahid, ayn, mim, sin kelimeleridir bunlar. Bu kelimelerin açılımı; sır öğrenilen bilginin sır olmasıdır, ahid öğrenilen bilgilerin hiç kimseye aktarılmayacağı yönünden yapılan yemin ya da söz vermektir. Ayn Hz. Ali'dir, mim Hz. Muhammed'dir, sin ise Alevi inancı içinde önemli yer tutan ama nusayrilik içinde çok daha fazla önem taşıyan Selman-ı Farisi'dir. Bu bilgilerin verilmesinden sonra yine üzüm suyu içilmekte, daha kısa süren bir namaz kılınmaktadır. Namazdan sonra da kadınların yaptığı yemekler yenmektedir.

İkinci törenden sonra son toplantı çocuğun okul, sağlık, bulunduğu şehir gibi faktörler göz önüne alınarak 7 ya da 9 ay sonra yapılırsa da tarihin asıl belirleyici unsuru çoğu zaman çocuğun geldiği aile yapısı olmaktadır. Tıdlîhâ denilen son toplantı yani genç erkeğin yeni yaşama katıldığı bu cemiyet, çocuk şeyh ya da ileri gelen bir aileden 7, halktan bir aileden 9 ay sonra düzenlenmektedir. Bu toplantı yine kurban kesilerek başlamaktadır. Birinci ve ikinci törende olduğu gibi yine kadınlar kurban etinden yemek yaparken, erkekler namaz kılmaktadırlar. Namazın ardından yine cemaatin ortasına, hocanın karşısına çocuk çıkmaktadır. Yine çocuğa öğrendiği ve öğreneceği bilgileri kimseye söylememesi için yemin ettirilmiştir. Bu son toplantıda hoca, çocuğa asıl sır olan ve nusayri inancının temelini oluşturan dini bilgileri vermektedir. Bu bilgilerin özü nusayri inancı içinde Hz. Ali'nin yeri üzerinedir. Yine üzüm suyu içilip yemin edildikten sonra çocuğun arkasında ortaya çıkmış olan emmü'l-seyyid çocuğu olarak gider. Tekrar kısa bir namaz kıldıktan sonra kadınların yaptığı yemek yenir.

Amca çocuğu alıp cemaat içinde götürdükten sonra ki bu götürme o an için sembolik bir götürmedir. Amca çocuğu önüne alarak cemaat halkası içindeki yerlerine oturtur. Toplantı bitip yemekler de yendikten sonra çocuk gerçek anlamda din amcası ile gider. Bu üç tören ve bin yeminden sonra çocuğun yeteneğine göre değişen sürede din amcasının evinde geçireceği süreç başlamaktadır. Çocuk dini bilgileri tam olarak öğrenene kadar din amcasının evinde kalmaktadır. Amca her gün çocuğun kapasitesine göre değişen sayıda dua öğretmektedir. Bu öğrenilen dualar her erkeğin kendisine ait mutlaka olması ve hayatı boyunca herkesten saklaması gereken bir deftere yazılmaktadır. Bu defterin yabancı herhangi birine özellikle nusayri olmayan birine ve de nusayri olsa dahi bir kadına gösterilmesi günahıdır. Bu günah kadınlar tarafından da bilindiği için hiçbir kadın kocasının, kardeşinin ya da oğlunun defterine bakmaz. Bu hem günah olduğu hem de bakanın kör olacağı inancındandır. Çocuk öğrendiği duayı ezberledikten ve defterine yazdıktan sonra, ertesi günü din amcasına ezberden okur. Başarılı bir ezberse din amcası yeni dualar öğretir. Bir sonraki gün çocuk yeni duaları da defterine yazdıktan sonra din amcasının karşısında önce ilk öğrendiklerinden başlayıp sonra yeni öğrendiklerini de okuyarak o günün öğretimini bitirir. Bu bütün duaların ezberlenip deftere yazılmasına kadar sürer. Son güne kadar çocuk ezber okumaya ilk öğrendiği duadan başlayıp öğrenme sırasına göre duaları son öğrendiği duaya kadar okumak zorundadır. Bu süreç sadece dua okumak yapmak ve ezberlemekle geçmez aynı zamanda nusayri inancının ayrıntıları, tarihi bilgileri, namaz kılma şeklinin öğretilmesi de bu süreç içinde gerçekleşir. Kişinin öğrenme kapasitesine göre din amcasının evinde kalma süresi değişmektedir. Bu eğitim sürecini başarıyla tamamlayan nusayri genci artık gerçek bir nusayri sayılmaktadır ve dini toplantılara artık daha rahat katılmaktadır. Günümüzde yaşam koşullarının zorluğu, çocuğun okul durumu gibi nedenler dolayısıyla son dini toplantıda din amcasının çocuğu götürme süreci sembolik olarak kalmakta çocuk geceyi kendi evinde geçirmekle birlikte, her gün mutlaka din amcasının evine giderek eğitimini sürdürdüğüne de rastlanmaktadır. Yine de bugün çoğunlukla tercih edilen çocuğun din amcasının evine giderek eğitimi sürecini bu evde geçirmesidir.

Çocukla amca arasındaki bağ eğiti-

min bitmesi ile bitmemektedir. Bu kişi din amcası ya da emmü'l-seyyid olarak adlandırılrsa da aslında bir ömür çocuğun ikinci babalığını yapmaktadır. Çocuk babasına gösterdiği saygıyı, din amcasına da göstermektedir, göstermek zorundadır. O kişi baba gibi değer gördüğü için de emmü'l-seyyidin kızıyla asla evlenemez. Çünkü yasal bir varis olmasa da o çocuk din amcasının diğer çocuklarının da din kardeşi sayılmaktadır. Çocuğun yaşamında bu kadar önemli olduğu için din amcası hastalığında yanında bulunmak, bayramlarda mutlaka ziyarete gitmek zorundadır. Aynı şekilde din amcası da çocuğa dar gününde yardım etmek, evlilik gibi, askere gidiş gibi özel günlerinde de yanında olmak zorundadır. Bütün bu manevi bağlar nedeniyle aileler çocuklarına seçecekleri din amcasında oldukça titiz davranmaktadırlar. Aynı şekilde din amcası olacak kişiler de her kendisine din amcası olunmasını isteyen kişileri kabul etmemektedirler. Bir kişinin bir tek din amcası olurken, cemaat tarafından sevilen, dini bilgisi takdir edilen kişilerin 10-15 öğrencisi olabilmektedir.

Nusayri gencine öğretilen 16 dua, daha önce de söylediğimiz gibi Kur'a-ı Kerim'de bulunmayan dualardır. Nusayriler Kur'an-ı Kerim'e inanmakta ve onu temel din kitabı kabul etmektedirler. Fakat ilk halinde bulunup Hz. Ali'nin ilah olduğunu belirten ayetler de dahil olmak üzere pek çok ayetin Kur'an-ı Kerim'den çıkarıldığı ya da tahrifata uğratıldığına inanmaktadırlar. Bu düşüncenin yanı sıra Nusayriler Kur'an-ı Kerim'de bulunan her bir sözün zahir ve batın yani görünen ve görünmeyen anlamlarının olduğuna da inanmaktadırlar. Bu nedenle de Nusayri din adamları Kur'an-ı Kerim'de bulunan ayet ve sureleri kendi inanç ek-seni etrafında yorumlamaktadırlar. Bu yorumlamada da "ebced sistemi"ni esas almaktadırlar. On altı sureden oluşan ve Nusayri inancının temelini oluşturan Kitab-ül Mecmu, Nusayri inancının temel kutsal eseridir. Bu eserde yer alan 16 surenin ilk beş tanesi 955 li yıllarda ölen Hamdan el-Hasibi tarafından yazılmıştır. İlk olarak Hasibi tarafından bu sureler kaleme alındığı için de Nusayri halkı İbn Nusayr'dan daha çok, Hasibi'yi tanımakta hatta "dinin nedir?" diye sorulduğunda "Hasibilik" cevabını verebilmektedir. Daha sonraki dönemlerde din adamlarının eklemeleri ile 5 sure 16 ya çıkmış ve bugünkü halini almıştır. Bu nedenle de kimi sureler temel inançları, kimi sureler de bu temel inançları açıkla-

yıcı bilgileri içermektedir (KESER;2005:42-43). On altı dua hem ezber olarak Nusayri gencine öğretildiği gibi kalıcılık açısından da hem de bir deftere yazdırılmaktadır. Fakat bu defter hep saklı tutulmakta asla bir kadının, çocuğun ya da Nusayri olmayan birinin görmesine izin verilmemektedir. Nusayri kadınları da eşlerinin, çocuklarının ya da kardeşlerinin bu defterlerini bulsalar bile günah olur inancıyla bu defterleri açıp okumazlar. On altı sure Nusayrilerin bütün inanç pratiklerinin uygulamalarının temelini oluşturur. Nusayrilik kol olarak:

- 1.Mütevâli
2. Gıyâbi
- 3.Kamerî (Kilaziyye,Kıbliyye)
- 4.Haydârî (Şimâliyye, Kuzeyiyye, Şemsiyye)

kola ayrılmıştır. Bunların içinden daha çok Kilaziyye olarak bilinen Kameri kol ile Haydârî kol yaygındır. Bu iki kolun inançta ayrıldıkları nokta ise Kamerîlerin Hz.Ali'nin ayda ikamet ettiği inancın, Haydârîlerin ise güneşte ikamet ettiğine inanmalarıdır. Temel olarak bu noktada ayrılmakla birlikte bazı inanç pratiklerinin şeklinde değil ama içeriğinde de ayrıldıkları görülmektedir. Örneğin yukarıda belirtilen 16 surenin namaz kılınması esnasında okunmasında farklılık ortaya çıkmaktadır. Haydârîler namaz kılma esnasında 16 sureyi sırasıyla okumaktadırlar. Bunun için kılınan namazın vakti ya da kılındığı dönem fark etmemektedir. Tamamında olmasa bile bazı Kilazi inancındaki kişilerde ise kılınan namazın ay içerisinde kılındığı dönem surelerin okunma sırasını belirlemede önem kazanmaktadır. On altı surenin her birinin sırası vardır ve sıra birden 16 ya kadar bellidir. Kilazi kolundaki kişiler ayın ilk 10 gününde (burada takvimsel ay değil de ayın gökyüzündeki durumu esas alınmaktadır) beş vakit namazda 1-2-3-4-5-7 numaralı sureleri okumaktadır. Ayrıca her sureden sonra da 6 numaralı sure okunup secde edilmektedir. Buna göre ayın ilk 10 günü için örnek bir namaz sırası şu şekildedir:

(Abdest)

Farz:

- 1.Niyet
 2. Fatiha+ İhlas+Nas+Felak sureleri
 - 3.1+6
 - 4.2+6
 - 5.3+6
 - 6.4+6
 - 7.5+6
 - 8.7(Selam)
- Sünnet:
- 1.5+6
 - 2.1+6
 - 3.2+6
 - 4.3+6
 - 5.7(Selam)+Sıtrıl Bahur
 - 6.Dua

Ayın ikinci on günü için okunan sureler 1,8,9,10,11 ile secde ve selamlamada okunan 6 ve 7 numaralı sureler ile Sıtrıl Bahur duasıdır. Ayın son on gününde ise 1,12,13,14,15,16 numaralı sureler

ile yine secde ve selamlamada okunan 6 ve 7 numaralı sureler ile Sıtrıl Bahur duasıdır. Her surenin özel bir adı olmakla birlikte öğrenme ve Kitab-ul Mecmudaki sırasına göre numara verilmekte ve özel adı ya da numarası söylenerek de hangi sureden bahsedildiği belirtilebilmektedir. Bu surelerin sırasıyla isimleri ise şöyledir;

- 1.Tirabi,Suret el-Evvel(Başlangıç)
2. İbni el Veli'yi Yüceltme
- 3.Ebu Said'i Yüceltme
- 4.Nisbe
- 5.Fetih
- 6.Sücut (Secde)
- 7.Selam
- 8.İşaret
- 9.Ayn el-aleviyye(Aleviliğin Kaynağı)
10. Akid (Sözleşme)
11. Şehadet
12. İmamiyye
13. Müsafere (yolcu)
14. Beyt-ül Mamur (İmar Edilmiş Ev)
15. el-Hicabiyye
16. en-Nakibiyye

Sünnî inanç içinde farz olan bazı ibadet pratikleri, Nusayriler içinde farz olmayabilmektedir. Örneğin Hacca gitmek Nusayriler için zorunlu değildir. Gitmek isteyen, durumu uygun olan gitmektedir. Zekât ve kelime-i şahadet ise hak bilinmektedir. Abdest, kadın ve erkek her Nusayrinin dikkat ettiği bir pratiktir. Namaz ise hak bilinmekle birlikte, batını namaz şekli tercih edilmektedir. Mekan ve zaman kavramı önem taşımadan kişi namazını uygun haldeyken kılabilenmektedir (TÜRK;2002:63). Genel inanca göre, her yer kıldır, her yer Kabe'dir. Allah zamandan ve mekandan ayrıcalıklı tutulduğu için de belli bir zaman ve mekan aramak gereksizdir. Bu nedenle belirli bir yöne dönmeden, belirli saatler beklenmeden de Allah'a ibadet edilebilmektedir. Yine de günün ilk namazının sabah erken saatte kılınmasına dikkat edilmektedir

Nusayrilerde bayram kutlamak ise en önemli dini görevlerdendir, farzdır. Bütün dini günler bayram olarak kutlanmakta, her bayrama da gereken önem ve özen gösterilmektedir. Yıl içerisinde 102 tane bayram vardır. Hemen her bayramda kurban kesilmektedir. Bunların içinde daha önemli sayılan bayramlarda kesilen hayvan sayısı 20-30 civarındadır. Bu bayramlardan bazısı her yıl hep aynı tarihte kutlanırken, bazısı kameri takvim esas alınarak geriye gelmektedir. Bazı bayramlar da belli bir tarih belirlenmeden, uygun zamanlarda yapılıp, kutlanmaktadır. Özel günleri ya da bayramları yapılış tarihine göre gruplandırığımızda,

1. Yapılış ve kutlanış tarihi sabit olup her yıl aynı günde kutlanan bayramlar:

Leylet Milad İsa : 6 Ocak

İyde'l Essene: 14 Ocak

İyde'l Kiddes: 19 Ocak

İyde'l 17 (Nevruz): 30 Mart

İyde'l Aşur : 14 Nisan

İyde'l Errabi': 17 Nisan

İyde'l Enniss (Nevruz): 26 Nisan
 İyde'l Hübüb Errih : 14 Mayıs
 İyde'l Nahar Abyad : 17 Haziran
 İyde'l Havvariyyün : 14 Temmuz
 Evvel Temmuz : 14 Temmuz
 Evvel Eylül : 14 Eylül
 İyde'l Şem-ün Essafa : 14 Eylül
 İyde'l Essalib : 27 Eylül
 İyde'l Mirac : 12 Ekim
 Miled Meryem : 18 Ekim
 Nuzul el-Vahy : 18 Ekim
 Mevlid el-Mühdi : 24 Ekim
 Leylet Şaban : 30 Ekim
 Mevlid Cafer es-Sadık : 22 Kasım
 Leylet 17 : 1 Aralık
 Leylet 19 : 3 Aralık
 Leylet 21 : 5 Aralık
 Leylet 23 : 7 Aralık
 Leylet 27 : 11 Aralık
 El Bırbara : 17 Aralık
 İyde'l İbrahim el-Halil : 31 Aralık

2. Kamerî takvime göre ayarlanarak kutlanan bayramlar: (Bayramlarla ilgili aşağıda verilecek tarihler 2001 yılına aittir, 2005 yılında bu bayramlar 11 gün önceki tarihe denk gelmektedir)

Maktel el-Atfal: 11 Ocak
 Evvel zil-Kâde: 24 Ocak
 Nüzül ez-zebur li-Davud: 27 Ocak
 Hacc Meryem: 1 Şubat
 Nüzül el-Vahy li-Muhammed: 9 Şubat
 İyde'l Dühül el-Mesih fi'l Heykel: 15 Şubat
 İyde'l Naha-î Abyad: 17 Şubat
 Tenebbe Muhammed: 22 Şubat
 Miled İbrahim el-Halil: 23 Şubat
 Hitab Selman el-Farisi: 24 Şubat
 Nâ-ca Zekeriyye Rabbeh: 25 Şubat
 İyde'l İrtifa İsa: 27 Şubat
 Teb Allah Ala Davud: 1 Mart
 Hitab Muhammed el-Bakır: 3 Mart
 İyde'l Adha: 4 Mart
 Leylet el- Cumua: 9 Mart
 Veladet Muhammed el-Cevved: 10 Mart
 İyde'l el-Gadir: 12 Mart
 İyde'l Essinden: 13 Mart
 İyde'l Essefineh: 14 Mart
 İyde'l el-Mubaheleh: 15 Mart
 İyde'l Essebin: 22 Mart
 Nahar Abyad: 22 Mart
 İyde'l el-Fireş : 23 Mart
 İyde'l Ennebi Eyyüb: 6 Nisan
 İyde'l Eşş'i-nini Zuhur Şamun: 12 Nisan
 İyde'l Gaybet el-Kazım: 16 Nisan
 Sukut Enhicim Bidar Haydara: 21 Nisan
 Teklim İsa Fil'Mehd: 24 Nisan
 Gaybet el-Hasan İbin Ali: 1 Mayıs
 Büşaret Zekerriyye bi Yahya: 20 Mayıs

Gaybet el-Askeri: 21 Mayıs
 İrtifa İsa: 28 Mayıs
 Viladet Fatimeh: 28 Mayıs
 İyde'l et-Tasi: 30 Mayıs
 Maktel Dillema: 30 Mayıs
 İyde'l Mevlid Ennebi: 2 Haziran
 Hac Astab el-Kehf: 6 Haziran
 İttisal Muhammed bi-Hatice: 6 Haziran
 Zuhur Ennebi Hazkil: 14 Haziran
 İyde'l Eşşuhada: 16 Haziran
 Zuhur Mevlana Ali: 27 Haziran
 Mevlid Muhammed el-Bakır: 8 Temmuz
 Evvel Cemazi Evvel: 20 Temmuz
 Hac Süleymen İbin Davud: 22 Temmuz
 İyde'l Hicret Seyyidine Muhammed: 27 Temmuz
 İyde'l Nübüvvet el-Yes: 17 Ağustos
 İyde'l Etteccelli: 19 Ağustos
 Zuhur el-Mesih Fil Ard: 20 Ağustos
 İyde'l Süleyma İbin Davud: 21 Ağustos
 İyde'l Münacet Meryem: 25 Ağustos
 Mevlid el-Kazım: 3 Ağustos
 İttisal Ali bi-Fatime: 1 Eylül
 Huruc Yunus Min Batın Elhut: 2 Ekim
 İyde'l Büşaret Zekeriyye bi-Yahya: 6 Ekim
 Nuzul Etevevat: 11 Ekim
 İyde'l Nahar Abyad: 13 Ekim
 Evvel Teşrin: 14 Ekim
 İyde'l Zuhur Adem: 14 Ekim
 İyde'l Ashab el-Keyf: 17 Ekim
 Mevlid el-Hasan İbin Ali: 19 Ekim
 İyde'l Seyyidine Mikail: 22 Ekim
 İyde'l Mihrican: 29 Ekim
 Hilek Firavn: 9 Kasım
 İyde'l Necet Musa: 13 Kasım
 Leylet Evvel Ramazan: 15 Kasım
 Büşaret Zekeriyye bi-Yahya: 19 Kasım
 İyde'l Yuhanne Fimm Ezzeheb: 23 Kasım
 Nübüvvet Muhammed: 28 Kasım
 Veladet el-Askeri: 29 Kasım
 İctima Yakub bi-Yusuf: 15 Aralık
 İyde'l Fatır: 15 Aralık
 Büşaret Meryem bi-İsa: 18 Aralık
 Mevlid Ali Rida: 20 Aralık

3. Yöre ya da şahısların uygun duruma göre belli bir tarihi olmadan yılın her hangi bir gününde kutlanan bayramlar: Haseneti'l Milli ve ziyaretin adıyla anılan hasenetler Haseneti'l Derviş, Haseneti'l Halil İbrahim gibi.

Şeklinde olduğunu görmekteyiz. Bu gruptandırmanın 1. ve 2. maddesinde yer alan kutlamalar, Nusayriilerin tamamı tarafından bilinen, tarihçesi ve gerekçesi olan günlerdir. Bunlar yaygın bir inanç

ve kutlama özelliği göstermesi nedeniyle, Nusayriilerin genel bayramlarıdır. Üçüncü maddede yer alan dini uygulamalar ise bulunulan mahallenin, kendi sakinlerinin mahalleleri için para toplanarak imcece usulüyle yaptıkları "Haseneti'l milli" ile, yine mahallede ya da yörede bulunan bir ziyaret için, mahalleden para toplanarak, imcece usulüyle yapılan ve ziyaretin adıyla anılan (Haseneti'l Derviş, Haseneti'l Hıdır) gibi dini, geleneksel uygulamalar ve kişinin bir adağı sonucu tuttuğu günler "özel gün veya mübarek gün" özelliğindedir. Kişinin dededen, babadan miras kalıp her yıl yaklaşık olarak aynı günde yaptığı mevlit de, tarihi sabit olmakla birlikte bireysel özelliğinden dolayı özel gün niteliğindedir. Fakat yöresel ve kişisel olduğu için bayram değil de özel gün denilen bu günler, mahalle veya ziyaret için yapıldığında yöre halkı, şahıslar için yapıldığında da yapan aile tarafından o gün, dini özel bir gün gibi değil de, bayram olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle de dini bayramlara verilen önem gösterilmektedir. Her dini gün, dini toplantılarla, cemaat namazlarıyla, kesilen kurbanla yapılan yemeklerin ve kurban etinin dağıtılmasıyla kutlanmaktadır. Mahalli veya şahsi olan dini günler "namaz" olarak da isimlendirilmektedir. Bütün dini günlerde, birkaç gün önceden başlayan bayram olarak kutlanan günlerde, bayramın hazırlığı dışında hiçbir ev işi yapılmaz. Kutlanan Nusayri bayramları içinde en önemlisi olan "Gadir Bayramı-İyde'l-Gadir" de kadın erkek bütün Nusayrielerde hayat durmaktadır. Bayramlaşmanın ve namaz kılmanın dışında hiçbir iş yapılmamaktadır. Kutlanan bütün bayramlarda ortak özellik, erkeklerin kıldıkları toplu namaz olduğu kadar, bununla paralel yapılan kurban kesimi ve kurban etiyle yapılan yemektir.

Nusayriiler arasında Hızır inancı da son derece güçlüdür. Adana şehir merkezinde yapılan çalışmada yedi tane Hz. Hızır ziyareti tespit edilmiştir. Yaygın inanca göre Hızır, Adem'den bu yana vardır ve o zamandan günümüze kadar başı darda kalan herkesin yardımcısıdır. İslâmiyet'in içinde veli kabul edilen Hızır, Nusayriiler arasında ayrı bir önem taşımakta, Hz. Ali ile özdeşleşmektedir. Yazılı ve sözlü kaynaklarda adına rastladığımız Hz. Musa döneminde yaşadığı tahmin edilen Hızır (OCAK; 2000: 64-66) ölümsüzlüğü, karada ve denizde başı sıkışanlara yardım etmesiyle Hz. Ali'nin ölümsüzlük ve sevgi, zorda kalana yar-

dım etme özelliğini birleştirip iki ismi özdeşleştirmektedirler. Halk arasında çok bilinçli yapılan bir özdeşleştirme olmamakla beraber, inanç bakımından sır toplumu olma özelliğini titizlikle koruyan Nusayrilerde Hızır ve Ali konusu şihlar, hocalar tarafından yabancıya anlatılmayacak konulardandır. Ali ve nur kavramının birbirine yakınlığı nedeniyle nur indişinin görüldüğüne inanılan yerlere eğer rüyada bir veli, başka bir isim söylememişse Hızır ziyareti denmektedir. Bu ziyaretler üzerine anlatılan efsaneler, ziyaretlerin kuruluş biçimleri, bu ziyaretlere gidiş pratikleri ve bunların sonucunda oluşan Hızır kültü nedeniyle Hızır ziyaretleri buldukları yerlerin cem evi niteliğini göstermektedir; bu nedenle de Hz. Hızır ziyaretlerinin sayısı bu kadar fazla ve yine aynı nedenden dolayı önemli bayramlar, dini toplantılar o semtin büyük olan Hızır ziyaretinde yapılmaktadır (TÜRK; 2001: 135). Adana Nusayrilerinde çeşitli kalıp sözler Hz.Ali ile Hızır'ı birlikte söylemektedir. Zor bir iş yapılırken ya da yeni bir işe başlarken veya çocukların düşmesinde, ağır eşyanın taşınmasında "Ya Allah, ya Hızır", "Ya Hızır" veya "Ya Ali, Ya Hızır" denmektedir.

Nusayriler kendilerini tanımladıkları zaman "Arap'ım ve Aleviyim" demektedirler. Belirttikleri gibi de dilleri Arapça, inançlarının merkezinde de Hz.Ali vardır. Fakat bu Alevilik, Anadolu Aleviliği ile aynı olma özelliği taşımamaktadır. Bu nedenle de biz Aleviliğin önemli bir alt koluyuz demektedirler. Fakat yine de Alevi inancında olmalarına rağmen, Nusayrilerin inanç pratikleri pek çok konuda Anadolu Aleviliğinden, farklılık göstermektedir. Anadolu Aleviliğinde, toplanma yeri cem evidir. Oysa Nusayrilerde cem evi, cem ayini yoktur. Namaz, diğer adıyla mevlit toplantıları cem toplantılarına benzer şekilde uygulanmaktaysa da cem evinde değil de bir ziyaretin bahçesinde ya da mevliti okutacak şahsın evinde yapılmaktadır ki Anadolu Aleviliğinde namaz yokken Nusayrilerde kendi inanç pratiklerinin oluşturduğu namaz kavramı vardır. Anadolu Alevisi kadınlı erkekli toplantı ve ibadet yaparken, Nusayrilerde kadın dinden uzak tutulmuştur. Nusayri kadınları dini toplantılara katılmadıkları gibi, sır bilgileri de öğrenememektedirler. Anadolu Alevileri dini toplantılarda müziği ibadetin bir parçası şeklinde kullanırken, Nusayrilikte ibadetin içinde müziğin yeri yoktur. Anadolu Aleviliği ile Nusayrilik arasındaki bir diğer fark da dini önderin Alevilerde "dede", Nusayrilerde "şeyh-şih" in olmasıdır. Bu konuda ismin dışında önemli bir fark yoktur. Alevilikte de Nusayrilikte de dini liderlik soydan gelmekte ve evlada devir edilmektedir ENGİN;2000:248). Nusayrilikte, Anadolu Aleviliğinde olduğu gibi "dar", "meydan", musahiplik", müzik olmadığı için "semah"da yoktur (ULUÇAY; 1993:58). Anadolu Aleviliğinde olmayan dine giriş töreni ve bunun içinde yer alan amcalık kurumu da Nusayriliğin temel özelliğidir.

Sonuç olarak Nusayrilik bugün, özellikle Akdeniz'in doğusunda geniş bir nüfusta, geniş bir çoğ-

rafyada yaşayan inanç biçimidir. Tarihi süreci yüzlerce yılı, yayıldığı coğrafyası binlerce kilometreyi bulan bu inanç, erkek Nusayrilerin içinde kuşaktan kuşağa törenlerle ve yeminlerle aktararak taşınmaktadır. Sır olarak taşınmalarına neden olarak kimi zaman, İslâmiyet'in de ilk Hz.Muhammet'e tebliğ edildiğinde Müslüman olan kişilerin sayısı 40'ı bulana kadar gizli tutulduğu gösterilse de, genel olarak sır olma nedeni olarak tarihi olaylar yaşanan sıkıntılar gösterilmektedir. Çeşitli tarihlerde, çeşitli olaylarda Alevi olmanın getirdiği zorlukların ve üzerlerinde oluşturulduğunu söyledikleri baskıların kendilerinde inançlarını sır olarak yaşama zorunluluğu doğurduğu söylenmektedir. Genel olarak incelendiğinde sır kabul edilen veya inançlarının sır olmasını sağlayan nedenler olarak Hz.Ali'nin tanrılaştırılması, Hızır ile Hz.Ali'nin özdeşleştirilmesi ve bu kavramların doğruluğunu belirttiklerine inanılan 16 surelerinin olması olarak değerlendirilebilir. Geçmişte ne kadar bin yeminin içinde sır olarak korunmuşsa da bugün bu sır kabul edilen değerler araştırmalar ile yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Yine de Anadolu Aleviliği ile Hz.Ali ve 12 İmam dışında çok az ortak noktası bulunan Nusayriler, yüzlerce yıla dayalı inanç ve pratiklerini hala eski şekliyle korudukları gibi, genç, yaşlı, eğitilmiş, eğitimsiz ayırt etmeksizin 21. yüzyılda da aynı şekilde ettikleri yemin ve inançlarına olan bağlılıkları ile yaşatmaktadırlar. ■

Kaynakça ve Kaynak Kişiler:

1. TÜRK, Hüseyin (2001/4): "Nusayrilik: İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri", Folklor/Edebiyat, Ankara, C.7
2. et-TAVİL, Muhammed Emin Galib (Çev: İsmail Özdemir) (2000): Arap Alevilerin Tarihi Nusayriler, İstanbul, Çivi Yayınları
3. OCAK; Ahmet Yaşar (2000): Alevi Bektaş İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri, İstanbul, İletişim Yayınları
4. ÖZEZEN, Mehmet (1998): Cenaze Namazı Olayı ve Tarihçesi/Güney Alevileri Kimdir-Nedir?, Adana: Koza Matbaası
5. MASSIGNON, J. (1988): "Nusayriler", İslam Ansiklopedisi, İstanbul, Milli Eğitim Yayınları
6. SERİN Şerafettin (1995): Aleviler Nusayriler ve Şiiler Kimlerdir?, Adana, Koza Ofset
7. KESER, İnan (2002): Nusayriler, İstanbul, Çivi Yayınları
8. KESER, İnan (2005): Nusayrilik, Adana, Karahan Kitabevi
9. ULUÇAY, Ömer (1999): Arap Aleviliği /Nusayrilik, Adana, Hakan Ofset
10. ULUÇAY, Ömer (2003): Nusayrilik/İnanç Esasları-Tenâsüh, Adana, Karahan Yayınları
11. ENGİN, İsmail (2000): "Hatay Nusayrilerinde Din Ve Dini Algılayış", Uluslar arası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri, Ankara, Ervak Yayınları
12. TÜRK, Hüseyin (2002): Nusayrilik, Ankara, Ütopya Yayınları
13. ÖZİNAN, Saadet (2001): Araplarda Alevilik/Nusayrilik, Adana, Taner Matbaası
14. SERİN, Şerafettin (1995): Aleviler, Nusayriler ve Şiiler Kimlerdir?, Adana, Koza Ofset
15. BULUT, Faik (2001/ Temmuz): Nusayriler, Atlas Dergisi, İstanbul, S.100, Doğan Burda Rizzoli Dergi Yayıncılık ve Pazarlama

(Kaynak kişilerin kimliği istekleri üzerine araştırmacıda saklı tutulmaktadır)

Kültür Sanat Yazıları

Halk Kültürünün Değişiminde Plastik Sanatlar

Ekber YEŞİLYURT
Gazeteci - Ressam

Dünya varoldukça her konuda değişimler de olacaktır. Bu tabiatın kanunudur. Ünlü bir filozofun da dediği gibi "Değişmeyen tek şey değişimdir." Ama insanoğlu ilk günden bu güne, her zaman özvarlıklarını koruma ve kollama çabası içinde olmuştur.

İlkçağdan bu yana tarihi akış içinde kalıntılara bakıldığında kültürel varlıklar hep korunmuş, kollanmıştır. Mağara duvarlarına çizilen yaşamdan bir parça olan ilkel motifler, dönemin kültürel değerlerinden bir kesiti nasıl yansıtıyorsa, zamanımızda yaşayan kültürel değerlerin de gelecek nesiller için yaşatılarak himaye edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Her ne kadar kültürel ve ahlaki değerler çağdaş ve elektronik araçlarla geleceğe ışık tutmak amacıyla raptı zapt altına alınmaktaysa da araştırmalarda görülüyor ki otantik kalıntıların gerçek değerleri önem arz etmektedir.

Azerbaycan'ın başkenti Bakü şehri yakınlarındaki Gobustan mağaralarında binlerce yıl önce kayalara çizilmiş olan el ele tutuşup dans eden insan figürleri ve yine o yerde bulunan müzik aleti olarak kullanılmış kayalar ve o insanların yaşamış oldukları kültürün bir parçası olarak bugüne taşınmıştır. Gobustan adlı halkoyunu bu çizgilerden esinlenerek doğmuştur. Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi kendi ülkemizin çeşitli yerlerinde de araştırmacılar bu örnekleri ortaya çıkarmakta ve kaya duvarlarına çizilen onlarca yaşamsal resimler binlerce yıllık kültürleri bu güne taşımaktadır. Bu da gösteriyor ki ilkel de olsa çizilen her çizgi, yapılan her figür plastik sanatların öncülüğünü yapmış, halk kültürlerinde de ne denli önem taşıdığı şimdi anlaşılmalıdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığının ortak kültür veri tabanı oluşturması amacıyla kurum ve kuruluşlara gönderdiği 21.09.2004 tarih ve

414.3838-25694 sayılı yazılarında; Kurum, Kuruluş, Vakıf, Oda, Özel Kütüphaneler, Özel Koleksiyonlar ve Kişilerin kendilerine ait veya koleksiyonlarında bulunan kültür varlıklarımızla ilgili her türlü bilgi ve belgelerin, bilgi bankasına veri teşkil etmek üzere kültür envanter çalışmaları da takdire şayandır.

Başbakanımız Sayın Recep ERDOĞAN, gerek İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yaptığı dönemde, gerekse Başbakanlığı döneminde, kültür varlıklarımıza, folklorumuza ve sanatçılarımıza daima önem vermiş, korumuş ve kollamıştır. Şimdi ise, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, kültür varlıklarımız ile ilgili her türlü bilgi ve belgenin toplatılması da bunun bir göstergesidir.

Ülkemizin Avrupa Birliği'ne girmek için masaya oturduğu günlerde görülüyor ki globalleşmenin de var olduğu dönemde kültürel ve folklorik değerlerin kaybolma kaygısı ve düşüncesi başlamış, haklı olarak ta kültürel değerlerin muhafaza edilmesi gayretine gidilmiştir.

Öte yandan bugün halkbilimin her alanında büyük değişimler olduğu açıktan açığa kendini göstermekte ve günlük yaşam biçimimizde de bunu hissetmekteyiz.

Sofra, düğün, dernek, giyim kuşamdan davranış biçimlerimize, geleneksel müziğimizden halk oyunlarımızı ve varolan sanatımıza kadar çağdaşlık uğruna dünya ile entegre olma sevdası içinde bilinçsizce bir yapı ile kültür erozyonuna uğradığımız aşıkardır. Ben bunu daha taze beyinli jenerasyonlarımızın yavaş yavaş özenti kültürün altında ezilerek asimile olmasına, yozlaşmasına bağlıyorum.

Biraz durup düşünürsek otantik oyunlarımızın sahnelerde ne hale geldiğini, giyim kuşamdan konuşma ve davranış biçimimize kadar nasıl bir yozlaşma ve kaybolma içinde olduğumuzu açıkça görürüz.

İlk insanın yaşam biçiminden bir kesişti yaşadığı mağara duvarlarına çizdiği şekil, motif ve simgelerle anlatmaya çalışmış olması bugün önem arz etmektedir.

Ailesini ve kendi midesini doyurmak için avını, avlayıp mağarasının önünde avladığı öküzü parçalayıp pişirip karnını doyurduktan sonra mağaranın önündeki sıcak kumalara yatıp, işaret parmağı ile avladığı öküzün kumlara resmini çizip, daha sonra da bunu mağarasının duvarına kazıyarak resmeden ilk insanlar o resimleri günümüze bir kültür mirası olarak bırakacaklarından habersizlerdir.

Hız. İsa'nın çarımha gerilişi, kilise duvarlarına çizilen İncil'den enstanteneler ve Türk boylarını simgeleyen minyatür ve şekiller beş bin yılın anlatıldığı, müzelerdeki binlerce resim malzeme ve envanterler kültürlerin tarihi akışını ve o günün mirasını günümüze kadar taşıma vasıtası olmuştur.

Osmanlı Döneminde yapılan plastik sanatlar da saraya özgü dini yapılara daha çok Mekke, Medine resimleriyle birlikte İstanbul manzara resimlerine önem vermiştir. Cami süslemeleri, minyatür etkileri, kalem işleri ve kufi yazıları ile çerçevesiz ve saraylardaki eşyalarının bunlarla süslediği görülmektedir.

İslam'da resim yapmanın günah ve yasak olduğu bir dönemde plastik sanatlarda ilerleme görülmemiştir. Ancak Osmanlı Dönemi'nde ölümler için yapılan mezar taşlarının günümüzde

plastik sanat kategorisine girdiği ve sanatsal değer taşıdığı inkar edilemez. Her ne kadar bu mezar taşlarının ülkemizde şimdilik sanatsal bir nitelik taşıma tartışması görülse de iddialara göre yurt dışına taşınıp dünya müzelerinde yerini almaya çoktan başlamış olduğu söylenebilir.

Halk resmi özellikleri taşıyan manzaralar yapıtlardaki duvar resimlerinden başka taş baskı panolarda, işlemlerde, cam altı levhalarda, porselen tabaklarda, tütün tabakalarında, seccadelerde, havlularda, bakır sinelerde, yağlıklarda ve sandıklarda görülmektedir.

19. yüzyıl halk hikayelerinden Ferhat ile Şirin, Çevri Çelebi, Aşık Galip vb. hikayelerindeki resimler kahvehanelerde, hanlarda, esnaf dükkanlarında, bekarhanelerde aynalar üzerinde görülmektedir.

Bu saydıklarım ilk çağdan bu güne yalnız yazı ile gelmiş olsa, şimdi adını koyduğumuz plastik sanatlarla ifade edilmiş olmasalardı globalleşen dünyamızdaki kültürel miraslar zor anlaşılabilir olacaktı.

Bugün dünya ülkeleri ile entegre olmuş sanatçılara bazı Türk sanatçı grupları maalesef ülkemiz adına sanatımız bir bütün olarak temsil edemiyorlar. Galiba bu da mümkün değil. Çünkü Türk resim sanatındaki kültürel yapılaşmanın henüz yerine oturmuş olduğu söylenemez. Çağdaşlık adına dünya sanatçıların da taklitten öteye gidilmiyor. Uganda gibi üçüncü dünya ülkesi olan, ekonomisi ve değerleri zayıf bu ülkenin bile kendine özgü plastik sanatlar anlayışı ve tavır grubu oluşmuşken ülkemizde ise Avrupa'ya sözde entegre olmuş, sanatta taklitçilikten öteye bir adım atılmıyor.

Sanatçı yaratıcılığı ile önce kendi kültürel mirasını resmetmelidir ve folklorik değerlerini gelecek nesillere kaynak olması bakımından ön plana çıkarmalıdır. Orta çağdan çağdaş dünyamıza bazı toplumlar bu yolda çok mesafe alırken, biz kısır bir döngü içinde varolanı da maalesef karalama sevdasıyla dayız.

Dünya varoldukça muhakkak değişimler de olacaktır. "Değişmeyen tek şey değişimin özüdür."; ama kültürel mirasların görselliği var oldukça insanlar dünü ve bugünü yarına taşıyacak toplumlarının da kültürel miraslarını sanat eserlerinde var olan simgelerle korumak olacaktır. ■

Türk Halk Müziği icrasında Viyolonsel

Cenk ÖZTÜRK

İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuarı

Viyolonsel, sahip olduğu asıl icra özelliği ile hem geleneksel müziğimizin ritmini tamamlar; hem de çokseslilikte altyapı oluşmasını sağlayan önemli çalgı niteliği taşır.

Türk Halk Müziğinde ana saz kabul edilen BAĞLAMA'nın önemli bir özelliği Türkülerimizin ritmini belirlemekteki icra yeteneğidir. Tezene vuruşları ile melodinin akışına dek süren yöresel ritm geleneği Türkü icrası-

nın da başlıca özelliğini yansıtır. Bağlama ailesinin görev aldığı bir türkünün icrasındaki ikinci özelliği, nefesli ve yaylı halk çalgılarının varlığı tamamlar. Çoksesli müziğin basit olarak orkestra özelliğini düşündüğümüzde,

yalı ve nefesliler birinci ve ikinci sırayı tutar. Mızraplı çalgıların görevi ise daha çok geleneksel müziğimizde kendisini gösterir.

Viyolonsel, sahip olduğu asıl icra özelliği ile hem geleneksel müziğimizin ritmini tamamlar; hem de çokseslilikte alt yapı oluşmasını sağlayan önemli çalgı niteliği taşır. Klasik Türk Musikisinde ise melodinin alt yapısındaki varlığını inkar edemeyiz. Bu yönde önemli bir işleve sahip olan viyolonsel, Türk Müziği icrasından fantazi türdeki şarkılarımıza kadar uzanan geniş bir yelpazede ritm ve bas seslerin tınısında ezgileri zengileştirdiği görülür. Bu yüzden klasik ya da Türk Sanat Müziği adıyla andığımız Milli müziğimizin icrasında viyolonsel, keman ile bütünleşerek klasik çalgı gruplarının vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Türk Halk Müziğinde ister çokseslilik yönünden, isterse icra zenginliği düşünüldüğünde viyolonsel çalgı topluluğundaki varlığı ön plana çıkmaktadır. Bu gerçeği konserlerimizdeki uygulamalarda takdir görerek yaşadık. Bu bağlamda verilen konserler ile viyolonsel çalgısının varlığı halkın genel anlamda beğenisini kazanmaktan kaynaklanmaktadır.

İcra yönünden Türk Halk Müziği ile ilişkilendirildiğinde, viyolonsel belirlenici etkisi açıkça görülür. Son yıllarda geleneksel müziğimizin sazları yanında viyolonsel gereğince yer verilmektedir. Ancak bu çalgının özelliklerinden ve icra yeteneğinden tamamen yararlanıldığı söylenemez. Bu gerçeği vurgularken viyolonsel özelliklerini ve icra yeteneğini basite indirgemek doğru olmaz. Bu çalgının önemini

klasik batı müziği orkestrasındaki konumu ile düşünmek gerekir.

Konservatuvarımızın Halk Müziği Ana Sanat Dalında önemli görevler yüklenmiş çok değerli öğretim elemanları ile verdiğimiz konserlerde, viyolonsel çalgısının çokseslilik dışında bile müziğimize icra yönünden büyük katkılarını kanıtlanmış bulunuyoruz.

Türk halkına güzeli, doğru düşünüleni ve uyumu, sanatın kurallarını bozmadan, geleneksel müziğimizin özelliklerini değiştirmeden bir arada uygulamak ve bu yönde çaba göstermek görevimiz olmalıdır.

Viyolonsel yapısı ve icra özelliklerinden gelen yararları, halk müziği çalgıları içinde pisikato'lerden tonalite farklılıklarının kazandırdığı zenginliklere kadar birçok yönde kendisini gösterir. Halk ezgisini taşıyan alt yapıdaki armonik varyasyonlar, ritmin varlığına da yardımcı olmaktadır. Bu konudaki en belirgin özellik ise icra sırasında ortaya çıkar. Yerine göre çoksesliliğin vazgeçilmez unsuru olan nüanslar pisikato ile yay arasındaki dönüşüm sayesinde asıl melodiye düşüneceğimizden daha çok yarar ve katkı sağlar. Sanat eseri yarat-

manın bir özelliği de nüansların ve çalgılardaki özelliklerin doğru ve yerinde kullanılmasıdır.

Viyolonsel, geleneksel müziğimizin icrasında melodilere güç, nüans ve bas tını vererek armonik zenginliği sağlar. Türkülerimizden oyun havalarımıza, ağıtlarımızdan uzun havalara kadar geniş bir icra alanında viyolonsel öneminden yararlanmak gerektiğine inanıyoruz. ■

Şeyh Ahmet Kuseyri ve Kerametleri

Zafer SARI
Gazeteci - Yazar

Şeyh Ahmet Kuseyri 'nin ailesi Suriye Selçuklularındandır. Gittikleri her yere ilahi mesaj ulaştıran, İslam'ın nurunu saçan, ilmi ve ahlakıyla Anadolu'yu aydınlatan zincirin halkasıdır.

Babası Şey Abdo (Abdurrahman) 1464 yılında bu günkü adı ŞENKÖY, eski adı ZIRANBO daha sonra ŞEYHKÖY'e gelmiştir. Şeyh Ahmet burada doğmuştur.(1494) Alim ve fazilet sahibi olan iki amcası, Şeyh Davut ve Şeyh Ali'den ders almıştır.

Şeyh Ahmet bir gün Antakya'da bulunan amcası Şeyh Ali'den ders alırken ders çıkışı iyice gecikmiştir. Yağışlı ve sisli bir havada köye dönmek ister. O zamanlar Kuseyr mıntıkasında pek çok yabancı hayvan bulunmaktadır. Amcası Şeyh Ali kendisine tembihle bulunur. Uyarılara rağmen Ahmet köye gitmek ister. Karar verir, yola çıkar. Fakat amcası Şeyh Ali'nin içi rahat etmez. Ahmet'i uzaktan takip eder. Ahmet dik ağaçlık bir yere geldiğinde gözden kaybolur. Bir süre sonra Ahmet

görülüşünde amcası şaşkına döner. Küçük Ahmet, boynunda cüz kesesi olduğu halde; iri bir kurdun sırtında neşe içerisinde köye doğru gitmektedir. Amcası Şeyh Ali gördüklerinden sonra Ahmet'i yanına çağırır ve ona; "Bugünden sonra senin derslerine son veriyorum. Sana öğretecek başka bir şey kalmadı der." ve derslerine son verir.

Yine Antakya'da amcası Şeyh Ali'den ders aldığı bir gün, çok çalışkan ve disiplinli, planlı çalışmasına rağmen sınavlara girmez olur. Bir gün sınav olacağına çok az bir zaman kala, şeyh köyüne yakın bir yerde kuş avlamaktadır. Amcası Şeyh Ali medresede, öğrenciler ise avluda olduğu halde birer birer imtihan için içeriye çağırılmaktadırlar. İmtihan heyecanından isimleri okunduğu halde isimlerini duymayan öğrenciler vardır. Ahmet'in ismi çağırıldığında Antakya'ya 20 km. uzaklıkta kuş avlamaktadır. Ahmet imtihan için isminin söylendiğini duyar. En seri bir şekilde medreseden içeri girer. Şeyh

Ahmet durumu amcasına anlatır. Bunu hocaları da duyar. Amcası ve hocaları anlatılanlar karşısında şaşkına dönerler. Ahmet imtihanında kendisine sorulan tüm soruları cevaplar ve mezun olur.

Şeyh Ahmet akademik bir çevre içerisinde yetişmiştir. Babası ona 1520 yılında hırkasını dervişlerin huzurunda giydirir. Eline de yeşil bir asa verir. Bu asa Halvati tarikatında halifelik alameti sayılır.

1525 yılında babası vefat edince tüm sorumluluklar üzerinde kalır. Sofrasından misafir, dergahından ders almak üzere gelenler eksik olmaz. Sofrasında nice açlar doyurulmuş, fakir ve yoksullar korunup gözetilmiş, uzaklardan gelenler dergahında izzet ve hürmetle ağırlanmıştır.

Şeyh Ahmet bu tutumu ile “İLMİ” ve gösterdiği bir takım kerametler sonucu “KUTBÜ ZAMAN” unvanını almıştır. Her geçen gününü Osmanlı İmparatorluğunun en ücra köşelerine kadar ulaşmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında İstanbul’da bir Yahudi’nin padişah huzurunda havada uçtuğu ve buna hiç kimsenin akıl erdiremediği etrafa yayılır. Kerametleriyle tanınan Şeyh Ahmet Kuseyri bu sorunu çözmek üzere Padişah tarafından İstanbul’a davet edilir. Şeyh Ahmet yolculuk için hazırlıklarını kısa zamanda tamamlar. Uşağını da çağırarak ona tembihte bulunur: “Sen ben-den önce git, konaklayacağımız yerlerde rahat edeceğimiz yer temin et.” der. Uşak yolculuğa çıkar. Konaklama yerlerine geldiğinde bakar ki, Şeyh Ahmet ken-

disinden çok önce gelmiş ve istirahat etmektedir.

Bu durum İstanbul’a varınca ya kadar devam eder. Uşak, Şeyh Ahmet’in kestirme yol mu bildiğini, yoksa buralara uçarak mı geldiğini, hayretini gizleyemeyerek her önüne gelene bunu anlatır.

Şeyh Ahmet İstanbul’a vardığında padişah huzuruna kabul edilir. Padişah kendisine uçan Yahudi’nin hikayesini anlatır. Bunun nedeninin ne olduğunu öğrenmek istediğini söyler. Hep birlikte uçan Yahudi’nin bulunduğu yere giderler. Şeyh Ahmet ayağındaki pabucu çıkarıp pabuca “Şu adamı indir.” diye emreder. Pabuç Şeyh Ahmet’in elinden kurtulur kurtulmaz havada uçmakta olan Yahudi’ye çarpar ve onu yere düşürür. Şeyh Ahmet adamın üzerini aramasını ister. Adamın üzeri arandığında adamın üzerinden Kitab-ı mukaddes çıkar.

Bu pabucun birisi halen Şenköy’de onun sülalesinden geldiği söylenen ziyaret bakıcısında, bir diğeri ise İstanbul’da bulunmaktadır. Bugün yüz felci geçiren hastalar ziyarete gittiklerinde bu pabuçla yüzleri sıvandığında yüz felçlerinin gittiğine inanılır. Bu olay gerçekten görülmüş ve şahit olunmuş bir vakadır.

Şeyh Ahmet, aynı zamanda 1516 yılında Yavuz Sultan Selim’in Mısır seferine de katılmıştır. Burada gösterdiği kerametlerle padişahın takdirlerine mazhar olmuştur.

Savaş sırasında askerlerin erzakı bitmiştir. Askerler açlıktan artık kılıç sallayamaz bir hale gel-

miştir. Bunu gören Şeyh Ahmet karavanaların bulunduğu çadıra gider. Yemek pişirilen kazanları ocağa koydurur, içlerine su doldurttuktan sonra altlarını yaktırır. Şeyh Ahmet’in dedikleri yerine gelir ve bir süre sonra kazanların kapakları açıldığında kazanların içinde tap taze yemekler pişirilmiş bulunur. Sefer sonunda padişah Şeyh Ahmet’i yöresinin efendisi ilân eder.

Şeyh Ahmet Kuseyri ‘nin 1549 yılında her fani gibi yaşamı sona erer. Babası için yaptırmış olduğu türbeye konulur. Sağ iken dergahından hiç eksik olmayan açlar, fakirler, yoksullar, dertliler türbesine gelerek ziyarette bulunur, kendisinin maneviyatından istifade edilerek Allah’tan imdat beklerler.

Havale geçirenler, yüz felci olanlar, astım ve yürüyemeyecek kadar felçli olanlar şifa aramak için Şeyh Ahmet türbesine gelirler. Türbenin giriş kapısının üzerinde “SAMEDANA BEDEL (Soranlı) Şeyh Ahmet Makamına her kim irtica ederse, Allah’ın izni ile pişman olmaz” yazısı bulunmaktadır. Şeyh Ahmet’in sandukası ise hemen türbenin solundadır. Karşısında ise tozlanmış, solmuş ama heybeti ve güzelliğiyle görenlere Osmanlı ihtişamını hatırlatan Sancağ-ı Humayın, sorguç ve tuğ sessiz ve sakin bir halde bulunmaktadır. Aradan beş yüz yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen yöre halkı tarafından dilden dile dolaşan, nesilden nesile geçen hatıralar, kerâmet ve efsaneler hayranlıkla anlatılır. ■

Tarihin Beşiği

BURSA

Sezen GÜNGÖR

*İstanbul Ün. Turizm İşletme Böl. Mezunu
İstanbul İşletme Fak. Lisans Öğrencisi*

Yaşayan tarih olarak nitelenen topraktır Anadolu. Edirne'den Kars'a uzanan tarih ve kültür kokulu topraktır. Ne saraylar, ne hanlar, ne hamamlar, ne kervansaraylar daha neler neler inşa edilmiş, daha ne güzelliklere ev sahipliği yapmıştır. İnsanı mirasına bu kadar sahip bir millet daha var mıdır acaba? Bu tarih ve kültür miraslarını bu günlere kadar korumuş, gelecek nesillere aktarmış, tarihini hem kendi nesillerine hem de dünya nesillerine layığıyla ulaştırmış bir millettir Anadolu. İşte bu topraklarda bugün de dimdik ayakta duran bir şehre uzaktan bakacağız bu yazımızda. Bursa'ya bakacağız kuşbakışı. Beş bin yıldan uzun bir zamandır varolmayı başarmış Bursa'ya bakacağız.

Bursa'nın tarih maratonu Lidyalı'lar döne-

minden başlar ve günümüze ulaşır. Bu arada geçen süre içinde Pers İmparatorluğu'na tanıklık etmiş, Makedonya İmparatoru İskender'in hegemonyasına girmiş, Roma İmparatorluğu zamanında Prusa ad Olympium (Uludağ Bursa'sı) adı ile anılmış, Osmanlı İmparatorluğu'nun ise ilk başkenti (1335) ünvanını almıştır. Geçen uzun zaman içinde, yurtluk ettiği her milletten bir şeyler miras kalmıştır Bursa'ya. Şüphesiz en önemli ve en bilindik olan eser de Ulucamii'dir.

Ulucamii, Bursa'nın en heybetli ve en çok cemaat alan camidir. Sultan Yıldırım Bayezid, Niğbolu savaşını kazandıktan sonra 1398-1400 yıllarında inşa ettirmiştir.1 Caminin minberinde görülen ağaç işçiliği bir şaheser niteliğindedir. Rivayet odur ki, caminin inşası için istimlak çalışmalarının yapıldığı sırada, toprağı istimlak edilmek istenen bir kadın toprağına vermek istemeyince zorla alınır. Fakat bu yerde namaz kılanamayacağı düşünülerek, bu bölgeye şadırvan yapılır. Caminin, biri anıtsal olarak bilinen dört kapısı vardır. Eğer bir gün yolunuz Bursa'ya düşerse ve bu dört kapıdan birinden Ulucamii'ye girerseniz, içerideki mistik havayı ve mutasavvıf inançların şahaneliğini içinize doldurmanızı tavsiye ederiz. Zira Ulucamii, içindeki muhteşem havayı, gece karanlığında bile hissettirmektedir.

Bursa, oldukça cömert bir doğaya sahip olması nedeniyle, tarihinin ilk yıllarından bu yana insanların yaşamayı tercih ettikleri bir şehir ol-

muştur. Ayrıca tarihi boyunca bir çok kez el değiştirmiş ve her gelen kavim bu şehri sahiplenmeye çalışmıştır. İşte bu nedenle Bithynialılar zamanında yapılmaya başlanan ve Osmanlı İmparatorluğu'na kadar bir çok eklemeler yapılan Bursa Kalesi, adeta bir tarih kitabını andırır. Ayrıca, Bursa'ya gelip tarihi biraz daha derinlemesine görmek isteyenlere cömert davranan müzeleri de görülmeye değerdir. 1972 yılında Kültürpark içindeki binasında açılan Arkeoloji Müzesi, Bithynia ve Mysia bölgesinde bulunmuş, MÖ. 3000 yılından Bizans devri sonuna kadar ele geçen buluntuları sergilemektedir. İki müzede, Bursa'nın 5000 yıllık tarihinin her karesinden eserler görmek mümkündür. Eski Tunç Çağından Helenistik ve Roma Devri taş eserlerine, Bizans Devrine ait cam eserlere, takılara, müzenin bahçesinde ise mezar stellerine, lahitlere rastlanmaktadır. Bursa'daki sivil mimari örneklerinin en güzel temsilcisi olarak bilinen Atatürk Müzesi binası ise vakur duruşu ve içinde sakladığı tarih ile Bursa'nın görmeden dönülmeyecek yapılarındandır. 19.yy.'a ait yapı, Atatürk'ün şehre ikinci kez ziyarette bulunması sırasında, Bursa Belediyesi tarafından sahibinden satın alınarak Atatürk'e hediye edilmiştir. İçinde bulunan eserlerin çoğu Atatürk'ün bizzat kullandığı eserlerdir. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın doğduğu ev de bugün müze olarak kullanılmaktadır. Müzenin içinde Atatürk Köşesi, Celal Bayar'a ve ailesine ait eşyalar, yirmi binin üzerinde eser bulunan bir kütüphane ve müze dışında ise Celal Bayar'a ait Anıt Mezar bulunmaktadır.

Türk tarihinin en önemli mütarekelerinden birine ev sahipliği yapmış olan Mudanya Mütareke Evi de bugün müze olarak kullanılmaktadır. Türk Kurtuluş Savaşı'nın zaferle noktalandığını teyit eden antlaşma 11 Ekim 1922'de Mudanya'da bu evde imzalanmıştır. Üç ev 19.yy'ın sonlarında inşa edilmiş bir Osmanlı eseridir. Yeşil Medrese içinde yer alan Türk İslam Eserleri Müzesi ise Bursa'nın tarihine ve kültürüne inanılmaz derecede sadık olduğunun göstergesidir.

Marmara Bölgesinde İstanbul'dan sonra en çok turist çeken illerden biri olan Bursa'nın, tarihi dokusu bunlarla sınırlı değildir kuşkusuz. Camilerinden, müzelerinden sonra en önemli tarihi eserleri hanlarıdır. Meşhur Bursa ipeğinin merkezi konumunda olan Koza Han ilk akla gelen handır. 1492

yılında II.Bayezid tarafından, İstanbul'daki medreselere gelir yaratması amacıyla yaptırılmıştır. Ayrıca Piriç Hanı da bu amaçla inşa edilen bir handır. Bunun dışında halen bölge esnafı tarafından işletilir durumda olan Fidan Han, Yeşil Külliye'ye gelir getirmesi amacıyla yapılan İpek Han'ı, Orhan Bey tarafından 1522'de yaptırılan ve Eski Bezesistan olarak bilinen Emir Bey Hanı gibi hanlar da Bursa'nın görülmesi gereken güzelliklerindedir. Burada çoğunu sadece ismen belirtmediğimiz eserleri yerinde cismen görmek gerekir. Her biri ayrı bir doku, ayrı bir kokudur. Özellikle renkli süsleme sanatının bir şaheseri olarak anılan ve adını yeşile çalan muhteşem çinilerinden alan Yeşil Türbe, özellikle yerli turistlerin adeta akınına uğrar. Bursa'nın bu mistik havasının tadını

arttıran bir diğer türbe ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Bey'e ait Osman Gazi Türbesi'dir. Bursa kuşatmasının devam ettiği sırada Osman Gazi oğlu Orhan Bey'e şehir içindeki kubbeli yapıyı göstererek "Oğul; ben öldüğüm vakit beni Bursa'da şol gümüşlü kubbenin altına koyasın" demiştir. Dört türbenin bulunduğu yer evvelinde Mesihilerin şapeli iken Bursa fethedildikten sonra şapel mescide çevrilmiş, Osman Bey vefat ettikten sonra buraya defnedilmiştir. Osman Bey'in Oğlu Orhan Bey'in türbesi de babasının türbesinin yakınında yer alır.

Turizm potansiyeli açısından oldukça zengin bir alt yapıya sahip olan Bursa'nın en önemli turizm merkezi kuşkusuz Uludağ'dır. Yerli ve yabancı turistlerin kayak ve kış sporlarında ilk tercihleri olan Uludağ, antik dönemde Olympos Misios adıyla anılırdı ve tanrıların buradan Troya Savaşını izlediğine inanılırdı. Gündüz bembeyaz bir patiska, gece ise bir gerdanı süsleyen gerdanlık görünümündedir. Gerek bu bölgedeki gerekse Bursa'nın diğer ilçelerindeki mesire yerleri ise özellikle gününbirlik turlarda dinlenmek

ve piknik tadında bir yemek yemek için inanılmaz bir fırsat sunar. Özellikle tarihi dokusu tamamen korunarak günümüze ulaşan ve tipik Osmanlı mimarisinin doyasıya izlenebildiği Cumalıkızık Köyü, Bursa'nın inanılmaz manzarasını gözler önüne seren Kireç Ocakları, orman içinde yer alan Oylat, Kocayayla gibi mesire yerleri, bu fırsatlardan sadece bir kaçıdır. Ayrıca Bursa, termal turizmi için de önemli merkezlere sahiptir. Kanuni Sultan Süleyman'ın veziri Rüstem Paşa tarafından 1552'de yaptırılan ve sıcak kısmındaki havuzu bir yumurtayı rahatlıkla pişirebilen Yeni Kaplıca, erkekler için olan kısmını I. Murat'ın, kadınlar için olan kısmını ise II. Bayezid'in yaptırdığı ve tarihi dokusu çeşitli onarımlarla korunmaya çalışılan Kükürtlü Kaplıca, adını Bizanslılara ait bir hamam kalıntılarının üzerine yapılmış olmasından alan Eski Kaplıca gibi daha bir çok kaplıcalar Bursa il sınırları içinde yer almaktadır.

Bursa gerek cömert doğası gerekse tarihi dokusuyla yüzyıllardır insanların uğruna savaştıkları ve her yerleşik kavimden kendisine miras bırakan, bu mirasları da layığıyla koruyan nadir illerimizdendir. Turizm potansiyeli bu denli geniş olan yörenin, deniz turizminde de sözü geçer. Marmara Denizi'nin en güzel kıyılarına sahiptir ve bu kıyılarda her yıl yerli yabancı binlerce turisti ağırlar. Çağımızın özellikle gençlere hitap eden ve adrenalin seviyesini önemli oranda yükselten su ve dağ sporları için ise Bursa bulunmaz bir nimettir. Kampçılık, trekking, rafting, sörf gibi sporlar, Bursa'ya bağlı Uludağ Milli Park sınırları içinde ve İznik ve Uluabat Göllerinde yapılabilmektedir.

Yaklaşık 5000 yıllık tarihi ve ezeli doğal yapısıyla Bursa birçok efsaneye de konu olmuştur. Bunlardan bir tanesi de Geyikli Baba Efsanesidir. Söylenceye göre, Bursa'nın alınışı sırasında kimi ermişlerin düşmanı yararak askerlere yol

gösterdiği inancı yörede yaygındır. Bu ermişlerden biri de Geyikli Baba'dır. Geyikli Baba, memleketi Azerbaycan'dan Bursa'ya bir geyiğin sırtında gelmiş ve Bursa alınincaya kadar savaşmış, düşmanın içine kılıcıyla girerek askerlere yol açmıştır. Ancak bu ermişin savaşa nasıl katıldığı asla bilinmez. Savaş sona erdikten sonra Bursa'da kalır ve Uludağ eteklerinde bir yere geyikleriyle beraber yerleşir. Orhan Bey bu ermişi hem tanımak ve hem de takdir etmek için iki yük rakı ve iki yük şarap ile huzuruna çağırır. Ancak Geyikli Baba bu hediyeleri bir kazanda kaynatır, içine pirinç ekleyip

zerde yapar. Bu zereden bir tas ayırıp Orhan Bey'e gönderir ve gelemeyeceğini bildirir. Aradan epay bir zaman geçtikten sonra Geyikli Baba Bursa'ya iner ve saraya gider. Sarayın avlusuna bir kavak fidanı diker. Bunu duyan Orhan Bey derhal Geyikli Baba'nın yanına gelir. Geyikli Baba şöyle söyler: "Uğur saymamızdır. Durdukça dervişlerin duası sana ve soyuna makbuldür." Geyikli Baba sözünü bitirir bitirmez oradan ayrılır, Orhan Bey de ardı sıra gider. İnegöl yöresini gösterek Geyikli Baba'ya burayı vermeyi teklif eder. Ancak O "mülk Allah'ındır, ehline verir, biz ehli değiliz." der

ve geri çevirir. Ancak, öldüğünde buraya gömülür.

Bir de Bursa'nın meşhur kaplıcaları ile ilgili bir söylence vardır: Bu söylenceye göre, zamanın birinde annesiyle yaşayan ve çobanlık yaparak geçinen Sarı Kız lakaplı bir kız yaşarmış. Bir gün dağlarda hayvanlarını otlatırken "Geleyim mi?" bir ses duymuş ve ürkmüş. İzleyen günlerde ses daha kuvvetli ve ısrarcı olmaya başlayınca olayı annesine anlatmaya karar vermiş. Annesi de kızına "Gel, de; gelsin." demiş. Sarı kız ertesi gün yine aynı sesi duymuş ve bu sefer "Gel!" demiş. Ses bu kez "Harlayarak mı, gürlereyerek mi geleyim?" diye sormuş. Sarı kız bu defa "Harlayarak gel!" demiş. İşte o anda dağlardan, yamaçlardan sıcak sular harlamaya başlamış. İşte efsaneye göre Bursa'nın dillere destan kaplıcaları böyle oluşmuş.

Elbette ki bunların hepsi birer efsanedir. Gerçek veya değil bugün bilmemiz pek mümkün değil. Ancak Bursa'yla ilgili öyle bir gerçek vardır ki ne tanığa ne sorguya ihtiyaç duyar. Bu da Bursa'nın kendisidir. Geçmiş geleceğe taşıyan ve bir mozaik andıran tarihi dokusu ve insana kendisini cennette hissettiren doğası ile Bursa gerçektir. Muhteşem bir turizm potansiyeline sahiptir ve bu potansiyel derhal, vakit kaybetmeden değerlendirilmelidir. Dileğimiz şudur: artık Buramız da Batı Anadolu'ya yapılacak turların bir adresi olsun. Gerek turizm yatırımcıları, gerekse seyahat acenteleri bu potansiyeli, değerlendirsün. Üç tarafı denizlerle kuşatılmış ülkemizde turizm denince akla ilk gelen deniz turizmi olmasın; çünkü biz Anadolu'ya sahibiz. Biz insanlık tarihiyle yaşıt topraklara sahibiz. Biz kenarından soğuk, ortasından sıcak suyu eksik olmayan, tarihin beşiği Bursa'ya sahibiz. Şarktan garba, şimâlden cenûba kadar ayağınızı attığımız her karış toprakta bizim tarihimiz yatıyor, insanlık tarihi yatıyor. Yerin yedi kat altı ile göğün yedi kat üstü arasında Anadolu yaşıyor. ■

Sivas Yöresi İŞM Manileri

Fatma PEKŞEN
Araştırmacı - Yazar

Her kim demişse doğru demiş: “Bu ülkenin çobanından padişahına kadar hepsi şairdir.” diye. Elbette ki ozanlar yatağı, Yiğidolar diyarı nazlı Sivas da bu sözden nasibini alacaktır. Sözlü kültürümüzün önemli bir unsuru olan maniler, çeşitli olaylar karşısında -özellikle ince zekâlı, hazırcevap kadınlar tarafından- anında dile getirilen ifadelerle şekillenip vücuda getirilir. Kâh sevinçte, kâh tasada dillerden dökülür...

Mani deyip geçmemek lazımdır. Asya içlerinden Avrupa topraklarına kadar geniş bir alanda mevcudiyetini sürdüren Türk ırkının kopuzundan, tar'ından dökülür ılgıt ılgıt.... Kimisi mahnı der, kimisi hoyrat. İnce ince genzi sızlatan harman tozu gizlidir satır aralarında. Pınar şırıltısı, kirkite sesi gizlidir. Ekşi hamur kokusu, nasırlı parmak sıcaklığı gizlidir.

Bildiğiniz gibi hem vaktin geçişini kolaylaştırmak, hem de sosyal aktiviteyi artırmak için, genellikle imece usûlü yapılan işlerde, çeşitli türküler, maniler söylenir. Yurdumuzun birçok yerinde olduğu gibi, ilimizde de yıllar yılı iş yapılırken, kınalı parmaklara belik belik saçlara bu güzelim dizeler eşlik etmiştir. Örneğin Divriği’de gazel süpürülürken, Akçakışla’da bulgur çekilirken, Kangal’da ekin döşenirken, Gürün’de meyve indirilirken v.b.

Biz burada değerli Motif dostlarıyla, bu güzellikleri paylaşalım istedik. Bir tutam Sivas havası sunup, nakışlarımızın arasına gönüllerinizi katalım istedik. Binlerce manininin içinden, çorap, kilim ve çıkırık manilerini seçerek beğeninize sunuyoruz.

Diğer sayılarda başka güzellikleri de paylaşmayı umut ediyoruz.

Bilindiği gibi Şarkışla ilçemiz, hepimizin gururu, değerli ozan Aşık Veysel’in yanı sıra, bin bir nakış, bin bir mesaj ihtiva eden kilimiyile- çorabıyla da ünlüdür. Tek başına bir kitaba konu olabilecek özellikler taşıyan çoraplar, kırkımdan taranmaya, boyanmadan dokunmaya, gönül gözüyle nakış vurmaya kadar geçirdiği evrelerde, ilmeklerine sinen manilerle hayat bulmuştur.

Çorap Manileri:

Çorap ördüm dizleme
Yandı ciğer közleme
Gittiğim gurbet eldir
Gelir diye gözleme

İşledim çorabı gonca gül ile
Severdi gülünü bülbül dil ile
Beklerim yolunu bir ömür bile
Gülerek git asker yârim gülerek

Dalından kopmuş gülüm
Uçtu gitti bülbülüm
Yol uzak kolum kırık
Eğme boynun sümbülüm

Çorap ördüm milinen
Dürdüm koydum gülünen
Şimdi sevdiğim gelir
Otuz iki dilinen

Kilim Manileri:

Nakışın başı bende
Gelinin aşu bende
Gez dolaş Şarkışla'yı
Kilimin hası bende

Kilim ıydım al ile
Yemek koydum bal ile
Selamlaştık da geçtik
Al yelekli yâr ile

İmeciler yollandı
Yâr bacada sallandı
Ala önlük mor kolluk
Kilim kemkte yıllandı

Kıvrım kıvrım yolları
Düzgün gider yolları
Kız cehizin gidiyor
Süpürsene yolları

Şarkışla tepeleri
Yayılr körpeleri
Yârim kilim bitiyor
Hazırla küpeleri

Nakış benim ezberim
Kırılıyor dizlerim
Yâr kapıda geziyor
Kör olası gözlerim

Kilimimi ıysalar
Ağızlığın koysalar
Kırkit rafta duruyor
Gelen geçen vursalar

Karşıya konan kazlar
Yanı kuzulu bazlar
Haydin kilim başına
Eli kınalı kızlar

Davarı yaylaya salar
Poşusunu eğri sarar
Şarkışla'nın kızları
Kırkında kıvrım çalar

Serfinaz'la Safinaz
Kilimcidir eder naz
Mor nakışa karışmış
Kırmızı kara beyaz

İp attım ucu kaldı
Tarakta kücü kaldı
Ne öldüm ne kurtuldum
Yürekte acı kaldı (Görün'de ise bu
mani yün taranırken söylenirmiş)

Çıkrık Manileri:

Çıkrık (Şarkışla):
Çıkrığım ala çıkrık
Başıma belâ çıkrık
Koymuyor yâre gidem
Ellere kala çıkrık

Eğir eğir ellerim
Yorulmasın kollarım
Yine başıma gelir
Düşümdeki hallerim

İplik bizim yün bizim
Çıkrık bizim yün bizim
Yârin sesini duysam
Sarıtır benzim yüzüm

İnce iplik bükerim
Kâkül zülûf dökerim
Cehiz kızın aynası
Nakışı sık dökerim

Çıkrık ince tel ince
N'olur bize gelince
Yâr dininden mi dönen
Bir kerecik görünce

Çıkrığım gıcır gıcır
Sallanma belin acır
Çıkrık büken kolların
Her gün yâre dolanır

Çıkrığın alına bak
Dolandır moruna bak
Gönlün yâri isterse
Sivas'ın dağına bak

Çıkrığın urganıyım
Üstüyün yorganıyım
Hangi yoldan gelirsen
O yolun kurbanıyım

Çıkrık benim tel benim
Bahçedeki gül benim
Nasıl gezer gezerim
Kâhyam mıdır el benim

Çıyrık (Divriği):

Çıyrığımın eli yassı
Aldı beni yere bastı
Kör olasıca çıyrığım
Beni mahalleden kesti

Çıyrığımın alacası
Halebe gitti kocası
Bu gün de Cuma gecesi

Çıyrığımın eli demir
Eğiririm gümbür gümbür
Padişaktan gelen emir

Çıyrık seni yapan öle
İcad edip satan öle

Çığrık (Doğansar):
Çığrığım âlâ çığrık
Başıma belâ çığrık
Goymaz ki yâre gidem
Ele gala bu çığrık
-Zıkım gala bu çığrık

Çığrık dibi bekâra
Gül ekerler şekere
Gızlar meyil vermiyor
Evlenmedük bekâra
-Dillenmedük bekâra

Çığrığımın teline
Gurban olam yârime
Çığrık yaman ip yaman
Ağlarım yâne yâne

Çığrığın urganıyam
Al yeşil yorganıyam
Babam beni böyütmüş
El oğli gurbanıyam

(Maniler, değerli halkiyatçı, araştırmacı yazarlar Sayın Müjgân Üçer, Murat Türkyılmaz ve Fatma Pekşen imzasıyla ortaklaşa hazırlanmakta olan, Sivas Maniler Şöleni adlı kitaptan alınmış olup, kaynak şahıs, kitap, dergi vs. isimler adı geçen çalışmada yazılıdır.) ■

Motif'ten Haberler

18. Motiflerle
Anadolu Kültür Şöleni

12. Motif Halk Bilim
Ödülleri Töreni

11. Royal Days International Folk
Dance Festival-Macaristan

7. Uluslararası Motif Halk
Bilim Sempozyumu

MOTİF'in, 2006 Yılı Faaliyet Programından Seçmeler...

2006 yılına, dünyada dostluk, kardeşlik ve barış temennileri ile merhaba diyen Motif Ailesi, yeni bir yılda Türk Halk Kültürüne ve Türk Halk Oyunlarına yönelik hizmet yelpazesini daha da genişletip, daha fazla hizmet edebilmek ve geçmiş yıllara göre birkaç adım daha ileriye gidebilmek temennisinde de bulundu.

İşte tüm bu duygu ve düşüncelerle 2006 yılında gerçekleşecek olan 18. Motiflerle Anadolu Kültür Şöleni, 12. Motif Halk Bilim Ödülleri Töreni ve 7. Uluslararası Motif Halk Bilim Sempozyumuna yönelik çalışmalarına hızlı bir şekilde başladı.

11 Haziran 2006 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı işbirliğinde Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleşecek olan 18. Motiflerle Anadolu Kültür Şöleni'nde yönelik hazırlıklar tüm hızıyla sürerken, Motif kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliklerine yeni bir boyut kazandırıyor olmanın heyecanını da yaşıyor. Gecede performans sergileyecek olan halk oyunları ekiplerinin yoğun çalışmaları aralıksız devam ediyor.

Yine, Aralık ayı içerisinde gerçekleşecek olan 12. Motif Halk Bilim Ödülleri adaylarının tespitine yönelik Türkiye genelinde Valilikler, İl Milli Eğitim Müdürlükleri, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, İl Halk Eğitim Başkanlıkları, üniversiteler ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile yazışmalarını tamamlayan Motif, Danışma ve Bilim Kurulunun önerdiğinde ödül törenine yönelik çalışmalarını titizlikle sürdürüyor.

15 - 16 - 17 Aralık 2006 tarihlerinde gerçekleşecek olan 7. Uluslararası Motif Halk Bilim Sempozyumu, bu yıl Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Eskişehir Osmangazi Üniversitesi işbirliğinde Eskişehir'de gerçekleşecek. Motif Danışma ve Bilim Kurulu tarafından gerek konu tespiti ve gerekse ilgili yazışma ve evraklara yönelik çalışmalara hızlı bir şekilde başlandı.

Motif Vakfı Yönetim Kurulu'nun aldığı, yurtdışı festivaline yönelik katılım kararı Motifli gençlerin 2006 yılı çalışmalarına yönelik heyecanını daha da arttırdı. 14-21 Ağustos 2006 tarihleri arasında Macaristan'da gerçekleşecek olan 11. "Royal Days" International Folk Dance Festivali'ne Türkiye'yi temsilen Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü katılacak.

Daha sayamadığımız bir çok proje ve faaliyetin çalışmalarına, yılbaşından itibaren yön veren Motif, 2006 yılının kültüre hizmetle yoğrulmuş dolu dolu bir yıl olacağı inancını taşıyor.

MOTİF 'te Salı Sohbetleri ve Yöre Geceleri Devam Ediyor...

2006 yılı çalışmalarını yoğun bir tempoyla sürdüren Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü yıllardır gerçekleştirdiği ve geleneksel hale getirdiği Motif'te Salı Sohbetleri, Motif'li gençlerin her hafta bir yörenin kültürel değerlerini nakış nakış işledikleri Yöre Geceleri ile bütünleşerek ayrı bir güzellikte gerçekleşmeye devam ediyor.

Bilim ve Sanat camiasından misafirlerinde iştirak ettiği bu gecelerde gençler tarafından, yöreye ait sosyal ve kültürel tüm bilgi ve dokümanlar araştırılarak panoda sergileniyor, kostümünden oyununa, halk müziğinden yemeklerine kadar yöreye ait tüm folklorik güzellikler misafirlere bire bir sunularak yaşatılmaya çalışılıyor.

Motif'li gençler tarafından hazırlanan yöreye ait bilgi ve dokümanlar dosyalararak, kaynak amaçlı Motif İhtisas Kütüphanesi'nde sergileniyor.

Kapıları herkese açık olan Motif'te Salı sohbetleri ve Yöre geceleri organizasyonları birlik, beraberlik, kaynaşma ve dayanışmayı hedefliyor. 2006 yılında da tüm güzellikleri ile devam etmekte olan Motif'te Salı Sohbetleri ve Yöre Geceleri'ne sizler de davetlisiniz.

MOTİF'in Televizyon Programlarına Yönelik Katılımı Sürüyor...

Görsel medyada yer alan çeşitli programlarda, dünyada eşi benzeri bulunmayan güzellikteki Türk Halk Oyunlarının, yurt içinde ve yurt dışında milyonlardan oluşan izleyici kitlesine sunulması adına gelen taleplere karşılık veren Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik ve Spor Kulübü halk oyunları ekipleri büyük ilgi görüyor.

TGRT, TRT, Star TV, ATV, Show TV ve Kanal D gibi birçok ulusal televizyon kanalında yer alan programlara davetli katılan Motif'in halk oyunları ekipleri, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının da halk oyunlarına yönelik özlemini önemli ölçüde gideriyor.

Motif, yörelere ait halk oyunlarını özünden uzaklaşmadan düzeyli bir şekilde televizyon ekranları aracılığı ile Türk halkının ilgi ve beğenisine sunmaya devam edecek.

Urfalı İstanbul Kebapçısı

MERKEZ İstanbul Caddesi
No: 77 (Eski Adliye karşı) Bakırköy / İSTANBUL
Tel.: 0(212) 570 06 62 - 583 45 89

ARMELIT

folk dance costumes

Siz hayal edin biz yapalım

Ali Baba Caddesi, No: 11 Dolayoba - Pendik / İstanbul • Tel.: (0216) 379 72 70 • Fax: (0216) 379 08 56
E-mail: armelit@mail.koc.net • Web: www.armelit.net

GRAMALTIN

İSTANBUL ALTIN RAFİNERİSİ'nden

bir gramdan bir kiloya
dünyanın her yerinde
paraya çevrilebilen
saf altın külçeler.

İSTANBUL ALTIN RAFİNERİSİ

Kapalıçarşı, Acı Çeşme Sokak No:12 34440 İSTANBUL
Tel: o 212 520 34 34 / 512 34 34 ● www.iar.com.tr

HALAÇ KUYUMCULUK LTD. ŞTİ.

Orient Bazaar, Nuruosmaniye Caddesi No:77 İSTANBUL
info@iar.com.tr ● Tel: o 212 519 88 00 Pbx.

- **Manyetik Rezonans**
- **(1.5 Tesla Siemens)**
- **Bilgisayarlı Tomografi**
- **Kemik Yoğunluğu Ölçümü**
- **Renkli Doppler Ultrasonografi**
- **Nükleer Tıp-Sintigrafi**
- **Ultrasonografi**
- **Mammografi**
- **Röntgen**
- **Laboratuvar**

TOMOMER
Bakırköy
GÖRÜNTÜLEME VE TANI MERKEZİ

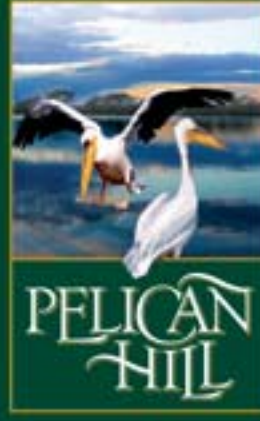
B A H Ç E L İ E V L E R

PUAN

DERSHANESİ

Başarıyı iyi bir
başlangıçla
yakalayın...

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı
Özel PUAN DERSANESİ
İzzettin Çalışlar Cad. No. 6
Bahçelievler / İstanbul
Tel. : (0212) 642 63 00
642 63 24 - 642 63 45
www.puandershanesi.com
e-mail: bilgi@puandershanesi.com

başka bir dünya kuruyoruz...

Burası Pelican Hill... Çok özel hayalleri olan çok özel insanlar için tasarlanmış bir düş projesi... Kaliforniya mimarisinin ihtişamı, Akdeniz'in romantizmi ve Anadolu'nun yaşam kültürünü Pelican Hill'de buluyor.

KKG
GROUP

Keleşoğlu, Kameroğlu, Gül
ortak girişimdir.

Akçaburgaz Mevkii, Alman Lisesi Yolu Üzeri,
218/4 Büyükkçekmece - İSTANBUL
Tel. : 0212 886 5495 Faks : 0212 886 54 98

www.pelicanhilllevleri.com

Salon 3 Stand 366A'dayız

Grafik,
Ctp,
Ofset baskı,
UV baskı,
Varak yaldız,
Özel kesim,
Yapıştırma,
Tel dikiş,
Sert kapak,
Spiral,
Özel uygulamalar,
PP-PVC baskı,
Lazer kesim,
Gofre,
Dijital baskı,
Kişiselleştirme,
Fotokopi,
Özel lak ve koku uygulamaları,
Güvenlik, hologram baskıları,
Broşür Katalog, dergi ve kutu vs...

marketing^{ist}
ziyaretçilerine
çok özel imkanlar

profesyonelce uygulanır
sizin **matbaa** merkezinde...

www.pinarbas.com.tr

**Pınarbaş Matbaacılık ve
Reklam Hizmetleri
San. ve Tic. Ltd. Şti.**

Rami Kışla Caddesi
Topçular İş Merkezi No. 88/188
34055 Topçular - İstanbul

Tel. : 0212 544 58 77
Fax : 0212 544 29 46

pinarbas.com.tr
info@pinarbas.com.tr

technology by
HEIDELBERG

PINARBAŞ